

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul IV ■ Nr. 10 (35) ■ Octombrie 2013

Biserica Bărbălătești, Valea Iașului

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul
Primăriei Municipiului Curtea de Argeș
și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș”

Totul e joc, nimic nu-i joc

Gheorghe PĂUN

Citez, aproape la întâmplare, de prin bibliotecă: „Nicăieri omul nu a dovedit mai multă inventivitate decât în jocurile sale.” (Leibniz) „Jocul este o punte aruncată între copilărie și vârsta matură.” (J. Chateau) „Cine cercetează istoria civilizației omenești observă că jocul și munca formează cele două fețe ale activității umane.” (I.C. Petrescu) „Jocul nu trebuie definit ca neserios. Jucătorul se poate deda activității sale favorite cu gravitate.” (J. Huizinga) „Jocurile posedă unele dintre calitățile operei de artă.” (A. Huxley) Și câte altele, toate pline de miez, de la fiecare putându-se dezvolta un capitol întreg dintr-o carte. S-au ocupat de joc toate specialitățile științei împărțite în atâtea specialități, de la psihologi la matematicieni și informaticieni, de la antropologi la economiști, ca să nu mai vorbim de pedagogi și de industria jocurilor, de la cele din lemn, la cele pe calculator, 3D și ce va mai urma. (La intersecția tuturor, există ludologia, cu doctorate și bibliografie, dar fără popularitatea științelor „standard”.) Pare că nu mai e nimic de adăugat și mereu se mai adaugă câte ceva, pentru că omul este și *sapiens* și *ludens* în aceeași măsură. C. Brâncuși îl continuă parcă pe J. Chateau: „Când nu mai suntem copii, suntem deja morți.” Aș parafraza: când nu mai știm/putem să ne jucăm, suntem deja mumificați sufletește și mintal.

Nu este vorba despre a arunca zaruri pe o tablă (care pe față e chiar tablă de șah, un joc cu care tablele nu prea fac casă bună), ci despre *starea de joc*. Despre *spiritul ludic.* Despre diferența dintre *lucru, muncă* și *corvoadă*, diferență pe care o face „recompensa intrinsecă” specifică jocului, plăcerea bunei desfășurări, bucuria care însoțește lucrul (pe Al. Paleologu l-am auzit prima dată spunând că „eu nu muncesc, dar lucrez toată ziua”), este indiferentă sau apare abia la sfârșitul muncii, prin *plată*, și lipsește cu totul corvezii. De aici, variatele atitudini față de o activitate sau alta, împlinire sau frustrare, eficiență sau chin în van. Priviți în jur și veți putea ilustra toate aceste categorii. Căutați în propria existență și vedeți dacă nu cumva tocmai starea ludică este cea care vă lipsește.

Se face adesea distincția dintre *joc* și *joacă*. Fluidă graniță, cele două fiind

amestecate – dar jocul nu numai că are reguli, deci e repetabil, ci capătă de cele mai multe ori și semnificații cu totul negratuite (joaca fiind asociată efemerului, bucuriei pure de *a face*, aproape în transă, nerepetabilului). Să ne gândim la „societățile vechi” (nu neapărat în ani), unde jocul, ritualul, tradiția, magia chiar se întrepătrund (și cât de importante sunt toate acestea pentru colectivitate), să ne gândim la artă ca formă de joc (un mod de a răsturna spusa citată mai devreme a lui A. Huxley), la matematică înțeleasă ca joc (un spațiu al libertății constrânse de reguli interne, acceptate, separând „lumea mare” de lumea matematicianului), la provocările pe care jocurile de inteligență le ridică în fața calculatoarelor (evaluăm adesea inteligența, *artificială*, desigur, prin performanțele pe care calculatorul, pe vremuri, numit „creier electronic”, le arată atunci când practică anumite jocuri contra unui adversar uman). Jocurile furnizează și paradigme de comportare la nivel social, global chiar: am mai vorbit despre necesitatea trecerii de la modelul șah (pe uciselea), la modelul GO (pe construitelea). Apropo: la șah, calculatorul e de multă vreme „campion mondial”, la GO mai are mult de așteptat. Îi lipsește, se spune, intuiția, simțul estetic, prezente din plin în desfășurarea unei partide de GO.

Lucian Blaga are un poem de șase versuri (*Trei fețe*, publicat în *Glasul Bucovinei* la începutul anului 1919), de multe ori citat, deci nu-l mai reiau și aici, în care copilul, tânărul și bătrânul, râzând, cântând, respectiv, tăcând, își ordonează circular trei stări-activități cu ponderi diferite la vârste diferite: *jocul, iubirea, înțelepciunea.* Genială triadă! Aș pune-o alături de triada *credință-nădejde-dragoste,* a Apostolului Pavel. Într-o aritmetică așezată metaforic peste versurile lui Blaga, am găsi că cele trei se suprapun, sunt una o ipostază a celorlalte. De aici, și îndemnul: să ne jucăm! E un mod de a iubi, e un mod de a fi înțelepți... Pentru că (închei cum am început, cu un citat, atribuit lui Fr. Schiller) „omul este un om întreg numai atunci când se joacă”...

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

D. Jules Ferry, ni se pare, actualul ministru al învățăturilor din Franța, a ținut un discurs celebru cu ocazia distribuirii premiilor, în care și-a luat adio de la uzitatul discurs latinesc și a pronunțat fraza, mai celebră decum s-ar cuveni să fie: „Școalele au fost pân-acum închisori, de acum înainte însă vor fi niște grădini."

Această frază a trecut foarte repede prin gazetele europene și a devenit aproape un aforism, o regulă de înțelepciune, dar nu e în sine decât, blând vorbind, o banalitate. Școala oricând e o închisoare când învățătorul va fi mărginit, e oricând o grădină când acesta va fi un om de spirit care va ști să intereseze pe elevii săi pentru obiectul ce propune. Obiectul e cu totul indiferent, metodul de predare – lucrul de căpetenie. Există profesori de zoologie care din marea varietate organică a lumii animale nu scot decât o lecție neinteresantă și mediocră; există, din contra, descifratori de ieroglife care, cu interesul arzător al unui Champolion sau Lepsius, știu să farmece auditoriul cu numărul, cam mare și, la dreptul vorbind, de puțină importanță, al dinastiilor faraonilor. Nu obiectul, propunerea lui interesează și cei mai buni învățători vor rămâne aceia care vor ști să-și electrizeze auditoriul prin *vox viva* a lor, prin grai și intuițiune, oricât de aridă ar fi îndealtmintrelea tema ce o tratează. Ca formulă generală, care cuprinde toate viciile de metod, putem zice că „școala va fi rea dacă va apela numai la memorie, bună dacă va apela la pricepere și judecată", abstracție făcând de materia predată. Indiferent dacă se predau matematice, științe naturale, sanscrită sau ebraică, îndată ce se apelează numai la memorie, obiectul devine greoi și indigest, pe când, dacă știm a interesa priceperea și judecata, știm a pune inteligența în mișcarea ei naturală, obiectul devine interesant, oricât de ingrat ar părea celui nedeprins cu el. (...)

Noi relevăm că nu numai în societatea modernă, dar în nicio societate, oricât de veche sau oricât de nouă, nu pot exista clase care să nu fie datoare a munci. Chestiunea e dacă muncesc material sau intelectual. Deosebirea e, credem, destul de clară. Muncă materială se numește aceea care imprimă unei mase o formă de-o valoare superioară celeia ce o avuse. Din vale și deal se face traseu, din pietre pod, din lut cărămidă, din cărămizi casă, din lână postav etc.

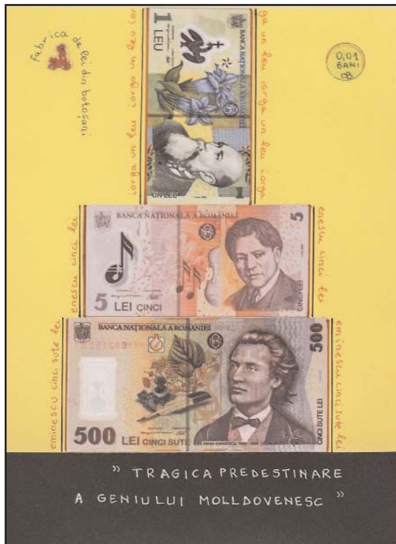
Dar oare un judecător care hotărăște raporturi de drept face postav? Un profesor de matematici face cărămidărie? Un episcop, prin predicele lui, durează vagoane? În fine, redactorii *Românului* fac roate? Nu-i vorba, după o expresie ironică a lui Petru Maior, ar face mai bine dac-ar face roate; dar în realitate nu le fac. (...)

Dar să venim la vorba noastră, la necesitatea, la rolul eminamente educativ al studiilor clasice. Noi nu judecăm viitorul. E-n mâna lui Dumnezeu și numai El îl știe. Nouă viitorul nu ne pare cu mult mai mult decât un trecut invers: ceea ce a fost va și fi cam totdeauna. Să luăm deci trecutul ca oglindă a viitorului. Care nații stau azi mai sus în civilizație? Acelea care au cultivat, în acel mod criticat de d. advocat Ferry, studiile clasice. Care nații au rămas îndărăt și pe jos? Acelea care n-au cultivat aceste studii. Într-adevăr nici noi, nici pravoslavnicii noștri vecini, nici turcii, nici bulgarii n-au avut defectul de-a iubi cultura antică, fiind păgânească; și departe am ajuns cu toții, n-avem ce zice.

S-ar putea scrie un volum întreg pentru a expune toate foloasele câte răsar, și pentru dreapta cugetare și pentru caracter, din studiul antichității greco-romane. Căci nu e vorba de orice antichitate sau de ea întreagă. A existat o antichitate indă, alta chineză, o a treia egipteană, una asiriană, alta persană; dar nu de acestea este, nu de ele poate fi vorba. E vorba numai și numai de cultura, restrânsă în anume epocă, a antichității eline și de cea, asemenea restrânsă, a civilizației romane. Înaintea și în urma acestor epoci era pe de-o parte barbarie, pe de alta decadență, de care nici poate fi vorba. Nicăiri însă și nicicând inteligența omenească n-a ajuns la culmea dezvoltării sale normale decât în aceste două epoce.

(*Timpul,* 9 august 1880)

Biserica ortodoxă a Răsăritului a luat la români o formă deosebită de aceea a altor biserici: ea nu e numai o comunitate religioasă, ci totodată națională. Bizanțul a avut veleități de papism, biserica rusească are veleități periculoase de cezaro-papism, de întindere a legii prin mijlocul săbiei pentru augmentarea puterii statului; la români, ea a fost din capul locului o comunitate religioasă care îmblânzea prin iubire inegalitățile sociale și care făcea pentru oameni o datorie din ceea ce, în lumea modernă, e un drept. Liniamintele organizării democratice a bisericii române se arată *ab antiquo.* Stând cu alte biserici în legături formale, nu de subordinație, ea a înlocuit la români, în timpii cei răi, organizația politică și economică. Astfel, întâmpinăm în orașele mari biserici care aparțineau fiecare la câte o breaslă, iar în Ardeal vedem că ea a devenit totul pentru români: ea organizează și întreține învățământul primar, cel secundar clasic, ba chiar și cel real al poporului. Preotul de acolo n-a învățat numai canoanele, ci și disciplinele economiei de câmp; el e învățător și sfătuitor în interesele morale și materiale, ba chiar în cele juridice, ale poporenilor săi. Cu toată toleranța dar care caracterizează în sute de ani biserica noastră, nu e de tăgăduit că îngăduința ei răsărea din tăria ei organică. Firele vieții religioase se țeseau în tot organismul social: în familie, în școală, în relațiile economice chiar. Mănăstirile cele mari erau ateliere de industrie; se turnau litere, se țeseau materii de lână, se lucra lemnărie de toată mâna, ba erau și fonderii de turnat metale. Pe când egumenul și cei cărturari ai soborului traduceau literatura teologică în limba română, în același timp călugării necărturari se îndeletniceau cu cele mai deosebite industrii, începând cu cele agricole, sfârșind cu manufactura de lux: adevărate comunități și de credință și de muncă. (...)

Ireligiozitatea, abstracție făcând de dogme, se întinde într-un mod înspăimântător în secolul nostru. Căci, la dreptul vorbind, credincioșii bisericilor nu prea au știință deplină despre dogmele și canoanele care îi stăpânesc: ceea ce formează adevărata tărie a bisericii este sentimentul religios, sentimentul de conexiune frățească între membrii comunității bisericești. Acest sentiment piere pe zi ce merge din România: comunitatea națională și religioasă, legăturile de iubire și de reciprocitate care existau înainte între toate clasele societății și care făceau din cel bogat amicul celui sărac, din sărac pe apărătorul celui bogat, toate acestea ne-au fost escamotate de către plebea demagogică din România, ale cărei porniri se rezumă în două cuvinte: invidie și sete de câștig fără muncă.

În asemenea stare de lucruri, religia moștenitorului [tronului] nu e indiferentă, mai ales într-un secol în care toate legăturile bazate pe respect și afecțiune amenință a dispărea, într-un secol în care fiul se naște dușman părinților și-n care toată suflarea omenească începe a fi avizată, în mod american, la sine însăși, permițându-i-se orice mijloc, cât de imoral și cât de rău, de-a se ridica, numai dacă știe a înconjura cu dibăcie paragrafii Codului Penal. Când judecătorul dinlăuntru încetează, ce putere are judecătorul din afară?

(*Timpul*, 6 septembrie 1880)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

CURTEA DE LA ARGEȘ
Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Cristian Bobi și Radu Gîrjoabă
Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres" (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni); banii trebuie trimiși în contul SC Argeș Expres Press S.R.L., deschis la Raiffeisen Bank Curtea de Argeș, IBAN: RO83 RZBR 0000 0600 0373 5533, sau în contul deschis la Trezoreria Curtea de Argeș, IBAN: RO46 TREZ 0485 169X XX00 0379.

Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești.

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, cont Volksbank, IBAN RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701.

Homo sapiens

Datul în mintea copiilor

Horia BĂDESCU

„Ada în mintea copiilor” nu e o raritate printre expresiile care ne bucură auzul în vesela și colorata noastră existență. Ba, dimpotrivă.

Atunci când nu presupune o reducție categorică, ea traduce, în cel mai bun caz, o îngăduință ironic-amuzată. Care te scoate, oricum, din rândul lumii. Al lumii credibile, serioase, cumsecade! Al lumii în de regulile ei cele de toate zilele: trasate, așezate, precizate. Reguli cercate, care te feresc de surprize. Care sunt corecte nu numai politic, ci și, și cum încă!, existențial. Care sunt „fair”, care sunt „cool”! Care sunt, ce mai..., fără de care nu se poate și care, nu-i așa?, e imposibil, mai ales când vine de la cineva care se pretandă! Doamne, ce bogăție la casa omului nenea Iancu!

Cel mai ades, incriminatoria zisă de mai sus își revarsă disprețul sau îngăduința asupra bătrânilor, pentru care căderea din paradisul gândirii pe care un mare poet și prieten o numea „balizată și banalizată” e infinit mai spectaculoasă și mai frecventă decât a altor vârste. Cu excepția copiilor, care oricum nu pot da în mintea lor decât dacă dau mai întâi în mintea altora. Ceea ce nu se prea întâmplă. Așa că ar fi de tot hazul să-i spui unui copil că a dat în mintea copiilor. Fiindcă mintea copiilor...

Ada sau a cădea în mintea copiilor înseamnă a cădea în mirare și a decădea din certitudine; înseamnă a cădea în minune și a decădea din obișnuință, din rutină, din osificarea sufletului; înseamnă a cădea în întrebarea perpetuă și a decădea din eterna preconcepție. În mintea copiilor lumea e bolnavă de inocență și vindecată de paradox. Mintea copiilor e locul în care lumina se joacă de-a v-ați ascunselea și Dumnezeu umblă în vârful picioarelor. Locul în care se scrie cu alfabetul firelor de iarbă și se vorbește în graiul păsărilor și al vântului; sau se vorbea sau se mai vorbește, încă. Până când oamenii îi vor fi învățat pe copii, chiar mai înainte de a se naște, inutilitatea și ineficiența minții de copil.

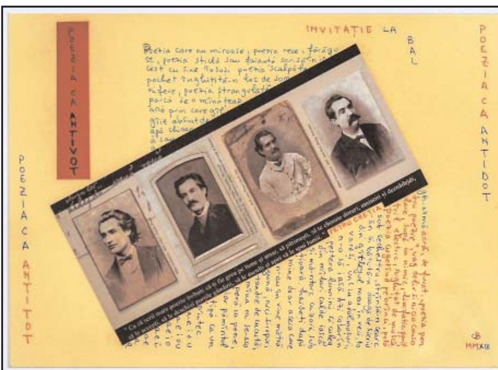
Însă a cădea în mintea copiilor nu înseamnă, cel puțin în acest context, a decădea din demnitatea vârstei, nu înseamnă a-ți uita vârsta, ci doar a-ți reaminti de ceva pe care viața te-a silit să-l ascunzi în adâncul ființei tale, acel ceva atât de ridicol și de inutil în lumea și pe pământul oamenilor mari: mintea copiilor. Acel ceva pe care înțelepciunea târzie a asfințitului, din care iradiază zădărnicia frământărilor și lucrurilor de prisos și fără de însemnătate, cărora ne-am robit viața, o face copleșitor de prezentă, unind cele două capete ale liniei, care n-a fost niciodată altceva decât un insesizabil cerc.

(Pe 13 septembrie, Horia Bădescu a primit Premiul Opera Omnia din partea revistei *Argeș*. Îl felicităm și aici, cu bucuria de a-l avea colaborator. N. Red.)

Democrație înseamnă participare. Prin lume (I)

Johan GALTUNG

Desigur, se poate participa și în afara granițelor țării tale! Suntem cu toții parte a unei omeniri luptătoare, care caută soluții pentru incredibil de complicatele probleme pe care, în mare măsură, ni le-am creat noi înșine. Să nu-l blamăm pe Dumnezeu, să nu blamăm natura umană! Cu toții suntem un tot, nu suntem împărțiți în compartimente impermeabile precum genurile, generațiile, rasele, clasele, națiunile, statele. Ceva mai aparte este dreptul de vot, pentru care trebuie să trăiești pentru o anume perioadă într-o țară (*jus solis*), uneori chiar de la naștere, ca rezident permanent (*jus sanguinis*). Dar se poate participa foarte bine și fără a fi un cetățean politic.

Atunci când spun „participare”, nu mă gândesc la conferințe, prelegeri invitate, profesor vizitator sau traduceri. Mă gândesc la a deveni un membru, un participant la dialogul dintr-o țară, prin cuvinte și acțiuni. Personal, mi se pare că am făcut acest lucru cu mai mare plăcere în Germania decât în oricare altă țară. Sunt un tip sincer și de aceea sunt invitat din nou, iarăși și iarăși. De ce? Fără îndoială, datorită unui talent masochist specific germanilor. Nu mă consider însă un sadic. Ceea ce mă atrage este faptul că germanii iau lucrurile în serios. Ei vor să meargă la rădăcina lucrurilor. Mă simt acasă într-o țară unde întrebările și răspunsurile sunt necesități existențiale. În același timp, am tendința de a lua în glumă tocmai acest lucru la mine și la alții și îmi place și versiunea mediteraneeană a „ceva licărind pe deasupra”, în sensul cuvintelor bine aranjate, a cinelor bine organizate, cu vin de calitate, la o petrecere bine alcătuită.

Am obișnuit o vreme să cred că o condiție a participării în interiorul țării altuia este să fii invitat. Dar de ce, de fapt? Dacă o injustiție a fost făcută în Germania de Vest, în RDG sau în Cuba, trebuie să aștepți o invitație? Sau, mai degrabă, trebuie să simți o chemare, să călătorești acolo unde se întâmplă lucrurile, plonjând în ele, presupunând că ești rezonabil de sigur că faci lucrul care trebuie? SUA urăsc „sfaturile nesolicitate”, ceea ce înseamnă că exact acesta este lucrul de care au nevoie. Pe scurt, participă cu cunoștințe, priceperi, înțelegere și răbdare. Arată respect, fii bine pregătit – și deschis la minte. Și fă toate acestea la locul unde lucrurile se întâmplă. Numai lașii pot găsi satisfacție spunând puținul pe care-l au de spus în vreun articol dintr-un ziar local de acasă.

Această tendință de a interveni în treburile interne ale altor state își are, pentru mine, începuturile în Spania lui Franco. De acolo am mers în Cuba și America Latină, apoi înapoi în Spania, în anii 1960. Au urmat India, Japonia, Iran și Filipine. Apropo de Japonia: în 1970 am fost „raportorul” unei delegații oficiale și costisitoare a Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică și am pregătit un raport rezonabil de bun despre educația din Japonia. Din câte înțeleg, nimic nu s-a ales de multele noastre recomandări. Probabil că era mai bine să fi lucrat cu organizații nonguvernamentale japoneze, de jos în jus, decât să aterizăm de sus, ca „experți” OCDE.

Activitatea din Germania nu s-a limitat la mișcarea pentru pace, în opoziție cu politica oficială de acceptare practic a tot ce dorea Washingtonul, ci a fost îndreptată și împotriva stângii autoritate și a gesturilor de superputere ale Germaniei de Est. Societatea civilă germană a produs o mișcare pentru pace suficient de puternică pentru a duce lucrurile înainte, în opoziție cu situația din Anglia și Italia, unde s-au înecat în dezbateri și „estetici ale păcii”.

În timpul Războiului Rece, am fost în Uniunea Sovietică de 25 de ori și cam tot de atâtea ori în RDG și, de fiecare dată, am spus foarte explicit ceea ce aveam în minte. În 1973 s-a ivit ocazia să merg în China, împreună cu un foarte competent expert în Asia de Est, soția mea, Fumiko. După aceea, am fost profesor vizitator în Sichuan, cea mai întinsă provincie din China.

Când am părăsit Norvegia, am făcut-o pentru Națiunile Unite, Geneva, Elveția, iar din 1979, pentru Franța. Am ajuns la Versonnex, la 500 de metri de frontiera cu Elveția, cu vaci și coacăze roșii și zmeură și mere și munți. Indiferent de ce fel de experiențe neplăcute a trebuit să am parte, acel loc între Mont Blanc și Jura, unde șoseaua se mișcă precum un șarpe printre ferme, prin Bois Chatton, Pădurea Pisicii, mă întărește. Birocrația franceză este eficientă și generoasă cu grădinițele, școlile publice, excursiile pentru generațiile vârstnice, iar spațiul francez este profund estetic. O țară plăcută în care să trăiești și un loc frumos în care să scrii.

Spania. Împreună cu Herman Ruge am avut un instructiv tur al Spaniei în 1951 – pe atunci, un fel de țară din lumea a treia. O mare parte din inimă mi-a rămas în această țară și ea este încă acolo. Acest sentiment s-a accentuat când, trei ani mai târziu, în 1954, Ingrid și cu mine am făcut un drum pe motocicletă în Spania. Ea stătea în spate, pe un Tempo-Sachs de 150 cmc. Un sport adevărat în enormul vârtej al soarelui, dar motocicleta asigura aerul condiționat atunci când temperatura trecea de 40 de grade.

Am fost anti-Franco, dar și sceptic privind cealaltă parte în teribilul Război Civil, și chiar și mai sceptic privind necugetatul boicot, sancțiunile economice.

Invitație la bal

Poezia care nu miroase,
poezia rece, fără gust
poezia sticlă sau faianță
scrisă în incest cu sine însuși
poezia scalpă, la pachet
înghițită-n loc de somnifere,
poezia strangulată parcă
de o mână țeapănă prin care
gâlgâie absint de apă chioară
sau agheasmă acră, de furat,
„poezia pentru poezie”
vag delir și nicio consolare,
supă cu nimic, limfatic șpriț,
tril electric, sughițat de muscă
poezia cugetând pe brânci
pusă sub sechestru, strânsă-n cearcăn
și bătută-n doagă de sicriu
din gâtlejul meu în veci, tovarăși,
uns cu adălmașuri, n-o să iasă!
Azi cobor în peștera luminii
să culeg din mâluri calde iască
și mă-ntorc cu zorii subțioară,
haideți după mine doar aceia
care n-au în vine mătrăgună,
nici siropuri tandre de cucută;
ochiul orb sărută învierea
mâna mi se-acoperă cu pene
iar pământul țipă ca un pântec.

Homo sapiens

Prietenii spanioli mi-au vorbit despre trei tipuri de vizitatori străini.

Primul – un grup mic, dar printre ei erau și mulți norvegieni, vechi naziști din Norvegia, foști membri ai „Nasjonal Samling”, oameni care luptaseră pe frontul de est împotriva Uniunii Sovietice și vedeau în Franco ultima realizare a visului lor. Unii dintre ei erau entuziaști din punct de vedere ideologic, alții erau entuziaști mai ales în privința prețurilor mici. (...)

Al doilea grup erau turiștii cu o foarte dezvoltată atracție pentru cei patru S: *nisip* (*sand*, în engleză), *soare, sex, sangria* – valori excelente, dar nu pentru a fi puse în fruntea listei în anii 1950 și 1960.

Al treilea grup, mult mai mic, venea pentru a înțelege și eventual pentru a-i ajuta pe cei care luptau pentru democrație în faza finală a dictaturii lui Franco. Ceea ce le trebuia în primul rând erau cărțile. Doreau să știe ce se întâmplă în afara țării lor și aveau nevoie de ajutor în argumentație.

Am participat la conferințe în Spania lui Franco și am fost adesea singurul străin care reprezenta valorile democratice. De obicei, era cineva în încăpere, brunet, chiar îmbrăcat în haine negre, uneori un preot cu educație înaltă, reprezentând *los poderes fácticos*, pe cei care cu adevărat aveau puterea în republică: posesorii de pământ, militarii și biserica. Ideologic, erau fasciști la nivel ridicat, cu un enorm respect pentru tradiție, pentru biserică și pentru putere. Ei îi aveau pe marxiști împotrivă. Marxiștii erau tolerați atâta timp cât discursul lor era abstract și, în general, nu era nicio problemă din acest punct de vedere. Vorbeau mult, cu plăcere și abstract. Între cele două categorii, mă aflam eu, vorbind – pro și contra – despre o federație spaniolă socială, democratică, republicană.

Între timp, s-au adunat atâtea vizite că am preferat să cumpăr o casă, într-un loc unde primele dintre cele trei tipuri de străini menționați mai devreme își găsiseră loc de întâlnire, în Alfaz del Pi, pe Costa Blanca. Am participat cât de mult am putut în cei cinci ani care mai rămăseseră din regimul lui Franco. Dacă ar fi murit cu 10 ani mai devreme, totul ar fi devenit extrem de problematic. După cum au mers lucrurile, s-a întâmplat exact ceea ce am prevăzut: au mizat pe persoanele de 30 de ani, care nu trăiseră traumele și ura, pentru a construi o monarhie constituțională și o democrație cu guvern ales. Din fericire, boicotul nu-i izolase. Au fost cu miile cei care au făcut ceea ce am făcut și eu, în special francezi.

Boicotul i-a mulțumit înainte de toate pe cei care-l organizaseră, ca act ritual, de autoapreciere: priviți ce curați suntem noi, în inimile noastre! Cu siguranță, inimile erau curate, dar din nefericire și creierul le era la fel. Atunci când se întâmplă ceva rău într-o țară, ceea ce trebuie sunt contacte mai multe, nu mai puține. Această experiență mi-a întărit și mai mult părerea despre boicoturi și sancțiuni economice.

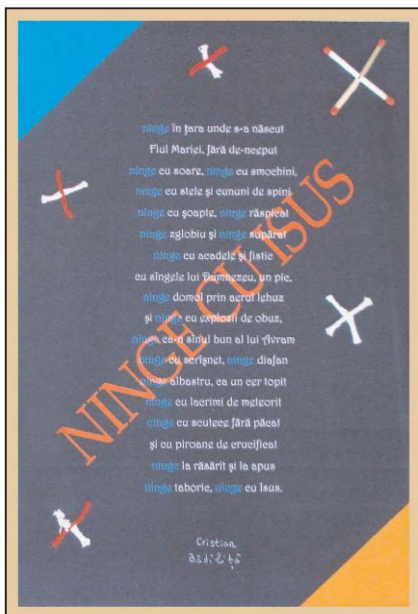
Democrația înseamnă, desigur, mult mai mult decât alegeri formale. Franco a scris undeva că „Spania nu e o dictatură, Spania este o ierarhie”. Iar eu aș adăuga: Spania nu e nici o democrație, Spania continuă să fie o ierarhie. Și Spania nu e singura în această situație.

Cei de sus au totdeauna ultimul cuvânt. Pentru a contracara asta, am inițiat împreună cu prietenul, fratele, colegul, fiu și părinte confesor, profesor (acum, în studiul păcii!) José-Maria Tortosa o universitate de vară, în Benidorm, unde am avut uneori discuții foarte deschise și foarte adânci despre feminism, studiul păcii, cultura profundă. Acestea mergeau departe în raport cu concepțiile spaniole. Mulțimea tabuurilor era întinsă și bine protejată. Universitatea de vară s-a evaporat încet-încet, dar a supraviețuit prin stimularea studiilor asupra păcii.

Spania este astăzi țara numărul unu în Europa în acest domeniu.

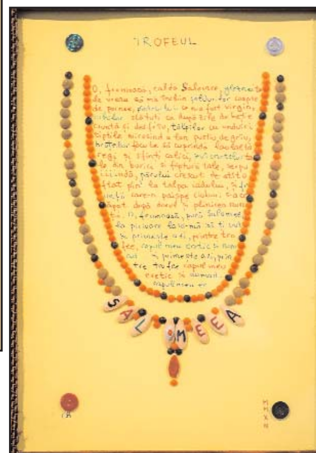
Am fost invitat și de Senatul din Madrid pentru a vorbi despre limbajul puterii, la *think-tank*-ul partidului de guvernământ, la Javea, și am fost un invitat frecvent al televiziunilor și ziarelor, conferențiind peste tot. În ultimii ani, m-am concentrat pe chestiunile concrete legate de Gibraltar-Ceuta-Melilla, Țara Bascilor-Madrid și Catalonia-Madrid.

Italia. Aceasta a fost cea mai puternică experiență a mea ca autostopist, în 1949, doar cu un mic dicționar de buzunar. M-am îndrăgostit de această țară, am devenit un *italiot* (un fel de amestec între un italian și un idiot); pur și simplu, nu m-am săturat. Participarea a devenit intensă, mai întâi prin Danilo Dolci, apoi și prin prieteni precum Ernesto Balducci și Norberto Bobbio.

Mai multe cărți mi-au fost traduse în italiană, iar „violența structurală” a devenit subiect pentru referate în licee. Întâlnirile, conferințele, prelegerile invitate au fost fără număr. Dar fracția efect împărțit la efort, eficiența adică, a fost minimă. De ce?

Pentru că sistemul italian nu funcționează precum cel german. În mai raționala Germanie, argumentele sprijinite de fapte au efect. În sistemul clientelar italian, ceea ce tu faci pentru ceilalți și ceea ce ei pot face pentru tine este mult mai important, cu siguranță, fapt cunoscut în toate sistemele politice, dar aici prezent la un nivel foarte înalt. Expresia „castă politică” (nu clasă) sugerează aceasta destul de bine, din cauza compartimentelor etanșe care-i separă pe conducători de cei conduși. La fel ca artiștii și intelectualii, politicienii își trăiesc viața nestânjeniți de ceea ce gândesc oamenii – cu excepția perioadei dinaintea alegerilor. În vremea aceea, ei formează grupuri noi, încercând să le mențină și pe cele vechi.

Trofeul

O, frumoasă, caldă Salomee
gleznei tale vreau să mă închin
șoldurilor coapte de pornee
pântecului ce n-a fost virgin
ochilor stătuți ca după zile
de beție cruntă și desfrâu
tălpilor cu unduiri tiptile
mirosind a lan pustiu de grâu
brațelor făcute să cuprindă
laolaltă regi și sfinți calici
zvâcnetelor tale din burici
și făpturii tale, șerpuindă,
părului crescut de-atât oftat
pân' la talpa iadului, și frunții
care-n paișpe cioburi s-a crăpat
după dorul și plinirea nunții.
O, frumoasă, pură Salomee
la picioare lasă-mă să-ți cad
și primește azi, printre trofee,
capul meu eretic și nomad.

Ce face mișcarea pentru pace și ce fac alte mișcări progresiste? Ele cunosc prea bine starea lucrurilor și optează în mod esențial pentru o experiență estetică – ceva ce nu va pieri niciodată – printr-un miting sau o demonstrație. Culoare, muzică, vin, mâncare bună. Am învățat multe în Italia despre limitele intelectualismului și am încercat să îmi schimb retorica într-o direcție estetizantă, subliniind ce pot oamenii să facă fără sprijinul politicienilor, un sprijin pe care ei îl pot primi numai dacă au ceva de oferit în schimb. Și, de regulă, politicienii au foarte puține de oferit.

Într-o țară unde, ca în Germania, mai mult de 50% dintre tineri se opun serviciului militar, un serviciu civil alternativ a devenit un punct major de discutat, iar acest lucru a fost subliniat și în activitatea mea în Italia, împreună cu profesorul Antonio Drago din Napoli. Dar un guvern italian, la fel ca unul norvegian, se va întreba dacă așa ceva este tolerat în SUA și va face uz de SUA pentru a-și satisface propriii clienți. Este o imagine tristă dintr-o țară minunată – cu Norvegia urmând-o, la fel ca multe alte țări.

India. „A merge e mai bine decât a vorbi” (*Walk is better than talk*), a spus Vinoba Bhave și apoi a pornit să umble, iar mii de oameni l-au urmat. Am fost de partea lui, dar în același timp am înțeles că discuția se oprește aici. A mers din sat în sat pentru a-i convinge pe posesorii de terenuri să dea pământ și celor ce nu aveau. Mișcarea *Bhoodan* a lăsat urme, dar, ca multe altele din India, a fost incompletă, făcută doar pe jumătate. Acesta a fost cazul și pentru un alt colaborator apropiat al lui Gandhi, Jayaprakash Narayan, care dorea să dea poporului întregul Bihar, cel mai sărac stat al federației indiene, sub numele *Bihardan.* Într-un anume sens, era mai ușor să te opui Angliei, inamicul comun, decât să te opui elitelor din propria țară, care știau prea bine cum să se replieze. Iar aceste elite se vor alătura la orice care are de a face cu modernizarea/globalizarea, chiar dacă mizeria va crește – asta până ce rezistența lor se întărește suficient de mult.

Această parte a lui Gandhi se stinge încet. Nenumăratele institute Gandhi, practic la fiecare universitate, sunt la fel de moarte ca niște monumente. India le cere străinilor să vină și să țină memoria vie; este ciudat să fii printre acești străini, să primești premii în India pentru ceea ce am învățat din India. O parte a explicației se află în problematica Iisus-Barabas. Viața lui Gandhi este prea pregnantă, el a cerut prea mult. Barabas poate fi un tâlhar, dar viața lui este incitantă, nu umplută cu cerințe ascetice.

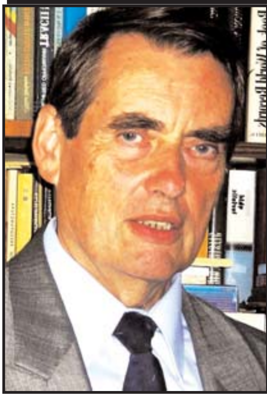
Am întrebat pescarii din Kerala ce găsesc ei măreț în Gandhi. Răspunsul a fost aproape unanim. Nu a fost nonviolența, nici auto-suficiența, ci *swaraj,* eliberarea. Tatăl națiunii, în noua superputere care este India.

Dar nu este totul complet negru. Există o mulțime de inițiative bune în India, chiar dacă ele nu se așază sub steagul lui Gandhi, așa cum este dezvoltarea alternativă a lui Ashok Khosla, care încearcă să facă fiecare sat să fie, în principiu, autonom prin tehnologii alternative. Producția de bunuri pentru nevoile de bază nu ajunge, trebuie să producem și mijloacele prin care să se producă ceea ce ne trebuie. A face cărămizi este excelent, dar și mai bine este să faci fabrici de cărămizi. Sau să-i iei pe Ola și Erni Friholt din Orust, de lângă Göthenburg, ca să-l aducă pe Gandhi înapoi în propria-i țară, stimulând inițiativele locale. „A acționa este mai bine decât a vorbi” (*Act is better than talk*) – ei au avut nenumărate conferințe în țara brahmanilor. Un lucru important de învățat pentru cineva care trăiește din a produce cuvinte...

(Fragmente din secțiunea „Democracy is to participate: Abroad” a autobiografiei lui Johan Galtung, *On the Peace Path Through the World,* 2000.) (Va urma)

Homo sapiens

Despre cunoașterea artistică

Dan D. FARCAȘ

În articolul anterior, am încercat să argumentez importanța unei forme superioare de cunoaștere, cea întru frumos, având în vedere mai ales frumosul uman, de la creație și iubire la extazul mistic. O astfel de cunoaștere se realizează, înainte de toate, prin trăiri emoționale, desfășurate în ceea ce am numit „ținutul sinelui”, trăiri care pot fi experimentate, în plenitudinea lor, doar subiectiv, fiind deci greu de comunicat prin instrumentele cunoașterii raționale.

Totuși, sunt și alte forme de comunicare. Unele studii, devenite clasice, au estimat că, într-o conversație, sensul rațional al cuvintelor reprezintă doar 7% din informație, pe când restul de 93% este format din felul rostirii, intonația, gesturile, mimica, „limbajul ochilor” etc. Există chiar și o formă superioară de transmitere a necuvintelor, adaptată tocmai trăirilor estetice, anume *comunicarea artistică*. Ea poate utiliza exclusiv instrumente nonverbale, ca în artele vizuale (pictura, arhitectura, pantomima etc.), în cele auditive (muzica instrumentală etc.), uneori îmbinate (dans, operă, cinematografie etc.). Dar chiar și în cazul poeziei, teatrului sau al prozei de calitate, cele împărtășite nu se reduc doar la sensul rațional al cuvintelor. Mesajul nu poate fi înțeles decât prin perena tripletă *cuvânt-imagine-sentiment* din mintea și inima celor ce le vor recepta. De pildă, adesea, valoarea poeziilor este dată tocmai de stranietatea și ineditul (uneori imposibilul) reprezentărilor *nonverbale* generate mintal prin cuvintele din versuri.

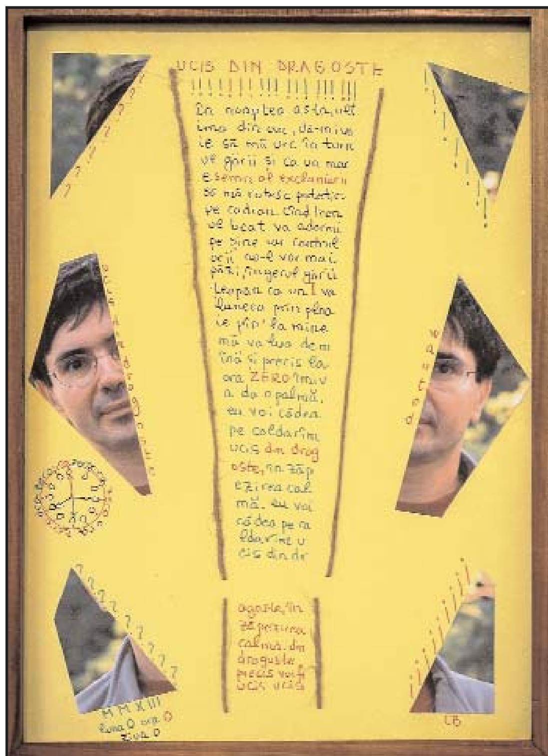
Am văzut, cunoașterea conceptuală constă, simplist vorbind, într-o acumulare de *adevăruri,* de obicei – la origine – interne, nonverbale, apoi fixate și comunicate prin intermediul cuvântului și, în cele din urmă, ridicate eventual la nivelul abstract al construcțiilor logice. În *cunoașterea artistică* a realității, mai ales a celei interumane, mintea omenească prelucrează, într-un mod analog, la început, *afecte, emoții, stări de spirit,* ori *sentimente.* Și acestea se pot „fixa și comunica”, pe un alt palier, printr-un repertoriu de mimici, gesturi, postúri, suspine, plâns, râs, urlete de furie etc., care sunt, oarecum, echivalente cuvintelor. E un repertoriu care (spre deosebire de o anumită limbă) este perfect inteligibil pentru orice interlocutor uman (și nu numai). Acest repertoriu de stări de spirit poate fi tradus, până la un punct, chiar și într-un limbaj, uneori abstract și simbolic, anume, în cel al *artei.*

Muzica, sublimând ceea ce odinioară au fost gemete, suspine, strigăte de revoltă, zgomote sacadate agresive, ori sonorități din natură, și-a creat în timp, din sunete și ritmuri, o lume abstractă proprie, aproape „ideală”, care transmite, extrem de eficient, stări de spirit și sentimente din „ținutul sinelui”, fără a mai recurge la cuvinte.

Artele plastice au încercat, începând din secolul trecut, să-și creeze și ele – prin lucrări abstracte – un „alfabet” și o „gramatică” la fel de eficiente ca și cele folosite de muzică. Succesul este deocamdată discutabil, dar încercarea nu a fost lipsită de temei. De pildă, linia orizontală abstractizează orizontul câmpiei, ori suprafața netulburată a lacurilor, exprimând liniște și echilibru. Linia verticală provine din trunchiurile arborilor pădurii, din fermitatea străjerului și a armelor sale, din traiectoria căderii unei cascade, simbolizând siguranță și măreție. O linie urcătoare evocă forța care biruie gravitația, linia coborâtoare, dimpotrivă, lipsa de putere. Curbura liniilor dă seama și de o eventuală accelerație. Există și forme mai complexe, derivate din mișcările ființelor vii. O linie cambrată va exprima, de pildă, avânt sau sfidare. Anumite simboluri au împrumutat hainele unor obiecte uzuale: spada, cupa, roata, crucea etc.

Analogia dintre cunoașterea conceptuală și cea artistică poate merge și mai departe. În același mod în care printre teorii există și unele „sterile” ori „gratuite”, vom întâlni și *artă sterilă* ori gratuită, cea care, deși consistentă în sine, nu reușește să ajute oamenii, să-i facă mai înțelepți, mai buni, mai deschiși, mai apți să biruie provocările cu care se confruntă. O asemenea artă va stârni poate, pe moment, uimire și rumoare, dar, nefiind de mare utilitate, va fi curând uitată. *Pluralismul* teoriilor științifice ne face să înțelegem mai bine nevoia de pluralism în artă, nevoia de a admite curente artistice care să se înfrunte în permanență, pentru a asigura progresul cunoașterii artistice. Am mai amintit, într-un alt articol, de șansa întâlnirii dintre două curente artistice mature, anume pictura japoneză, reprezentată de Hokusai, și pictura europeană, întâlnire care, prin confruntarea tehnicilor și viziunilor proprii, și-a arătat roadele în timp.

Continuând analogiile, mai știm că orice pluralism are un *prag de complexitate* dincolo de care performanțele sale se degradează. La fel ca în cazul teoriilor, o pluralitate exagerată (în cazul nostru prea multe viziuni artistice alternative), poate duce la „pulverizarea” în prea multe modele, prea multe curente, pe care nici mintea cea mai performantă nu le mai poate cuprinde. Un atare fenomen era să se producă în artele secolului XX.

Ucis din dragoste

În noaptea asta, ultima din an,
dă-mi voie să mă urc în turnul gării
și ca un mare semn al exclamării
să mă rotesc patetic pe cadran.

Când trenul beat va adormi pe șine
iar controlorii nu-l vor mai păzi
îngerul gării, țeapăn ca un I,
va luneca, prin beznă, pân' la mine,

Mă va lua de mână și precis
la ora zero îmi va da o palmă.
Eu voi cădea pe caldarâm, ucis
din dragoste, în zăpezirea calmă.

Dacă, prin absurd, ne-am pomeni într-o lume în care ne-am pierdut, cu toții, abilitatea folosirii cuvintelor, păstrând însă întinderea și complexitatea actuală a minților noastre, ne-am putea înțelege, până la un punct, prin gesturi, prin imagini, prin simboluri, prin muzică, prin dans etc. Tehnologiile noastre ar fi, fără îndoială, mult mai primitive, iar viața noastră materială mult mai plină de greutăți, pericole și incertitudini. Dar am fi, oare, mai puțin fericiți? Cred că, dimpotrivă, am fi mai apropiați unii de alții, iar imaginația, afectivitatea, sentimentele etc. ar fi mai evoluate, ocupând și nișele mintale ale raționalității. Am trăi cu un permanent preaplin, izvorât din acea bucurie a cunoașterii nemijlocite pe care o aveau strămoșii noștri înainte de răspândirea cuvântului și a logicii, bucurie amplificată încă de capacitatea superioară a minții noastre.

Mă întreb, pe firul aceluiași raționament, dacă frumusețea formidabilelor picturi de la Altamira și din alte „galerii de artă” paleolitice nu se datorește cumva tocmai rolului mai redus, în acele timpuri, al cuvintelor, care nu apucaseră încă să eclipseze vizualul? Artiștii de atunci aveau exact același creier ca al nostru, însă trăiau, fără îndoială, într-o ambianță culturală cu „grile” și „imprinting”-uri foarte deosebite de ale noastre, care le compartimentau mintea într-un mod diferit. Dar nu vedem oare și azi etnii, sau grupuri culturale, care ating, de pildă, în muzică sau în dans, trăiri de care un european bine școlit în utilizarea gândirii abstracte, logico-matematice, nu va fi niciodată capabil?

Rememorând diferențele esențiale dintre palierele nonverbal, metaforic și logic (cu procustizarea aferentă trecerii de la un nivel inferior la unul superior), precum și diferențele dintre fenomenele rutiniere și cele voluntare, vom putea înțelege și două cauze pentru care gândirea rațională nu este și nu va fi capabilă să descrie complet și pertinent fenomenul artistic: prima, pentru că această gândire nu poate analiza ceea ce *nu încape în cuvânt,* a doua, deoarece gândirea logică nu poate urmări pe deplin fenomenele *voluntare.* Dacă vom forța nota, cea a cuvântului și a logicii, încercând să exprimăm ceea ce e inexprimabil și să explicăm ceea ce e inexplicabil, rezultatul va fi inadecvat, dacă nu chiar penibil.

Cunoașterea artistică presupune experiență personală, dar și instruire și educație. Pe această cale, orice om își îmbogățește, în decursul vieții, bagajul de trăiri superioare, afecte și sentimente, de nuanțe ale frumosului și urâtului, ca și tezaurul de „construcții” estetice, amestecate sau nu cu idei și cuvinte. Toate reflectă – prin armonie – adecvarea sau inadecvarea la realitate a omului sau a societății. Pe această cale, omul intră în posesia unor busole solide pentru acțiunile sale viitoare: va fi stimulat întru fapte mărețe, va fi consolat în durere, va simți acut agresiunea asupra frumosului uman și va fi motivat să lupte pentru apărarea lui ș.a.m.d.

La această cunoaștere se refereau și anticii greci, atunci când vorbeau, de pildă, de *catharsis,* de „purificarea” sufletească a spectatorilor unei piese de teatru. Dar există și orașe frumos construite, în care cel ce-și poartă pașii are acces la un patrimoniu de cunoaștere artistică înmagazinată în monumente și clădiri reprezentative; există și un catharsis produs, să zicem, de măreția unei catedrale (complementară cunoașterii raționale investită în construcția ei), tot așa cum acordurile răscolitoare ale unei simfonii, ca și nenumărate alte forme ale artei, te pot transforma făcându-te mai bun, mai ferm, mai motivat de înaltele valori umane, gata să acționezi mai bine în relațiile cu semenii tăi, arătându-te mai puțin îngăduitor cu cei ce distrug frumosul uman. Același efect îl are frecventarea muzeelor și a lucrărilor de artă autentică. O astfel de cunoaștere este indispensabilă unui om evoluat, care va învăța astfel mai bine sensul unor concepte, precum ordinea, frumusețea, măreția, puterea, altruismul etc.

M-am gândit de multe ori, mergând la serviciu, în urmă cu vreo trei decenii, pe străzi desfundate, prost luminate, sau cu un troleibuz murdar, scorojit, ruginit, scârțâitor și din care curgeau șuruburile, că toți cei care fac zilnic o astfel de navetă se vor impregna de urâțenie și de acel „uite că merge și așa”, făcându-și, în consecință, treburile urât și de mântuială. În același timp, pe alte meleaguri, cel care întâlnea peste tot doar ambianțe perfecte și frumoase ajungea să nu admită să-i iasă din mână decât lucruri perfecte și frumoase.

Sunt și azi foarte mulți cei care, prin nenoroc, sunt condamnați să frecventeze sistematic urâtul mediului în care trăiesc: al unor străzi, al unor interioare, al unor tabloide etc. Sunt milioane de victime ale „anti-educației estetice” de masă, rătăcite în mrejele unor arte minore ori kitsch-uri, și sunt nenumărate făpturi umane umilite de mârlăniile oamenilor urâți, care ajung să creadă că toți oamenii sunt așa. Cred că merită să facem ceva pentru a trezi la frumos măcar pe unii dintre acești defavorizați, condamnați să-și rateze șansa de a-și fructifica scânteia divină ce le-a fost hărăzită.

Etica europeană între *pudoare* și *rușine*

Marian NENCESCU

În 1940, Emil Cioran, fiu de preot din Rășinarii Sibiului, convertit la filosofia deznădejdii, nota în volumul *Amurgul gândurilor* (ediția princeps, Editura Dacia Traiană, Sibiu, ediția a II-a, Humanitas, 1991): „Remușcarea este forma *etică* a regretului. Ea nu rezolvă nimic, dar de la ea începe *totul* [...] (p. 9). Așadar, în opinia *scepticului de serviciu*, rădăcina răului și a vulgarității stă în frângerea reflexiei etice, un fenomen la fel de dureros, poate chiar mai accentuat decât ireversibilitatea timpului. „Ireparabilul nu-i decât interpretarea morală a acestei ireversibilități", nota același E. Cioran, adăugând: „Răul este doar abandonare, binele un calcul inspirat. Nimeni nu știe a diferenția rațional unul de celălalt. Dar cu toți simțim căldura dureroasă a răului și răceala extatică a binelui" (p. 9).

Ce oferă, așadar, reflexia filosofică modernă în materie de etică într-o lume dominată de atâta produs științific și tehnologic, dar și de o infinită sterilitate morală? Răspunsul, căutat de tot mai mulți gânditori străini, dar și români, de la Eugeniu Sperantia, la Stefan Lupașcu se arată, paradoxal, în descifrarea fenomenului crizei și trimite către un strat antropologic universal care explică sporirea experiențelor negative (decepții, frustrări, suferințe etc.) prin înmulțirea indivizilor însingurați, alienați, nesiguri pe sine, rupți de climatul ideo-afectiv al relaților interpersonale.

Trăim, așadar, o criză profundă, inclusiv de natură etică, sau asistăm doar la un episod, repetabil desigur, din istoria omenirii, dar la fel de indispensabil ca orice proces temporal?

Un intelectual clujean, I. Bunea, observa, pe urmele lui Max Scheller, că atitudinea în fața acestui fenomen pune mai degrabă problema specificului ființei umane față de restul existenței, cu precizarea că în lumea viețuitoarelor lipsește viața sufletească: „Psihismul în viața animală se reduce la instincte, acte reflexe și asociații de reprezentare, neajungând niciodată la rațiuni și judecăți, cu atât mai mult la viață morală" (Ioan Bunea, *Fenomenologia conștiinței morale,* Editura Limes, Cluj, 1999, p. 6). Suntem, cu alte cuvinte, singuri în fața crizei, termen al cărui sens inițial (*Krisis*) indică doar momentul, nodal, al ieșirii din criză.

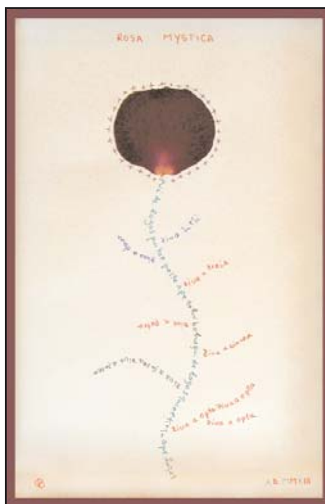
Krisis, după Stagirit, reprezintă momentul imprevizibil (*peripateea*) al răsturnării unei situații, împotriva oricărei așteptări, al clarificării posibile și așteptate. În acest context, criza se înscrie, firesc, drept un fenomen *temporal,* în care dimensiunile trecutului și ale viitorului pot fi orientate și invertite în mod diferit.

Plecând de la aceste observații, admitem, implicit, că fenomenul crizei nu mai este de mult o problemă strict individuală, nici chiar locală, devenind, mai degrabă, un fenomen sociouman extins la scară planetară. Nu trăim, așadar, o simplă criză pasageră, *tranzitorie*, cum ne asigură unii politicieni triumfaliști, ci asistăm chiar la „emergența" unei subiectivități marcate de frustrări și sfâșieri ce pun însăși ființa umană sub semnul îndoielii (Teodor Vidam, *Repere esențiale ale gândirii etice europene,* Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012, p. 15).

Din această perspectivă, chiar și cele două laturi fundamentale ale expresivității umane, *pudoarea* și *rușinea*, capătă noi dimensiuni, în măsura în care criza pe care o străbatem a devenit o normă de raportare la proprile noastre acțiuni și acte de conștiință.

În încercarea de a identifica impactul cognitiv și afectiv al fenomenului cu care ne confruntăm, în vederea accesării resurselor care să ne permită transformarea temperamentului în caracter, corespunzător ființei rezonabile care este omul, cartea gânditorului clujean Teodor Vidam, *Repere esențiale...,* rămâne exemplară. Exersat în analiza, din perspectiva transmodernă, a fenomenului etic din varii domenii, de la *comunicarea media,* la *teoria culturii morale,* T. Vidam pornește de la premisa fundamentală că „valoarea morală ne formează sentimentul libertății în finitudine", adăugare fundamentală, deoarece binele este o exigență a creației. Instituționalizate sau nu, dincolo de mode și de ideologie, valorile morale au o dimensiune *prometeică* (după expresia lui T. Vidam), asigurând cu certitudine coeficientul de umanitate al fiecăruia dintre noi.

Ajunși în acest punct, se impun și câteva precizări de natură teoretică, necesare pentru evitarea confuziilor de ordin semantic. Astfel, *etica* (din greacă, *ethos*, termen circumscris nucleului valoric al comportamentului), diferă de *morală* (din latină, *mores*, desemnând, de regulă, obiceiuri, cutume, specifice comunităților umane). La un nivel subsidiar, dar nu subordonat, se situează *moralitatea*, fenomen ce marchează începutul ontologic al ființării umane, care evoluează de la *inocență* (în copilărie), la *pudoare* și apoi *rușine*. Percepem, așadar, *etica* drept o sinteză de ordin conceptual, în care moralitatea nu este nici inclusă, nici dedusă, ci, pur și simplu, trăită la nivel individual, izvorând cu siguranță din sinele nostru profund.

Analizând sursele originale ale gândirii etice europene, T. Vidam identifică și câteva *modele* esențiale, de la Socrate la Iisus și, trecând de Kant, ajungând la experiențele moderne ale analizei judecății morale care conduc obligatoriu către psihanaliză, „singura modalitate de studiu a proceselor inconștiente" (p. 74), în opinia analistului clujean.

Privită din această perspectivă, întreaga evoluție a ideii de moralitate conduce către reconsiderarea ființei umane ca subiect moral. Maturizarea psiho-intelectuală și, implicit, îmbogățirea zestrei morale a omenirii devine astfel, dincolo de experiența individuală, de acumulările filogenetice, de fluxurile și refluxurile vieții noastre spirituale, o trăsătură psihogenetică specific umană, valorificată obligatoriu prin constituirea și manifestarea limbajului. În acest sens, recursul la funcția *cuvântului* este mai mult decât necesară, câmpul simbolic al limbajului, mai precis *semnificantul,* având proprietăți ce trimit la *inconștient,* o latură, din păcate, insuficient valorificată a spiritualității umane.

Recursul, din această perspectivă, la „pudoare" și „rușine" este un act obligatoriu și necesar, și constituie temeiul oricărei experiențe morale. Dacă *pudoarea* reprezintă pentru T. Vidam un „evident misterios" (p. 85), sursă de tulburare și reținere stabilită la răspântia sentimentelor, *rușinea* constituie „sensul deplin al ființei răvășite" (p. 81). Pudoarea indică, așadar, așteptarea împlinirii, iar rușinea, armonia pierdută.

Evident că sentimentul rușinii, având drept corolar pe cel al pudorii, sunt semne ale unei civilizații mature, iar asocierea lor cu simplul impuls sexual reduce substanțial aria ideatică. Teodor Vidam chiar accentuează în analiza sa asupra pericolului exacerbării cu orice preț a *dorinței,* ca formă a libertății individuale, având drept consecință căderea în kitsch și pornografie.

Interesant de semnalat în acest context sunt și contribuțiile gânditorilor români, cu referire directă la Eugeniu Sperantia și Stefan Lupașcu. Mai puțin frecventat de gânditorii contemporani, seduși, se pare, de perspectivele transmodernismului, E. Sperantia rămâne „un gânditor de primă mărime" (apud T. Vidam), autor al unor observații imparțiale asupra „prejudecăților indisponibile". Meritul lui E. Sperantia este acela de a introduce, între judecățile de valoare, noțiunea de „rezonabil", punând astfel bazele unei etici *realist-rezonabile.* Din această perspectivă, gândirea etică actuală este un *compromis* între dorințe și convingeri, filtrate prin conținutul raționamentului practic. Etica guvernează însă acțiunea, nu și opinia. *Rezonabilitatea* este, deci, o trăsătură a comportamentului uman, acționând adesea în sensul moderării impulsurilor și pasiunilor noastre. E. Sperantia analizează, în lucrarea sa fundamentală, *Apriorismul pragmatic* (București, Fundația Regală Carol I, 1912), *interogația*, considerată un „transcendent" al subiectivității noastre: „A întreba înseamnă a crede că există un adevăr distinct de spiritul nostru" (p. 68).

Situat pe cu totul alte coordonate ideatice, Stefan Lupașcu analizează stările afective raportate exclusiv la ele însele, admițând că afectivittea reprezintă „un farmec singular și tragic al necondiționatului" (*Logica dinamică a contradictoriului,* Editura Politică, București, 1982, p. 400). În lucrarea sa fundamentală, *L´homme et ses trois ethiques* (Paris, Edition du Rocher, 1986), Ș. Lupașcu identifică substratul metafizic al gândirii drept sursă a stărilor pasagere de in/satisfacție. Morala este, în aceste condiții, echilibrul perturbat de excese.

În acest sens, Ș. Lupașcu introduce în discuție termenul complex de *etica terțului inclus*, sau „cea de-a treia etică", respectiv *neuropsihismul.* Spre deosebire de perspectiva biologică sau de cea ideologică, ce secătuiesc resursele spirituale prin exacerbarea libertății și a imaginației creatoare, Ș. Lupașcu propune „starea T" sau „autocontrolul", în scopul reducerii cotei de imprevizibil și menținerea unui curs normal al vieții psihice.

Desigur, sugestiile incluse de T. Vidam în analizele sale pot fi amplificate și cu alte puncte de convergență. De pildă, analizei învățăturii morale a lui Iisus Hristos, având ca puncte forte sacrificiul individual și lucrarea socială, ambele în consonanță cu *voința divină,* i se pot adăuga și alte elemente definitorii ale psihismului uman, inclusiv de natură spirituală, sau chiar, la un pol opus, de tip materialist-dialectic.

Realitatea arată că încrederea aproape divină în ideea de progres, în puterea infailibilă a Rațiunii, având drept corolar încolonarea într-un marș liniar și continuu spre fericire, așa cum este ea înțeleasă de Occidentul iluminist, se dovedește tot mai falimentară. Într-o lume situată la răscruce, între progresul tehnic neîngrădit și eșecul moral previzibil, omenirea caută noi repere morale, de la Tora, sau „sfetnicul venit de departe", la noul Mesia, care va înălța steagul mântuirii înaintea oamenilor.

Sub acest aspect, era globalizării spre care ne îndreptăm cuprinde, în esența ei, și șansa reînnoirii morale a ființei umane. Condiția este reînnoirea tablei de valori ce ne ghidează. A gândi în aceste condiții o etică în afara ontologiei, sau fără suport metafizic, este la fel de riscant precum a gândi o societate total lipsită de etică. Aceasta și pentru că valorile morale *nu se prescriu,* pudoarea și rușinea rămânând în continuare la baza vieții spirituale autentice, care ne invită să trăim și să supraviețuim rezonabil și demn.

Urmuz, 130 - 90

Fucsiada

Poem eroico-erotic și muzical, în proză

Fuchs nu a fost făcut chiar de mama sa... La început, când a luat ființă, nu a fost nici văzut, ci a fost numai auzit, căci Fuchs când a luat naștere a preferat să iasă prin una din urechile bunicii sale, mama sa neavând deloc ureche muzicală...

După aceea, Fuchs se duse direct la Conservator... Aci luă forma de acord perfect și după ce, din modestie de artist, stătu mai întâi trei ani ascuns în fundul unui pian, fără să îl știe nimeni, ieși la suprafață și în câteva minute termină de studiat armonia și contrapunctul și absolvi cursul de piano... Apoi se dete jos, dar, în contra tuturor așteptărilor sale, constată cu regret că două din sunetele ce îl compuneau, alterându-se prin trecere de timp, degeneraseră: unul, în o pereche de mustăți cu ochelari după ureche, iar altul, în o umbrelă – cari împreună cu un sol diez ce îi mai rămase, dădură lui Fuchs forma precisă, alegorică și definitivă...

Mai târziu, la pubertate – zice-se – îi mai crescu lui Fuchs și un fel de organe genitale cari erau numai o tânără și exuberantă frunză de viță, căci era din firea lui afară din cale de rușinos și nu ar fi permis, în ruptul capului, decât cel mult o frunză sau o floare...

Această frunză îi mai servește și ca hrană cotidiană – se crede. Artistul o absoarbe în fiecare seară înainte de culcare, apoi intră liniștit în fundul umbrelei sale și, după ce se încuie bine cu două chei muzicale, adoarme dus pe portative și legănat pe aripi de armonii angelice, acaparat de visuri auzite până a doua zi, când – rușinos cum este – nu iese din umbrelă până nu i-a crescut altă frunză în loc.

Într-una din zile, Fuchs, dându-și umbrela la reparat, fu silit să-și petreacă noaptea sub cerul liber.

Farmecul misterios al nopții, cu armoniile sale, cu acele șoapte, pare-că venite din altă lume, cari dau visarea și melancolia, îl impresionară pe Fuchs într-atâta încât – în extaz – după ce pedală trei ore la piano, fără însă a cânta, de teamă a nu turbura liniștea nopții, ajunse, grație acestui bizar mijloc de locomoțiune, până într-un cartier întunecos, înspre care, fără voia lui, o putere tainică îl atrăgea – gurile rele spun că în chiar acea stradă celebră pe care bunul împărat Traian, după consiliul tatălui său Nerva, a indicat-o naivului păstor Bucur să o așeze cea dintâi, când a întemeiat orașul ce îi poartă numele...

Deodată mai multe slujitoare terestre ale Venerei, servitoare umile la altarul amorului, îmbrăcate în alb-străveziu, cu buzele încarminate și ochii umbriți, înconjurară pe Fuchs din toate părțile. Era o superbă noapte de vară. Împrejur, cântece și veselie, șoapte dulci și armonie... Vestalele plăcerii îl primiră pe artist cu flori, cu șervete artistic brodate și cu interesante ibrice și lighene de bronz pline cu apă aromatizată. Toate strigau, care mai de care: „Dragă Fuchs, dă-mi dragostea ta imaterială!" „O, Fuchs, tu ești singurul care știi să ne iubești curat!"; iar parcă mânate de unul și același gând terminară în cor: „Dragă Fuchs, cântă o sonată!"...

Fuchs, din modestie, se strecură în pian. În zadar fură orice sforțări de a-l face să apară. Artistul consimți abia să lase să i se tragă afară numai mâinile și execută în chip magistral ca o duzină de concerte, fantezii, etude și sonate, iar apoi trei ore în șir făcu game și felurite exerciții de „legato" și „staccato" și „Schule der Gelaufigkeit"...

Cum însă chiar zeița Venus, însăși Venera născută din spuma albă a mării, fu fermecată – poate mai ales de studiile de „legato", ale căror sonorități eterice ajunseră până și la dânsa în Olymp, turburată în liniștea ei de Zeie, ea, care nu mai fusese a nimănui de la Vulcan și Adonis – păcătui acum cu gândul și, învinsă de patimă, nemaiputând rezista tentației la audierea lui Fuchs, se hotărî să-l aibă la dânsa o noapte... În acest scop trimise mai întâi pe Cupidon de îi săgetă inima, pe vârful săgeții fiind pus un bilețel prin care era invitat în Olymp.

La ora fixată, „Cele trei grații" apărură... Ele luară pe Fuchs și-l purtară ușor pe brațe moi și voluptoase, până la capătul unei scări de mătasă, făcută din portative, scară ce fusese agățată de balconul Olympului, unde Venera îl aștepta...

Întâmplarea făcu însă ca Vulcan-Ephaistos să prindă de veste și, gelos, o ploaie puternică făcu el să se dezlănțuie atunci, ca răzbunare, prin mijlocirea lui Zeus...

Fuchs, deși cu umbrela la reparat, nu se dădu însă învins, știind să umble foarte ușor cu portativele și, ajutat de aripele puternice ale inspirației lui de compozitor, el se înălță tot mai sus, bravând elementele naturii. În sfârșit, ajunse plouat în Olymp. Aphrodita îl primi ca pe un erou. Ea îl îmbrățișă, îl sărută cu patimă și apoi îl trimise la o uscătorie de prune sistematică.

Fuchs fu introdus noaptea în alcov. Împrejur, numai cântece și flori. Grațiile și celelalte slujitoare Olimpiane ale Venerei, dansând înaintea lui, îl acoperiră cu flori și-l stropiră cu miresme îmbătătoare, pe când în depărtare nenumărați amorași nevăzuți, sub bagheta măiastră a lui Orpheu, intonau cântece de slavă iubirii...

Peste puțin, „cele nouă muze" apărură. Prin glasul melodios al Euterpei grăiră ele astfel lui Fuchs de întâmpinare:

– Fii binevenit, o, muritor ales, tu, care prin arta-ți divină apropii pe oameni de zei! Venus te așteaptă! Facă Jupiter ca arta și amorul tău să fie demne de Zeița – stăpâna noastră – și facă el ca o nouă și superioară seminție să zămislească din iubirea ce vă unește, seminție care va să populeze de acum nu numai pământul, ce nu e în stare să aspire decât la Olymp, ci și Olympul – ca și pământul – supus, vai, decadenței!!...

Ziseră, și corurile de amorași nevăzuți intonară iarăși slavă iubirii, iar aezii Olympului, instrumentându-și lyrele, preamăriră în versuri momentul nemuritor.

Dar nu trecu mult și totul reintră în tăcere... împrejur nu mai era nimeni... O semiobscuritate albăstruie se făcu în alcov. Venus era goală. Albă, cu mâinile după cap împreunate sub păru-i de aur despletit, cu un gest de delicioasă abandonare și de supremă voluptate, își întinse superbu-i corp de lapte pe patul de perne moi și de flori. În aer, căldură și arome ațâțătoare. Fuchs, de rușine și de teamă, ar fi vrut să intre undeva într-o crăpătură. Cum însă așa ceva nu există în Olymp, se văzu nevoit să-și facă singur curaj.

Parcă ar fi vrut să alerge întâi puțin prin cameră, dar Aphrodita, cu mâna ei fină, cu degetele ei de trandafiri parfumați, îl scoase din încurcătură... Ea îl culese ușor de jos, îl mângâie, îl ridică de două-trei ori până în tavan și, privindu-l lung, îl sărută o dată cu patimă. Apoi îl mai mângâie, îl mai sărută de o mie de ori și îl așeză ușor între sâni...

Fuchs începu să tremure de bucurie, și de teamă ar fi voit să sară jos undeva ca un purece. Cum însă acei sâni calzi și parfumați îl amețiseră și îl zăpăciseră, începu să alerge ca un mormoloc ieșit din minți în toate părțile, circulând în zig-zag pe corpul Zeiței, iute și nervos, trecând nebun peste vârfurile roze ale sânilor, peste șoldurile mătăsoase, strecurându-se printre pulpele-i ronde și arzătoare...

Fuchs nu mai era de recunoscut. Ochelarii lui aruncau acum luciri perverse, mustățile îi deveniră lubrice și libidinoase. Trecu astfel o bună bucată de vreme, dar artistul nu știa, în definitiv, oarecum ce îi mai rămâne de făcut, și nici Zeița nu putea să mai aștepte mult.

Auzise el cândva, undeva, că: „în dragoste, spre deosebire de muzică, totul sfârșește printr-o uvertură". Ei bine, Fuchs nu o găsea, nu... o auzea nicăieri...

> **fapt divers**
>
> **plâng și mă rog**
> **dimineața îngerului-inorog**
> **(coamă de purpură sau cometă**
> **călcată de-un vultur pe bicicletă?)**
> **iată, sângele meu? plâns ruginiu**
> **cu care versuri pe sfârc îți scriu:**
> **„În dimineața cu somn păcătos**
> **a dumneavoastră, doamn'-amiros!"**

Deodată îi veni o idee. Își zise că, precum Uvertura, ca muzică, nu se poate raporta decât numai la ureche, și cum urechea este cea mai nobilă Uvertură a corpului (din cele pe cari le cunoștea Fuchs) – organul muzicii divine și prin care el, apărând pe lume, văzuse întâia oară lumina zilei – atunci bucuria supremă nu poate fi căutată decât în ureche...

Fuchs, acum înviorat, se reculese, se încordă și, de pe vârful picioarelor Zeiței, cu o frenezie de nespus, se repezi printr-un „sforzando" și pătrunse în găurica lobului urechii drepte a Zeiței, pe unde ea de obicei își introducea cerceii, dispărând înăuntru cu totul.

Din nou corurile de amorași nevăzuți și de muze intonară în depărtare cântece de slavă iubirii și din nou aezii Olympului inspirați înstrunindu-și lyrele preamăriră în versuri momentul nemuritor...

Dar după aproape o oră de ședere, în care timp își verifică frunza de viță și schițase o romanță pentru piano, Fuchs apăru în sfârșit pe lobul urechii, îmbrăcat în frac și cravată albă, satisfăcut și radios, mulțumind și complimentând în dreapta și în stânga mulțimea care îl așteptase înfrigurată, întocmai cum știa să facă pe pământ când da câte un concert de gală. El înaintă și oferi grațios Venerei romanța dedicată.

Dar cu surprindere și amărăciune constată artistul că nici un aplauz nu sosea de nicăieri. În adevăr, toți locatarii Olympului se priveau nedumeriți. Zeița, întâi mirată, apoi contrariată și grav ofensată, văzând că Fuchs își considera misiunea sa ca definitiv terminată – ea, care nu primise vreodată nici de la Zei un asemenea afront – se sculă brusc în picioare și, roșie ca floarea macului, înciudată, scutură o dată capul cu grație, dar cu putere, făcând pe Fuchs să cadă la pământ.

Deodată, ca la un semn nevăzut, tot Olympul fu în picioare... O ploaie de strigăte și amenințări din toate părțile. Toți turbau de ofensa adusă Olympului de către un muritor nedibaci... O mână viguroasă din ordinul lui Apollon și Marte îi smulse lui Fuchs frunza de viță, anexându-i în loc obiectele la care avea dreptul. Ordin sever fu dat ca pe viitor frunza să nu fie acordată decât numai la statui... iar o mână grațioasă, însăși mâna de trandafiri a Zeiței, îl luă pe artist ușor de o ureche și, cu un gest nobil, dar energic, îl azvârli în Haos.

→

Urmuzeu epigramistic

Paula ROMANESCU

Cine a spus că epigrama-i gen minor (ba nici măcar atât!) în landul genurilor literare cu staif care-și vor fi câștigat în vreme drept de cetate în lumea cuvântului, cu siguranță n-a știut ce spune.

Spiridușul acesta – numai spirit! – a dovedit că nimic din ce înseamnă creație literară nu i-a rămas străin.

A luat din dramă lacrima și a inventat râsul cu lacrimi.

De la comedie a împrumutat hohotul de râs și a remodelat surâsul.

Din tragedie n-a luat nimic. A preferat s-o ignore cu superbie, dându-i morții cu tifla cât s-o facă să priceapă, blestemata!, că omul „știe", dar că puțin îi pasă atâta vreme cât poate umple cu voioșia lui golul de tăcere, opunând neantului tern solara și irepetabila lui clipă de eternitate.

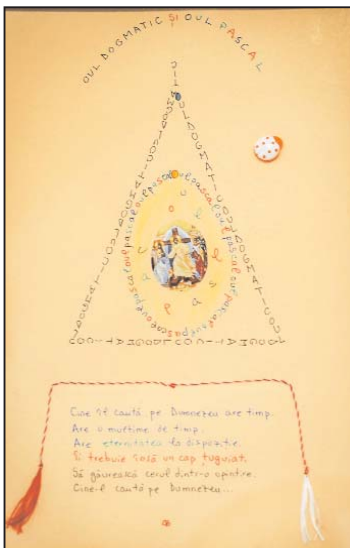
Iată însă că sprințara epigramă prinde să atace cu dezinvoltură și absurdul. Cum, care?!

Absurdul acela ridicat „pe culmile disperării" de un Urmuz, Ionesco, Tzara, Cioran, Gherasim Luca (hai să-l mai amintim și pe Beckett cu Godot-ul lui, deși nu prea știa el de grai românesc!), când comunicarea dintre oameni prindea să devină un dialog al surzilor.

Si-a fost ziua de 5 aprilie 2013, când, la o întâlnire de la Chișinău a epigramiștilor români și… moldoveni (altă absurditate!), George Corbu – mai marele în Uniunea Epigramiștilor din România, poet de aleasă stirpe, în al cărui vers profunzimea și scânteierea se îmbină cu grație, a prezentat un grupaj de epigrame din volumul în curs de apariție – *Corbigrame III,* pe care acad. Mihai Cimpoi le-a catalogat drept „premieră universală basarabeană", creație prin care epigrama înfruntă absurdul, străpungându-i carapacea de neînțelesuri cu fragila săgeată a râsului–surâs (nu rânjet!), țintind simboluri pe care omenirea și le-a adjudecat: Turnul Eiffel, Platon & comp, Mona Lisa, teatrul absurd, Sena etc.:

Când cântăreață-i Mona Lisa,
Parisu-i ca și dânsa, chel,
Iar Tanti Sena interzis-a
Mustața Turnului Eiffel.

Cine și-ar imagina-o pe enigmatica Gioconda (nu aceea care se mărită în nu știu care cartier, că de când cu nomadismul democratic „Giocondele" de pe la noi au trecut de la cort la rulotă și de-acolo la herghelia cailor mâncători de carburanți, zburători ca vântul prin copacii exilați pe la margine de „otoruță" de când pădurile au devenit… umbră!), pe Mona Lisa de al cărei surâs doar Leonardo ar fi putut da seama, devenită star pe marea scenă care-i Parisul tot, interpretând *La Cantatrice chauve*, în vreme ce Sena, o „tanti", leneșă și nepăsătoare, își urmează curgerea spre largul apelor din larguri pe sub Podul Mirabeau, în ciuda litaniei ca o dulce legănare tristă *Vienne la nuit sonne l'heure/ Les jours s'en vont je demeure.* Și tot ea, „Tăntica Sena", ofuscându-se și interzicând cu severitate „*mustața* Turnului Eiffel!"… Cei care vor fi trecut vreodată pe la orele de franceză în vremea pruncieі pusă pe buchea cărții își mai amintesc, poate, că *La Tour* (Eiffel, din Pisa, de la castel etc.), de atâta admirare a celor care fac *le tour* (înconjurul lumii sau al grădinii părintești), are cochetărie și, prin urmare, nu poate fi decât de genul feminin… Să fie în epigrama aceasta vreo aluzie la cele minorități de sex incert? Dracu' știe! Deși până și el ar fi gata să jure că nu știe nimic… Unde ești tu, Toma credinciosule (în puterea artei teatrale) Caragiu, să ne-o spui cu inimitabila ta ingenuitate de sfânt botezat în apele de foc purpuriu ale iadului, acela care a jucat tontoroiul pe viețile noastre, ale tuturor (că bietul om, năpăstuitul, n-are – când are! – decât o viață în care, cu fiecare zi „toate sunt cum n-ar mai fi")?

Tot în absurd se înscrie și politica europeană (că de cea mondială cine-i absurd să pretindă c-ar avea vreun Dumnezeu!):

Ce-au avut de zis au scris
Platon și Aristotel –
Foaie verde de Paris
Ce oraș este Bruxelles!

Prin urmare, logica fost-a, nene, cât a fost! Democrații ăi bătrâni au lăsat scris urmașilor de până-n veacul veacurilor zestre de înțelepciune. Numai că firăvioarele lăstare ale arborelui vieții s-au dedulcit la verde… de Paris (fie el și „foaie verde" de fumat sau de… întors!), când jocurile-s făcute la Bruxelles de câțiva bătători cu pumnul în masa tratativelor duioase de la care robii (plantați de-a pururi pe Calea Robilor de pe pământ), așteaptă de-a surda (c-asa-i absurda!) promisele firimituri de la festinul leilor.

Nu tot în absurd se leagănă și credința noastră că suntem „neam de europeni"?

Păi, ce vreți argument mai tare decât c-o

știu italicii și francii
Ce nu ne vor trimite reni
De nu le vindem lor toți pruncii?

Acum, de! drept îi că, fără reni, adio Moș Crăciun cu Coca Cola, și-atunci chiar c-am sfeclit-o de tot dacă nici poveștile nu ne mai ajung măcar să ne dezmorțim nițel la vremea pârguirii electoralelor! Cât despre prunci, nu-i bai! Facem alții gata siliconați, gata rumeniți în incubatoare, numai buni de export…

Și uite-așa, în lumea ce s-ar vrea rațională măcar cu sufletul (că inima este cam de mulțișor cord – de-acord!), absurdul își asigură, iată, în pragul marii Învieri din anul 13 al mileniului trei, o reînviere triumfală prin creația poetului epigramist român George Corbu, urmaș al lui Urmuz, fie și pentru că acestuia timpul nerăbdător nu i-a mai dat răgazul de a scrie și-o epigramă pe lângă *cele opt proze și-o fabulă* care compun esențiala și uluitoarea sa *opera omnia.*

Cum lipsea poate (asta mai lipsea!) un motto operei urmuziene, George Corbu i-l anexează cu filială plecăciune: *Mottoul epigramelor absurde:*

Din apoftegma zilei cumsecade,
Din bezna nopții ajunsă sfetnic rău,
Veni-ntâmplarea de a-i spune bade
Lui Demetrescu cratimă Buzău.

Să ne bucurăm că tot unui român i se datorează înscrierea epigramei în absurdul cel cu certificat de noblețe întru întregirea creației literare din acest început de mileniu pe planeta noastră *albastră ca o portocală.* Pentru că, de-ar fi să-i dăm crezare poetului, ar cam trebui să admitem adevărul (absurd) potrivit căruia

Captivă-n înveliș de urdă
Scâncește epigrama-n vrac
Sub dominația absurdă
A postmodernului i pak...

Se cuvine să-i urăm (epigramei, nu autorului!) vânt bun în marea nebunie a lumii în care doar câinii se mai uită cu iubire la om (să vadă dacă este!). Dar cel mai adesea, nevorbitoarea făptură o rupe la fugă la vederea celui care mai cuvântă…

Se cuvine să-i urăm și autorului, acest mare lucid marcat de o nemăsurată tristețe, cu care știe să ne vindece de propria noastră amărăciune prin administrarea unei sănătoase doze de râs-surâs, bună intrare în rândul celebrilor săi înaintași într-ale absurdului din țara (lumea) asta plină de umor…

O ploaie de strigăte și amenințări. O ploaie de disonanțe, de acorduri răsturnate și nerezolvate, de cadențe evitate, cu false relațiuni, de triluri și mai ales de pauze cădea din toate părțile asupra artistului izgonit. O grindină de dieji și de becari ascuțiți îl lovea necontenit în spinare, o pauză mai lungă sfărâmă ochelarii... Alți zei mai răutăcioși aruncară asupra lui cu tibii, cu harpe eoliene, cu lire și cu cimbale și, culme a răzbunării, cu „Acteon", cu „Polyeucte" și cu „Simfonia a III-a" de Enescu, a căror muzică inspirată venea, de astă dată în adevăr, chiar din Olymp.

În sfârșit, soarta lui Fuchs era hotărâtă. El avea să rătăcească mai întâi în Haos cu o iuțeală nemaipomenită, în circuituri de câte cinci minute în jurul planetei Venus. După aceea, pentru a expia pe deplin afrontul adus Zeiței, avea să fie exilat de unul singur pe planeta nelocuită, cu obligațiune de a lăsa numai din el și prin el însuși, acolo, progenitura, acea superioară seminție de artiști, care ar fi trebuit să iasă în Olymp din amorul lui cu Venus.

Fuchs începuse tocmai săvârșirea osândei, când Palas Athena interveni (pe neașteptate) pentru dânsul... I se admise să cadă tot pe pământ, însă cu o singură condițiune: este acolo atâta progenitură inutilă, artistică și neartistică, încât nu mai era deloc nevoie de a se mai crea alta... I se impuse însă lui Fuchs obligația de a distruge snobismul și lașitatea cugetării în artă de pe meleagurile pământene.

Pus, astfel, într-o teribilă dilemă, găsi artistul că această din urmă condițiune ar fi cu mult mai greu de îndeplinit decât chiar aceea de a face progenitură pe planeta Venus...

O deciziune eroică luă atunci eroul în rătăcirea lui prin Haos. Declară că primește favoarea Athenei cu condițiunea ce i se impuse; însă, când simți că este aproape de pământ, făcu ce făcu și, urnindu-se puțin spre dreapta, căzu tot în acel cartier puțin cam suspect, și care îl atrăgea îndeosebi.

Știindu-se acuma bine pregătit, ar fi vrut să învețe și să pună în practică aci ceea ce nu știuse până atunci, pentru ca apoi, pe deplin inițiat, să ceară audiență Venerei și să încerce să se reabiliteze cum va ști mai bine, pentru tot ceea ce lăsase de dorit. În chipul acesta, își zicea el, se va face cu putință creațiunea noii seminții de supraoameni, și astfel va fi dispensat de a mai îndeplini pe pământ imposibila corvoadă ce i se impune.

Dar slujitoarele plăcerii, cari îl primiră râzând, aflând de intențiile cu cari acum venise, îl opriră brusc de a mai înainta și, contrariate, agitând în aer brațele în semn de protestare, îl excomunicară din cartier, exclamând cu toate:

– Vai ție, Fuchs, te-am pierdut și nu te mai recunoaștem, căci tu erai altădată singurul care de la epoca lui Platon mai știai să iubești curat... Cu ce gând vii și pășești acum printre noi! Vai nouă de acum fără estetica sonatelor tale, vai ție fără inspirația din amorul nostru înalt! Rușine aceleia care, deși stăpâna noastră, a Olympului și a lumei, nu a știut să te înțeleagă și, refuzându-ți iubirea și arta, te-a făcut să cazi atât de sus!... Fugi, Fuchs, căci nedemn ești acum de noi!

Fugi, Fuchs, satir murdar! Să nu respecți tu cel mai nobil organ, urechea?! Fugi, Fuchs, căci compromiți cartierul.

Fugi, Fuchs, și zeii să te proteagă!

Excomunicat și sub temerea vreunei eventuale descărcări a supărării lor lichide, Fuchs se așeză în grabă la piano și, pedalând energic și neîntrerupt, ajunse în sfârșit la căminul lui liniștit, cu moralul deprimat, deconcertat, scârbit de oameni ca și de zei, de amor ca și de Muze...

Alergă de își scoase umbrela de la reparat și, luând și pianul cu sine, dispărură pentru totdeauna în mijlocul naturii mărețe și nemărginite...

De acolo muzica sa radiază cu egală putere în toate direcțiunile, făcând astfel să se împlinească în parte cuvântul Destinului recunoscător, care-i hărăzi ca prin gamele, concertele și etudele sale de staccato, să ducă departe acel cuvânt și, grație lor, prin forța educației, să facă să apară cu timpul pe această planetă o rasă mai bună și superioară de oameni, spre gloria sa, a pianului și a Eternității...

Dialoguri esențiale

Interviu cu Anatol Vieru (III)

Cătălin MAMALI

CM: Consecventa este o formă de manifestare a consistenței personalității. Este interesant că în opoziție cu modelele psihologice clasice asupra personalității, care urmăreau tocmai consecvența acesteia, se observă tendința de a elabora modele care consideră personalitatea ca putând fi pluristabilă. Mă gândesc în special la așa-zisa teorie a reversibilității, în care alternarea stărilor polare apare ca un proces natural, fiecare pol putându-se asocia atât cu o stare plăcută, cât și cu una neplăcută.

AV: Probabil că personalitatea poate apărea pentru moment ca inconsistentă, dar, ulterior, se demonstrează a fi fost consistentă în mod neprevăzut. Ceea ce ulterior pare logic și clar definit, anterior apărea neclar.

CM: În diferite perioade istorice este posibil să ne întâlnim cu imagini variate asupra „portretului" omului de știință și, respectiv, asupra „portretului" omului de artă. Care credeți că sunt principalele caracteristici ale unui om de artă? Dar ale unui om de știință?

AV: Nu cunoaștem astăzi limitele teritoriului artei, o seamă de manifestări care n-ar fi fost considerate altădată artistice sunt astăzi artistice, în timp ce unele manifestări artistice tradiționale apar acum ca desuete, lipsite de interes. În consecintă, și artistul, astăzi, are poate alte caracteristici decât acelea de altădată, au apărut oameni de muzică inovatori, veniți din alte domenii. Nu s-au instruit întâi muzical; au visat la muzică și au fertilizat-o cu experiențe din alte domenii. Un exemplu ar fi Xenakis. Dintre numele cunoscute ale inovatorilor artistici din ultimele decenii, cel mai muzical în sensul tradițional ar fi Boulez. Stockhausen a dorit să utilizeze experiența și mentalitatea americană, civilizația extrem orientală, a vrut să fie mag și la un moment dat s-a pomenit că nu mai cunoaște limitele domeniului muzicii. Xenakis vine cu spirit plastic din arhitectură și din matematică, jucându-se cu aspecte matematice și spațializând muzica. Experiența lui Xenakis este, din punctul meu de vedere, interesantă, deși multă lume îl consideră neprofesionist. El însuși are, presupun eu, un fel de complex în acest sens, pentru că, pe de o parte, se simte foarte mare, iar pe de altă parte, foarte mic. Adevărul este că, după părerea mea, Xenakis a ajuns treptat la muzica tradițională și la obiectivele ei tradiționale. La început a fost un prospectiv, pentru ca după aceea latura de prospecție să pălească în fața multiplicării lucrărilor; apoi el a devenit mai tradițional, însușindu-și o mentalitate concertantă, dorința de a capta și a-i uimi pe ascultători cu mijloace de virtuozitate. Americanii au fost, într-un sens, cei mai interesanți: au căutat să dizolve arta în ambianța înconjurătoare. Mentorul acestei atitudini a fost Cage, care a absorbit unele principii ale dadaiștilor, s-a lăsat influențat și sugestionat de Duchamp și de Satie. Iau exemplul oferit de a sa „tape music", despre care putem spune doar că este un fenomen auditiv; mai mult nu putem spune, dar nu putem spune nici că nu este muzică.

În această situație, nu prea se știe care sunt calitățile unui muzician. Pregătirea acestei situații a început de mult, de când în muzică lucrurile s-au despărțit. Înainte, muzicianul era și interpret și compozitor. În timpurile mai noi, muzicianul trebuie să aleagă; compoziția nu-i mai permite să fie nici măcar dirijor. Deși neajunsurile acestei situații se văd din faptul că mulți interpreți și compozitori doresc să fie și dirijori, doresc adică să practice muzica. Au apărut și noi posibilități de practică muzicală; prin mijloacele electronice, compozitorul poate fi și interpret, el execută lucrarea, dar execuția lucrării este alta decât aceea clasică, în sensul că nu mai există riscul unor modificări de la o execuție la alta, execuția este definitivă. Există și forme de amestec al muzicii scrise tradițional cu aceste procedee electronice; ele duc la variante de la o interpretare la alta. În muzică intervin, deci, foarte multe aspecte noi. Ceea ce se numea înainte muzicalitate tradițională sau auz fin poate că nu au dispărut, dar trebuie înțelese altfel. În ultimele decenii, ingeniozitatea a devenit o facultate foarte importantă, la fel ca și imaginația. Făgașul tradițional devenind mai labil, ingeniozitatea, imaginația, inițiativa au o importanță mai mare. (Toate trei încep cu i, o întâmplare.) Însă nu știu dacă această situație este definitivă; sunt perioade în care se restabilește echilibrul. Pionierii, însă, se disting prin acești trei i: imaginație, ingeniozitate, inițiativă, prin puterea de contact cu alte domenii care fertilizează arta muzicală. Au existat și în trecut asemenea momente. Un compozitor ca Berlioz a apărut ca un fel de furtună în muzică, șocându-i pe academicieni. Wagner nu a fost un mare pianist, dar a fost dirijor și om de teatru, poet, filosof, un om de idei. Epoca noastră nu este, deci, singulară; asistăm la o revoluționare a tehnologiei, iar sociologia artei a schimbat lucrurile, cel puțin pentru o perioadă.

Sunt frecvente cazurile când talentul nu este suficient; gospodărirea interioară a talentului, pentru a nu mai vorbi de aspectele de gospodărire în sens de marketing, devin foarte importante, pentru că pot stimula sau, dimpotrivă, opri evoluția unui artist. Un artist trebuie să aibă și un câmp în care să se poată desfășura, are nevoie de instrumente, are nevoie de succes și are chiar nevoie de un insucces rezonabil care să-l stimuleze, să-l asmută, să-l încăpățâneze.

CM: Dar care considerați că sunt principalele caracteristici ale unui om de știință? Dar ale unui om de artă?

AV: Mi se pare că există o anumită analogie între situația artei și situația științei, pentru că și știința cred că are un domeniu labil. Aspecte clasice ale științei s-au veștejit, în timp ce altele, cu totul noi, neașteptate, s-au dezvoltat foarte mult, începând cu științele cele mai abstracte, cum ar fi matematica și ajungând la o serie de tehnologii noi.

Științele comunicației au devenit precumpănitoare; revoluția actuală este una cibernetică, electronică și de comunicație – de elaborare, transport și transmitere a informației. Nu știu dacă doi oameni de știință sunt la fel, dacă un fizician care concepe structura materiei este la fel cu un botanist care se ocupă de clasificări de specii. Una este calitatea necesară realizării unei clasificări, alta este aceea necesară elaborării unor concepții. Calitățile cerute pot să difere și de la o perioadă la alta. Uneori spiritul analitic este decisiv; inițiatorii axiomaticii și toți cei care au făcut treburi analoage în alte științe au avut nevoie de un mare spirit de observație, de spirit analitic și critic pentru a zăbovi asupra unor lucruri peste care lumea trecea fără să le observe. Pentru a realiza critica geometriei euclidiene, Hilbert a avut nevoie de un spirit de observație extraordinar, de capacitatea de a se opri asupra banalităților.

CM: Fie că place, fie că nu place, nu putem să nu constatăm un fenomen complex de pătrundere a unor produse, mijloace și concepții științifice în diferite teritorii și diferite etape ale muncii artistului. Acest fenomen cuprinde uneltele folosite de artist în munca sa, metodele de analiză științifică a artei și, nu în ultimul rând, chiar procesul de producere cu ajutorul științei și tehnicii a unor opere de artă. Ce părere aveți despre acest fenomen, care credeți că este semnificația lui pentru relația artă-știință?

AV: Se observă acum o tendință spre meta-teorie, atât în știință, cât și în artă, adică o tendință de reflecție asupra științei, respectiv, asupra artei, supunerea rezultatelor obținute unei analize și unor comentarii. În cazul artei întâlnim, pe de o parte, o alunecare a ei către știință și, pe de altă parte, o tendință de teoretizare și meta-artistizare a ei. Această înclinație a artei către știință este până la un punct normală, deoarece trăim în epoca unei revoluții științifice. Electronica singură ar fi suficientă pentru a schimba adânc muzica, pentru că sunetul a devenit altul. Posibilitatea de conservare a sunetului, transformarea lui, transmiterea lui la distanță, toate acestea au schimbat în esență practica muzicală. Cum poate compozitorul să treacă alături de ea? Nici interpretul nu poate. Arhitectul are alte mijloace de autocontrol, alte mijloace de comunicare cu artiștii vremii sale, îi poate auzi, se poate informa. Emulația a crescut imens. Aspectele sociologice ale muzicii au căpătat o importanță mult mai mare decât în trecut.

În trecut, istoria muzicii se desfășura într-o singură țară sau pe un singur continent. Acum, dirijorii și interpreții de circulație mondială vin unul după celălalt cu avioane care-i transportă în câteva ore de pe un continent pe celălalt, află ce au făcut precedenții, se compară între ei și toți împreună sunt stăpâniți de impresari, de marile case de discuri, de marii organizatori de concerte; aspectele sociologice au devenit mult prea importante. Nu mai este vremea când Poussin făcea o călătorie în Italia, când Bach se ducea să-l vadă pe Buxtehude la Lübeck. Lucrurile s-au schimbat, s-au încurcat, nu mai știi cum sunt ele. Condițiile practicii artistice sunt în curs de schimbare, transformând datele. În domeniul compoziției muzicale, unde se statornicise o anumită legislație, o anumită idee despre ceea ce este o compoziție, lucrurile s-au răsturnat total în ultimii 20-30 de ani, de când au apărut compozițiile electronice care nu mai au partituri, de când difuzarea lor se face prin disc. Dar ce vorbesc? Discul este depășit de casetă. (Trebuie reamintit că interviul a fost luat în 1985 – n. red.) Totul este într-o foarte mare transformare și această transformare „în afară" nu are cum să nu-și pună pecetea într-un fel sau altul asupra artistului și asupra artei înseși. În zilele noastre, știința se transformă repede în tehnologie și noile tehnologii aduc surprize.

CM: În știință sunt relativ frecvente situațiile în care cel ce face știința „gândește asupra științei", adică face, chiar dacă numai arareori explicit și public, teoria științei. Acest proces de accentuare a reflexivității se reflectă și în limbaj și prin numărul crescut de domenii al căror nume este precedat de particula meta (meta-matematică, meta-logică etc.). Acest fenomen apare uneori și în artă. Creatorul de artă este uneori un teoretician al activității pe care o practică. Ce părere aveți despre aceste fenomene? Care credeți că sunt trăsăturile lor specifice în artă?

Suflet vagabond

Fii binecuvântată, iarnă,
anotimpul sfinților nelegitimi,
raiul lupilor de pripas;
cu smerenie adevărată
fulgii se aștern pe pământ,
vrăbiile ciugulesc
bobițe de aer înghețat
din palma cerșetorului
pe care copiii l-au numit,
într-o doară, Francisc.
Lumea se joacă de-a nelumea
și eu tot mă mir că exist,
doar sufletul vagabond
chiuie de fericire
bulgărindu-se cu îngerii prin cer.

Dialoguri esențiale

AV: Acum arta are legături inevitabile cu știința, dorește să aibă astfel de legături și există o vogă a acestor legături, care fac ca uneori arta să cocheteze cu știința într-un mod superficial, prin titluri de lucrări, prin pretenții nejustificate. Omul de artă care se respectă ține să fie conceptual, se vrea om de știință și cere să fie onorat ca atare. El vrea să devină misterios în domeniul clarității; știința este domeniul clarității, însă o misterioasă aură științifică în artă face bine unei cariere de artist. Lucrarea de artă este adesea însoțită de un comentariu care devine mai important decât lucrarea propriu-zisă, dându-se uneori titluri pretențioase care se explică mai mult, hai s-o spunem, prin marketing. Artistul are uneori pretenția de epistemolog, adică de autor al unor demersuri asupra esenței artei, de tatonare a limitelor ei. Acest lucru este normal până la un punct, dincolo de care el capătă un caracter inflaționist. Pe mine mă plictisește invazia aceasta a teoretizării, a fenomenului metaartistic care este de multe ori o pretenție vană. Nu sunt dintre aceia care consideră că în artă n-are ce căuta luciditatea sau gândirea, teoria. Îmi place să insist, însă, asupra caracterului intim al contactului dintre teorie și artă, asupra caracterului ideatic iminent al artei. Personal, apreciez mai ales aspectele de autoreflectare a artei prin mijloace artistice, decât acelea prin comentariu, așa cum s-a întâmplat de la structuralism încoace; nu mi se pare normal ca lectura operei făcută de autor să devină mai importantă decât opera.

CM: Ce caracteristici credeți că are relația dintre procesul de creație a artei și teoretizarea asupra artei atunci când această interacțiune se desfășoară în una și aceeași persoană? Cum vedeți eventualele conflicte care pot să apară între aceste procese când ele se întâlnesc în una și aceeași persoană?

AV: Există o activitate specifică de teoria artei care este în dialog cu practica artistică; într-un fel de feed-back cu ea. La noi, compozitorii au fost, cel puțin pentru o anumită perioadă, cei mai importanți teoreticieni. Ștefan Niculescu și Aurel Stroe sunt în același timp compozitori și teoreticieni; eu îi consider precumpănitor compozitori și după aceea teoreticieni. Este important ca un teoretician să fie el însuși practician, să cunoască muzica dinăuntru. În muzicologia rusă și apoi sovietică se cunoaște cazul unui compozitor slab, dar care a fost bun teoretician, Boris Asafief. Partea lui de compozitor, fie și de mică valoare, i-a înlesnit, totuși, o cunoaștere intimă a muzicii. Un bun teoretician oferă idei unui compozitor. Pe de altă parte, o operă muzicală cu cât este mai valoroasă, cu atât este mai bogată în inovații teoretice. În arta contemporană, tipul de artist pur, fără capacități teoretice, parcă a devenit mai puțin frecvent. Mai toți compozitorii de valoare au avut și preocupări teoretice, fie de ordin didactic, fie de istoria muzicii și chiar de teoria muzicii. Nu știu dacă în viitor lucrurile vor rămâne așa. Generațiile viitoare poate nu vor avea nevoie de teoreticieni ai muzicii în persoana compozitorului. Beethoven nu a fost teoretician.

CM: De această dată nu vă rog să răspundeți la o întrebare, ci vă rog să emiteți dumneavoastră o întrebare, mai precis, să participați la un joc al exprimării, căutării întrebărilor. Să presupunem că aveți posibilitatea ca de la o inteligență creatoare imaginară deosebită, fie aceasta un calculator cu performanțe încă nebănuite sau un grup ideal de compozitori, un grup ideal de oameni de știință etc., să primiți un răspuns la o problemă din domeniul dumneavoastră de activitate care vă preocupă în mod deosebit. Ce întrebări ați pune, ce întrebări ați formula?

AV: Ce întrebări aș pune unui computer? Nu știu. Aș dori să colaborez la o compoziție cu un computer, dar numai pentru aspectul tehnologic al compoziției

sau, eventual, pentru cel organologic, instrumental, în vederea obținerii unor sunete. Pentru întrebări mai importante nu m-aș adresa unui computer. Mi se pare mai interesant să vorbesc cu oamenii, să citesc cărți și, mai ales, să mă întreb pe mine însumi.

CM: Întrebarea nu vă oprește să exprimați aceste întrebări care vă frământă, ci dimpotrivă, vă solicită acest lucru.

AV: Îmi permit să fiu rezervat.

CM: Se consideră, pe bună dreptate, că artistul este un bun observator al realității. Considerați că un artist utilizează în munca sa și alte mijloace de cunoaștere, cum ar fi ipoteza, experimentul etc.? Dacă da, ce funcții credeți că au aceste elemente în procesul creației artistice?

AV: N-aș vorbi de observație în muzică. Sau, dacă este vorba de observație, atunci de una inconștientă, adică de înregistrarea unor date de care nu ne dăm seama că le înregistrăm și, pe de altă parte, nu ne dăm seama de importanța lor și nici dacă vor nimeri în opera de artă. Compozitorul este un observator, dar undeva înainte de creier el are un grătar care oprește informația.

CM: Un selector.

AV: Da, un selector. Prea multă informație este o nenorocire aproape tot atât de mare ca și lipsa de informație. Noi asistăm la un potop de informații; selecția lor devine tot atât de importantă. Excesul de informație în care se trăiește azi, cel puțin în marile orașe, îi face pe oameni prea mult orientați spre afară. Ei sunt extrovertiți, dacă nu pustiiți. Parisul este poate un astfel de oraș. Oamenii îmi apar acolo ca niște locuri prin care tot trec trenuri culturale. Dar greșesc, și acolo sunt mulți oameni de valoare. Intelectualul de rând este doar traversat de informație. Pe de altă parte, și viața la țară este insuficientă; o existență lipsită de informație, fără a ști ce se întâmplă în lume, mi se pare a fi o existență parțială.

Tehnica modernă ne permite să ajungem la orice informație, de aceea selecția informației devine decisivă. Într-o situație dificilă se află șefii de state. Președintele SUA poate dispune de o informație atât de bogată încât nu poate s-o folosească. Cel care-i selecționează informația, într-un fel, e mai tare decât el.

Acum capătă importanță eticul. Omul are mai multe mijloace decât pare să stăpânească, omul poate prea multe; este el la înălțimea acestei puteri? (Spunând aceasta mă gândesc la o teorie a lui A. Köstler.) Se încearcă echilibrarea acestei situații prin mijloace periculoase. Echilibrul fricii a devenit absurd, mă gândesc deseori că spectacolul confruntărilor în lumea de azi, privit din afară, ar părea la fel de tragic și ridicol ca lupta de cocoși. Cred că simțul răspunderii omului de artă a devenit extrem de important.

CM: Ce credeți că pot să facă arta și știința în fața unei mari probleme: problema agresivității, a agresivității individuale și colective? Considerați că există șanse de elucidare a cauzelor comportamentului agresiv și de determinare a căilor de reducere, chiar eliminare a consecințelor negative ale acestui comportament? Întrebarea se referă la variatele forme de agresivitate, care nu este numai fizică, ea poate fi culturală, psihologică, morală.

AV: Trebuie să ne mobilizăm cu toții, dar sunt sceptic în ceea ce privește rezultatele pe care le putem obține. Noua tehnologie a mărit posibilitățile de manipulare. Agresivitatea poate să apară și sub forma indiscreției din ce în ce mai cuprinzătoare și mai adânci. Există în multe locuri din lume o practică a indiscreției: trebuie să se știe cu cine te culci și ce ai în dinți? Mi se pare la fel de penibil să nu știu nimic despre președintele SUA ca și a ști totul despre el (de exemplu, că i s-au extras un nou fir de păr din nas). (Va urma)

Pactul vital

În preajma judecății de apoi
albastre aripi ne vor crește-n umeri
și-ncolonați simetric, câte doi,
vom merge către Tine să ne numeri

vom intona cu un elan exact
câteva imnuri despre înviere
iar la sfârșit vom încheia un Pact
stropit cu vin și tăvălit prin miere.

Lacrima Anei

Daniela Crăsnaru (Craiova, 14 aprilie 1950), poetă și prozatoare. Absolvă în 1973 Facultatea de Filologie la Craiova. Debutează în *Ramuri* (1967) și editorial în 1973. Redactor la Editura Eminescu din 1975 și director al Editurii Ion Creangă din 1990. Cărți publicate: *Lumină cât umbră* (1973), *Arcașii orbi* (1978), *Crângul hipnotic* (1979), *Vânzătorul de indulgențe* (1981), *Șaizeci și nouă de poezii de dragoste* (1982), *Marele premiu* (1983), *Niagara de plumb* (1984), *Emisferele de Magdeburg* (1987), *Fereastra în zid* (1988), *Pluta răsturnată* (1990), *Austerloo* (1998), precum și mai multe cărți pentru copii. Poemul alăturat este reluat din volumul *Spațiul de grație,* Editura Eminescu, București, 1976.

Manole

Cu mult mai adevărat erai pe atunci!
(Când spun „atunci” o caleașcă cu crini
îmi trece prin sânge.)
Azi locuiesc într-un zid amărui
de ninsoare
care noapte de noapte
se frânge.

Cu mult mai adevărat erai pe atunci.
Mâinile tale tremurau în uimire.
Cu respirația întretăiată mă desenai
în înalt
pe o schelărie din flaute
cu miezul subțire.

O, toată minunea acelei zidiri
venea din sfială!
(Fără să știi, măsurai viața cu moarte
neîncetat.)

Mă lăsam prinsă de zidul acela
fierbinte, fără durere,
de parcă nici n-ar fi existat.

Astfel o mie de porți,
de turnuri, de turle...
Tâmplele lor mai ating cerul și azi.
Dar am știut, după urma
pe care biciul lunii o lăsa peste lume,
locul unde va fi ca să cazi!

Cu mult mai adevărat erai pe atunci.
(Când spun „atunci” o caleașcă cu crini
îmi trece prin sânge.)
Azi locuiesc într-un zid amărui
de ninsoare
care noapte de noapte
se frânge.

Seniori ai culturii

Constantin Bălăceanu-Stolnici

Constantin Bălăceanu-Stolnici s-a născut la 6 iulie 1923 în București. Este membru de onoare al Academiei Române din 10 noiembrie 1992.

A urmat cursurile Facultății de Medicină din București, pe care le-a absolvit în 1947. În 1968 a obținut titlul de doctor în științe medicale. A desfășurat activitate didactică la Institutul de Medicină din București (1947-1952). A lucrat la Clinicile Neurologice ale Spitalelor Colentina, „Dr. I. Cantacuzino", „Dr. Gh. Marinescu" (1949-1974) din București. Din 1974 până în 1993 a lucrat la Institutul Național de Gerontologie și Geriatrie, unde a ocupat succesiv sau concomitent funcții de șef de secție, șef de clinică, medic consultant, șef al grupului sanitar-antiepidemic, director. A fost șef al Serviciului Metodologic de Neurologie și Neurochirurgie și consilier în cadrul Ministerului Sănătății. Între 1991 și 1993 a fost președinte al Colegiului de disciplină al personalului medico-sanitar din România. În 1990 a reînființat Societatea Ateneul Român, pe care o conduce de atunci în calitate de președinte. Din 1992 este profesor la Universitatea Ecologică. Este președintele de onoare al Universității Ecologice din București și rector onorific al Universităților „Andrei Șaguna" din Constanța și „Gh. Barițiu" din Brașov. Din 1999 este director onorific al Institutului de Antropologie „Fr. Rainer" al Academiei Române, unde conduce doctorate în specialitatea antropologie medicală. Activitatea sa științifică s-a desfășurat, cu deosebire, în domeniile neurologiei și neurofiziologiei, neurooftalmologiei, neurootologiei, gerontologiei, istoriei medicinei, antropologiei culturale, dar și în domeniile istoriei naționale, genealogiei și heraldicii, precum și în cel al ciberneticii și teoriei generale a sistemelor. Este, de altfel, primul care a introdus în România conceptele și metodele ciberneticii în domeniul neurofiziologiei și neuropsihologiei, iar contribuțiile sale îl situează printre pionierii în domeniu pe plan mondial, lucrările sale, cu un profund caracter de originalitate, fiind apreciate drept fundamentale pentru dezvoltarea neurociberneticii și psihociberneticii, precum și pentru analiza cibernetică a limbajului: *Cibernetica* (1967); *Elemente de neurocibernetică* (1967); *Les fondements cybernétiques de l'activité nerveuse* (1971, apărută și în limba portugheză, 1974); *Personalitatea umană – o interpretare cibernetică* (1972) ș.a. Rezultatele cercetărilor sale se concretizează în zece monografii, mai multe capitole incluse în tratate și monografii și peste 300 de studii publicate în țară și peste hotare, singur sau în colaborare, între care tratatele de *Geriatrie practică* (1997); *Neuropsihologia postmodernistă* (2000); *Structuri centrale ale sistemului nervos* (2001); *De la neurobiologie la neuropsihologie* (2006); *Inițiere în genetica generală* (2008). Acestora li se adaugă și lucrări cu caracter cultural larg, între care: *Dialoguri despre cele văzute și nevăzute* (1994); *Saga baronilor du Mont* (1994); *Introducere în studiul Kabbalei* (1996); *Cunoaștere și știință* (1997); *Saga Bălăcenilor* (2001); *Incursiune în antropologia sufletului* (2003); *Kabbala între Gnoză și Magie* (2003, 2004); *Gândirea magică* (2009). Membru fondator al Academiei Oamenilor de Știință, membru al Academiei de Științe Medicale din România, al Societății de Neurologie și Neurochirurgie, al Societății de Gerontologie, al Comisiei de Cibernetică Medicală, al Societății Internaționale de Lingvistică Aplicată, al Societății Franceze de Neurologie, al Institutului de Psihiatrie „R. Collaut" din Madrid, al Societății Spaniole de Neurologie „Phronesis", al Societății Braziliene de Cibernetică, al Societății Mondiale de Cibernetică și Sisteme Generale cu sediul la Londra, al Societății Internaționale de Cibernetică cu sediul la Napoli, al Asociației Americane de Cibernetică etc. Doctor Honoris Causa al Universității de Medicină „Gr.T. Popa" din Iași (1993). A fost distins cu Crucea Patriarhală și Crucea Moldavă, Ordinul „Bene Merenti" în grad de Ofițer al Ordinului Suveran al Cavalerilor de Malta și cu Ordinul Național „Steaua României" în grad de Cavaler. Este membru în Adunarea Națională și în Consiliul Național al Bisericii Ortodoxe Române și a fost acceptat în cadrul Ordinului Suveran al Cavalerilor de Malta. A fost editorialist la ziarul *Ziua* (2001-2007) și producător la TVR Cultural. Din 2007 conduce Centrul Internațional Antidrog CIADO.

Edmond Nicolau, C. Bălăceanu-Stolnici, Gr.C. Moisil

(După Dorina N. Rusu, *Dicționarul membrilor Academiei Române. 1866–2010*, Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010.)

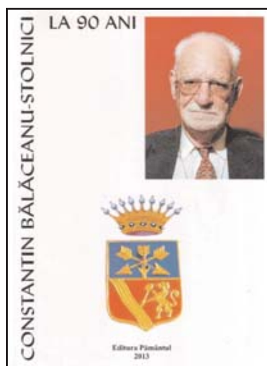
Un mare boier al zilelor noastre

Acad. Dan BERINDEI

Pe Constantin Bălăceanu-Stolnici l-am cunoscut pentru întâia oară la Sinaia, dacă nu mă înșel, în primăvara-vara anului 1944, în vremuri tulburi, cu sovieticii intrați pe teritoriul țării, la răsărit. După bombardamentul din 4 aprilie de la București, tatăl meu mă trimisese în refugiu la bunica, în acest oraș reședință regală, ceea ce îi conferea în mințile noastre o „imunitate" față de cumplitele bombardamente anglo-americane. În realitate, în acea vreme am fost un navetist între Sinaia, București și Dobrotești, în Teleorman.

Oricum, la Sinaia, toți tinerii care nu eram în cadrul armatei pentru un motiv sau altul (eu aveam scutirea de studii) am fost strânși într-o unitate de premilitari, pentru a primi o instrucție militară de bază; eram convocați din vreme în vreme, până când a avut loc marea răsturnare de la 23 August. Mi-l amintesc pe Muți Bălăceanu ca o apariție insolită. Venise din Franța, dacă nu mă înșel, cu dorința ardentă de a se găsi în țara strămoșilor săi, la momente de răscruce.

Cu basca pe care o purta, a intrat apoi, după

întoarcerea armelor, în peisajul cotidian al Bucureștilor, tot ca una dintre aparițiile insolite. L-am întâlnit mai apoi ca soț al uneia dintre mătușile mele și, de asemenea, ca o personalitate medicală remarcabilă, ca secundant al celebrei doamne Aslan, savant căruia în vremurile acelea îi era îngăduită o relație cu străinii, rentabilă pentru stat! Alegerea sa ca membru de onoare l-a adus apoi între colegii din cadrul Academiei Române.

Muți Bălăceanu s-a impus, cel puțin în conștiința mea, ca un cărturar multilateral, înzestrat și cu o memorie, aș spune, de „elefant". S-a arătat necontenit, și cu atât mai mult în timpuri de libertate de aproape un sfert de veac, capabil de a face față cu erudiție și cunoștință temeinică în probleme din multe domenii. Unul dintre acestea a fost și este tangent și unor preocupări ale mele, cele genealogice, justificate în primul rând prin istoria propriului său neam de mari boieri, cu prezențe nenumărate în trecutul istoric al țării; Constantin Bălăceanu-Stolnici și-a manifestat erudiția în acest domeniu atât de important al științelor auxiliare ale istoriei.

Mărturisesc că admir la Constantin Bălăceanu-Stolnici formația sa intelectuală multiformă, cunoștințele sale diversificate, ca și capacitatea de neuitare, darul său de vorbitor, de cozeur, calmul său întemeiat pe o lungă experiență de viață. De fapt, el face parte dintr-o lume care aproape nu mai ființează și prin persoana sa ne-o amintește.

Înrudit cu dânsul și în prezent, dar și în trecut prin înaintașii mei, vecini în Teleorman ai Balacilor, Bălăcenilor, dar, mai ales, prețuindu-l și cunoscându-l de aproape 70 de ani, fiind și de același „leat", între noi existând doar o diferență de vârstă de câteva luni, nu pot decât să-i urez, la moment aniversar, viață lungă, multă sănătate și noi împliniri!

(Din volumul *Constantin Bălăceanu-Stolnici la 90 de ani*, Editura Pământul, Pitești, 2013.)

Am avut prilejul să parcurg un lung traseu prin istoria noastră, traseu ce acoperă aproape un veac, în care am trecut printr-un regim democratic, trei dictaturi și un regim de tranziție care pare a nu se mai termina. Am avut astfel o viață frământată, plină de evenimente și bune și rele, o viață extrem de interesantă, care, evident, ar fi fost mult mai fericită dacă nu se abătea asupra noastră urgia regimului comunist care ne-a strivit venind de la răsărit, dar cu îngăduința cinică a celor mari din apus.

Grație celor învățate de la părinții mei, am reușit să înving majoritatea greutăților, deoarece am fost obișnuit să duc o viață cumpătată, ordonată, fără excese sau derapaje spre zone extreme și centrată pe muncă. De mic, tata mi-a spus că nu trebuie să mă bazez pe averea noastră, căci este probabil să vină vremuri în care aceasta nu va mai fi, ci pe propriile mele puteri, dar și pe o profesiune pe care să o exercit cu seriozitate și competență. (...)

Privind în jur, cred că unul dintre aspectele care întunecă optimismul meu față de viitorul societății românești este diluarea orientărilor spirituale și amplificarea secularizării, fie din convingere, fie din teribilism, care merge uneori până la blasfemie. Viața spirituală este esențială pentru condiția umană. Ea a stat la baza dezvoltării istorice a popoarelor lumii și a poporului român. Cred că este una dintre soluțiile majore pentru a ieși din criza noastră, în care aviditatea de bani și de putere și lipsa de considerare față de normele etice și juridice sunt caracteristicile esențiale. Este și soluția pentru îngrijorătoarea destrămare a conceptului de familie, care a stat din Paleolitic până astăzi la baza vieții sociale a lui Homo sapiens sapiens. Personal, am fost totdeauna un om credincios, ceea ce m-a ajutat foarte mult în viață, oricât de paradoxal ar părea pentru un om al științelor exacte. Fac parte, însă, dintre aceia care consideră că între religie și știință nu există contradicții, ci doar o complementaritate.

(Dintr-un interviu de Roxana Vintilă, http://jurnalul.ro, 6 iulie 2012)

Florea Firan

Florea Firan, profesor universitar, critic și istoric literar, publicist și editor, s-a născut la 4 octombrie 1933 în comuna Giubega, județul Dolj. Absolvent al Școlii Pedagogice din Deva și al Facultății de Limba și Literatura Română, Universitatea București. Bursier al statului francez, frecventând cursuri de limbă, cultură și civilizație franceză, Antibes – Coasta de Azur, 1975. Doctorat în filologie la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București (1976). Profesor la Universitatea din Pisa, Italia (1981-1986), a susținut cursuri de limbă, cultură și civilizație românească și la Accademia di Romania din Roma; profesor asociat la Catedra de literatura română, universală și comparată – Facultatea de Litere, Universitatea din Craiova.

Redactor-șef adj., coordonator al *Analelor Universității din Craiova, Seria Științe Filologice* (1996–2001). Din anul 2002, este director al Editurii Scrisul Românesc și redactor-șef al revistei cu titlu omonim.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România, din 1986.

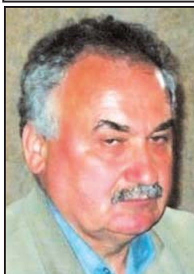
Autor a peste 50 de lucrări de istorie și critică literară, de istorie, cultură și artă, precum și al câtorva sute de articole apărute în presa literară și culturală românească (inclusiv în revista *Curtea de la Argeș*, unde a susținut rubrica „Recuperarea diasporei", de la primul număr, până spre finalul anului 2012). Numeroase premii, printre care Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu" al Academiei Române pe anul 1994, Premiul „Șerban Cioculescu", pentru critică și istorie literară pe anul 1997, mai multe premii ale USR Filiala Craiova etc. Inițiator al mai multor manifestări culturale importante.

Dintre volumele publicate: *Începuturile presei literare craiovene* (1971); *Corespondența „Ramuri". Documente literare* (1972); *De la Macedonski la Arghezi* (1975); *Presa literară craioveană, 1838-1975* (1975); *Pe urmele lui Tudor Arghezi* (1981); *Profiluri și structuri literare. Contribuții la o istorie a literaturii române,* Vol. I (1986); *Literatura diasporei. Antologie comentată* (1996, în colab. cu C.M. Popa); *Folclor literar românesc,* vol. I (1996); *Poezia contemporană, Antologie comentată,* 2 vol. (1997, în colab.); *Modernism. Tradiționalism. Antologie comentată* (1998, în colab.); *Profiluri și structuri literare. Contribuții la o istorie a literaturii române,* Vol. II (M-Z) (2003); *Destinul unei reviste. „Ramuri", 1905-1947* (2004) și *1964-2005* (2005); *Spirite enciclopedice în cultura română: D. Cantemir, I.H. Rădulescu, B.P. Hasdeu, M. Eminescu* (2005, în colab.); *Portrete literare* (2007); *Editura Scrisul Românesc, 85 de ani de existență* (2007); *Tudor Arghezi. Treptele devenirii* (2008) etc.

Antologii comentate, ediții îngrijite și prefațate, autor și coordonator al unor lucrări importante privind viața științifică, istorică și cultural-artistică a Craiovei.

Au scris despre Florea Firan și opera sa: Al. Dima, Ovidiu Papadima, Șerban Cioculescu, Al. Piru, I.C. Chițimia, Emil Manu, Pompiliu Marcea, Dumitru Micu, Z. Ornea, Ion Zamfirescu, Liviu Călin, Nicolae Balotă, George Muntean, Marian Popa, Mircea Anghelescu, Marin Sorescu, Ion Lotreanu, Fănuș Băileșteanu, Mircea Iorgulescu, Simion Pop, George Sorescu, Cornel Moraru, Al. Raicu, Ion Simuț, Bogdan Ulmu, Gheorghe Tomozei, Ilie Purcaru, Ion Cristofor, Ovidiu Ghidirmic, Constantin M. Popa, Gabriel Coșoveanu, Ioan Lascu, Florea Miu etc.

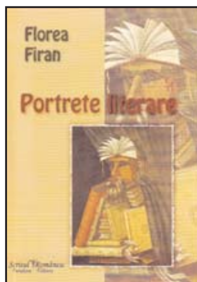
Semănător de urme culturale

Ioan LASCU

Ca mâine se împlinesc treizeci de ani de când îl cunosc pe Florea Firan. Era pe vremea când domnia sa se afla director la Liceul de Filologie-Istorie, astăzi Colegiul Național „Elena Cuza". Odată, să fi fost prin 1987, am făcut o vizită la acel liceu, pentru a sta de vorbă cu diriginta unui elev, recalcitrant de ocazie, care îmi era și rudă prin alianță. M-am întâlnit întâmplător și cu dl director Firan, ne-am salutat cordial, ne cunoșteam deja de câțiva ani. Am schimbat câteva fraze și dumnealui nu a ezitat să mă laude „pentru ceea ce făceam pentru cultura craioveană". Mă rog, pe atunci eram și eu oarece director pe la o casă de cultură din urbea noastră de pe Jii. O vreme nu am mai știut prea multe despre ceea ce făcea Florea Firan. Anii primului deceniu postrevoluționar au fost confuzi pentru mulți, inclusiv pentru mine. Într-o bună zi, însă – era pe la începutul primului deceniu din noul mileniu – aflu că dl Florea Firan a fost instalat director al celei mai vechi și mai prestigioase edituri din Craiova, Scrisul Românesc. Îi știam apetențele culturale și literare, îi știam și disponibilitatea pentru muncă și aptitudinile de organizator. Mă așteptam ca editura să se reînsuflețească, să fie din nou un punct de reper luminos în viața culturală a cetății. Așa avea să fie, numărul de cărți editate a depășit, cred, în nici treizeci de luni, pe cel din primii doisprezece ani de activitate editorială, petrecuți deja într-o, totuși, reală democrație. La ceea ce nu mă așteptam însă a fost faptul cultural ce l-a avut drept promotor și protagonist pe Florea Firan: reapariția revistei *Scrisul Românesc,* dispărută cândva, pe la sfârșitul deceniului trei al secolului XX, după nici trei ani de existență. M-a invitat imediat să colaborez la vechea-noua revistă cu materiale după pofta inimii, să vin în sprijinul ei cu idei, cu inițiative. Am făcut-o, atât cât am putut, neîntrerupt, timp de zece ani. Am colaborat număr de număr la ceea ce devenea, văzând cu ochii, una dintre cele mai valoroase reviste culturale din România. Domnul Firan, neobosit, s-a angajat în promovarea, fără rezerve, a revistei în toată țara, a organizat, de la început, Colocviile editurii și revistei *Scrisul Românesc,* a acordat premii unor cunoscuți scriitori români din țară și din străinătate. Florea Firan e neobosit, de zece ani, ca animator, conducător, organizator al revistei și al editurii care, între timp, privatizându-se, a devenit Fundația-Editura Scrisul Românesc. E neobosit la o vârstă când alții au pus de multă vreme armele în panoplie. E neobosit, lucid, entuziast, incredibil, în pragul împlinirii a opt decenii de viață!

Florea Firan e de neoprit, în pofida tuturor vicisitudinilor, piedicilor, dificultăților. Entuziasmul, luciditatea, energia lui de editor, de director de revistă lunară, de istoric literar, sunt inepuizabile. Este de admirat, este de invidiat când mă gândesc câți dintre noi, cei de azi, câți dintre cei care vin, vor avea perseverența, consistența și persistența domnului Florea Firan, câți vor da dovadă de aptitudini pe măsura diplomației, abilităților și disponibilităților domniei sale? Florea Firan este un exemplu de urmat și de elogiat – nu cred că mai e cineva în stare să se dedice trup și suflet, peste o jumătate de secol, culturii craiovene, să pledeze cu atâta patos intelectual pentru interesele și valorile acesteia. El a strâns în jurul revistei personalități marcante ale vieții literare, culturale și publice din România și din Statele Unite ale Americii. Irina Mavrodin, Dumitru Radu Popescu, Gheorghe Păun, Adrian Cioroianu, Monica Spiridon, Ion Parhon, George Stanca, Nina Cassian, Dumitru Radu Popa, Carmen Firan, Adrian Sângeorzan sunt câteva dintre aceste nume. La fel stau lucrurile și cu scriitorii și personalitățile culturale din Craiova și din zona Olteniei. Cei mai mulți sunt colaboratori permanenți ai revistei de ani și ani! Perseverența și entuziasmul animatorului Florea Firan i-a molipsit pe toți! El este cel care împrăștie în jur binefăcători viruși culturali, probabil singurii care stimulează creșterea necontenită a arborelui frumuseții și bunăstării spirituale. Acest arbore se află în umbra ocrotitoare a Marelui Arbore al Vieții. Fiindcă fără cultură, artă și literatură ce urme ar mai lăsa viața noastră pe acest Pământ? Florea Firan este un modest, în magnificența lui, semănător de urme culturale ce nu se vor șterge în timp. Ori de câte ori mă întâlnesc cu dumnealui pot să-l elogiez „pentru ceea ce face pentru cultura craioveană și românească". Ca și acum treizeci de ani…

Debutând publicistic în noua serie a revistei *Ramuri* cu un articol de istorie literară referitor la biografia lui G. Coșbuc (august, 1965), Florea Firan își inaugurează astfel o merituoasă activitate de istoric și critic literar, interesat cu predilecție să descrie o geografie literară, cea a Olteniei, cu notele ei specifice, aduse în cadrul mai larg al spiritualității naționale.

Specie rară de cercetător, istoricul e pasionat de scotocirea arhivelor, de cercetarea minuțioasă a vechilor publicații și cărți, a valorificării unor documente literare și biografice inedite.

Depășind aria de cercetare a unui localism creator, istoricul are șansa de a descoperi în Biblioteca Vaticanului manuscrisul lui Ioan Inocențiu Micu-Klein, *Illustrium poetarum flores,* datând din 1753, prima antologie de poezie clasică latină din literatura noastră, alcătuită de ilustrul cărturar transilvănean în exilul său la Roma (Premiul Academiei Române pe anul 1994). (Ion Cristofor, în *Dicționarul Scriitorilor Români D–F*, 1998, pp. 277–279).

După ce ne-a dat, în ampla antologie cu titlul *De la Macedonski la Arghezi,* un conspect asupra literaturii provinciei sale, Florea Firan, lărgindu-și cadrele investigației, ne oferă noua sa culegere, *Profiluri și structuri literare,* o galerie de portrete, din vechime până-n zilele noastre, distribuite mereu alfabetic, de la A la L, inclusiv, așadar promițând o continuare a lucrării bogat informată bibliografic. (Șerban Cioculescu)

Știința, parte a culturii

Un uriaș al informaticii teoretice

Lila SÂNTEAN-KARI

Prima mea întâlnire cu Arto Salomaa a fost virtuală, în facultate, când am deschis pentru prima dată cartea sa intitulată *Formal Languages* (Limbaje Formale), apărută la Academic Press, în 1973. Mi s-a părut imediat o carte cu totul deosebită.

Cărțile de matematică sunt de două feluri. Când citești cărți de primul fel, ți se pare că subiectul abordat este foarte dificil și întortocheat și te gândești în sinea ta că poate nu ești suficient de dotat pentru matematică, pentru că ți se pare că nu pricepi mai nimic din ceea ce citești. Când însă dai de o carte de al doilea fel, pe același subiect, deodată totul ți se pare clar și simplu și exclami încântat: „Măi, ce deștept și dotat pentru matematică sunt, uite ce ușor înțeleg subiectul acesta despre care alții spun că este greu!" Faimoasa carte a lui Arto Salomaa, *Limbaje Formale,* este una dintre rarele cărți de al doilea fel și a fost poarta mea de intrare în domeniul informaticii teoretice numit limbaje formale, care și-a găsit de curând multe aplicații surprinzătoare, inclusiv în studiul biocalculabilității pe bază de ADN.

Mai târziu, l-am cunoscut personal pe profesorul Salomaa, întâi la o conferință internațională pentru tineri informaticieni, la Smolenice, în ceea ce era pe atunci Cehoslovacia, și, mai târziu, când am devenit studenta sa de doctorat. De altfel, în anii '90, mai mulți informaticieni români au lucrat împreună cu el la Turku, în Finlanda, grupul său de aici fiind un fel de Mekka a informaticii teoretice.

În ultima jumătate de secol, Arto Salomaa a fost inspirația și farul călăuzitor al cercetării din informatica teoretică, o figură centrală în teoria modernă a limbajelor formale și automatelor. Este unul dintre cei mai „decorați" informaticieni din lume, ale cărui rezultate sunt implicit prezente în infrastructura tehnologică a societății moderne.

Arto Salomaa este unul dintre cei doisprezece membri ai Academiei din Finlanda și face parte dintr-o tradiție academică având legături adânci în trecut. Conform genealogiei academice, unde „părintele științific" al unui cercetător este îndrumătorul tezei sale de doctorat, „bunicul științific" este îndrumătorul de doctorat al acestuia, și așa mai departe, lanțul științific al cărui capăt este Arto Salomaa este legat prin astfel de „verigi științifice" de figuri ilustre ale trecutului, precum Leibniz, Huygens, Mersenne și, în 20 de „generații științifice", de Nicolaus Copernicus. La rândul său, Arto Salomaa a îndrumat 25 de studenți doctoranzi, dând naștere la cel puțin cinci generații științifice succesive, având un total de 138 de descendenți academici.

Arto Salomaa este un cercetător foarte prolific, profund și de vastă anvergură. Din 1959 și până acum, a publicat mai mult de 500 de lucrări științifice, incluzând 50 de cărți. A avut și continuă să aibă contribuții majore la teoria limbajelor formale și a automatelor, gramatici și sisteme de rescriere, combinatorică pe cuvinte, criptografie, modele de calculabilitate, teoria algoritmică a informației și biocalculul cu ADN. Printre cărțile sale, câteva ies în evidență. *Formal Languages*, pe care am menționat-o deja, este o expunere strălucită a teoriei matematice a limbajelor formale, care a inspirat generații de informaticieni. În 1991, această carte a fost nominalizată ca fiind una dintre cele 100 cele mai citate cărți în matematică și declarată „clasică" de către Association for Computer Machinery, cea mai importantă organizație internațională a informaticienilor.

Mai recent, *Handbook of Formal Languages* (Manual de limbaje formale), în trei volume, editat împreună cu Grzergorz Rozenberg (la Springer-Verlag), a devenit în scurt timp cartea de referință în domeniu.

Arto Salomaa a primit titlul onorific de doctor honoris causa din partea a nu mai puțin de nouă universități, incluzând Universitatea din București (1992) și Universitatea Western Ontario, din London-Ontario, Canada, ultimul titlu fiindu-i acordat recent, pe 13 iunie 2013.

Sauna finlandeză a avut întotdeauna un rol special în lumea lui Arto Salomaa. În vorbele sale, „când aburul devine puternic, pare că îți separă sufletul de trup". În timp ce alții clasifică dificultatea problemelor informatice în termeni de complexitate algoritmică, Arto Salomaa le clasifică în funcție de numărul de ședințe de saună de care are nevoie ca să le rezolve...

Influența cea mai mare a lui Arto Salomaa este, poate, în alegerea problemelor deschise și a subiectelor pe care le cercetează. A fost, de exemplu, printre primii care a recunoscut importanța cercetării în biocalculul cu ADN, unde operațiile au loc prin interacții locale între molecule minuscule de ADN aflate într-o mică eprubetă, domeniu care este acum de mare interes și amploare. Modul său de a gândi și intuiția sa privind care anume din multitudinea de subiecte și întrebări care nu au încă un răspuns merită cercetate sunt printre cele mai prețuite calități de către colegii și colaboratorii săi. Unde merge Arto Salomaa, mulți alții îl vor urma și mulți dintre ei își vor desfășura întreaga carieră științifică pe un drum deschis de el.

Închei aceste rânduri despre Arto Salomaa, un „uriaș al informaticii teoretice" (sunt cuvintele lui Juris Hartmanis, laureat al Premiului Turing, Premiul Nobel al informaticii), citând un fragment dintr-o dedicație de la dânsul, primită în 1990, pe exemplarul cărții *Formal Languages,* pe care mi l-a dăruit, cu mare generozitate.

În căutarea pietricelelor rotunde de pe malul oceanului infinit al cunoașterii

– Mergi pe calea ta, liber ca o pasăre. Pentru un timp, poți să asculți problemele deschise propuse de alții și să urmezi „hărți" precum este această carte. După aceea, însă, trebuie să uiți tot ceea ce te-am învățat.

– Nu studia prea mult hărți vechi despre care crezi că te vor ajuta să îți găsești calea. Cei mai mulți cercetători își petrec toată viața studiind hărți vechi.

– Ca să iei decizii bune, trebuie să ai o vedere de ansamblu asupra cercetării curente din domeniul tău. Pentru aceasta este nevoie să ai contacte personale bune. Uneori, o să găsești camarazi împreună cu care vrei să cauți.

– De multe ori, căutarea unei pietricele îți aduce mai multe bucurii decât găsirea ei.

– Când găsești o pietricică, nu o slefui prea mult. Niciodată să nu fii deștept de dragul de a părea deștept. Formalismul excesiv poate să facă rezultatele să pară mai dificile și mai impresionante, dar este un artificiu păgubos.

– Când îți descrii pietricelele găsite la conferințe și în conversații, fii umil. Ascultătorii tăi nu știu calea ta așa de bine cum o știi tu și nu sunt neapărat la fel de entuziaști ca tine.

– În pofida celor de mai sus, să menții o bună stare de spirit și să fii împăcat cu tine însuți.

Sfaturile lui Arto Salomaa sunt valabile, cred, pentru oricare cercetător la începutul carierei sale.

(Mulțumiri lui Stephen Watt, pentru datele concrete și pentru genealogia academică a lui Arto Salomaa.)

Lila Sântean-Kari a absolvit Facultatea de Matematică a Universității din București (master, 1987), a făcut doctoratul la Turku, Finlanda, cu profesorul Arto Salomaa (a primit Premiul Rolf Nevanlinna pentru cea mai bună teză de doctorat din Finlanda pe anul 1991), iar din 1993 este profesor la University of Western Ontario, London-Ontario, Canada. Este unul dintre cei mai cunoscuți cercetători în domeniul biocalculabilității, în special al calculului cu ADN.

Din învățături...

Acestea și altele asemenea, fiule iubit, cu plângere și tânguire și cu suspine amare să te rogi către Dumnezeu, stăpânul tuturor, pentru milă, din toată inima, și iarăși întoarce-te înapoi și zi: „Vai de mine, nenorocitul și leneșul și nebăgătorul de seamă! Încotro mă voi ascunde atunci, când toți sfinții vor sta la dreapta stăpânului, încununându-se și veselindu-se, împărățind împreună în slava Domnului? Iar eu singur voi fi osândit în întunericul din afară și în focul cel nestins, care a fost pregătit diavolului și îngerilor lui." Vai de noi, fiule, vai! Așadar, ce vom face atunci când te vei întoarce și vei vedea pe toți sfinții și drepții în împărăția cerului și în slavă mare, iar tu, fiul meu, vei fi dus fără milă la chinul cel veșnic? Atunci, cu lacrimi amare, lovind cu palmele fața ta, vei zice: „Bucură-te, stăpână, pururea fecioară, născătoare de Dumnezeu, mijlocitoare și caldă ajutătoare a creștinilor! Bucură-te, cinstită și de viață făcătoare cruce, prin care a izvorât viață întregii lumi. Bucurați-vă, voi, toate puterile cerești, îngeri și arhangheli! Bucură-te și tu, cinstite prorocule și botezător al Domnului! Bucurați-vă, apostoli și proroci și mucenici și toți sfinții părinți, purtători de Dumnezeu! Bucură-te, rai frumos, de la care eu singur, vai mie, am fost încuiat pe dinafară și am fost osândit pe drept gheenei, căci judecata Domnului este dreaptă și am primit, după cuviință, ceea ce mi-am pregătit!"

Acestea le vei zice atunci și mai multe încă, și alte cuvinte fără de folos, căci nu vei putea dobândi nimic. Ci, înainte de acel ceas cumplit, întoarce-te, fiule, către Domnul cu lacrimi, zicând: „Doamne, Dumnezeul meu, întoarce-mă către pocăință, păstorule bun, pe mine cel pierdut, înainte de ceasul acela, și nu mă lăsa să pier cu desăvârșire, ci dăruiește-mi vreme de pocăință și mă miluiește cu mila ta. Că tu singur ești darnic și mult milostiv și ție-ți înălțăm slavă, împreună cu Tatăl tău cel fără de început și cu preasfântul și bunul făcătorul de viață Duhul său, întotdeauna și acum și pururea și în vecii vecilor, amin."

Trăind trecutul ca prezent

Dragoş VAIDA

Această însemnare, ca şi cele una-două care poate vor urma, ar vrea să sugereze, pe cât îmi stă în puteri – cu referire la două persoane pe care am avut privilegiul să le întâlnesc, Grigore C. Moisil (1906–1973) şi Nicolae Teodorescu (1908–2000), membri ai Academiei – că *trăirea trecutului ca prezent* ne amplifică existenţa. Valorificarea amintirilor prin integrare în prezent ne înlesneşte înţelegerea valorilor legate sau reprezentate de oamenii pe care avem şansa să-i cunoaştem, ne „aprofundează". Astfel de întâlniri şi rememorări ne ajută să ne împlinim ceva din *vocaţia vieţii către cunoaştere,* o parte, desigur infimă, din *gnoza* de care vorbea Evagrie Ponticul (345–399), cu care, surprinzător, ne întâlnim mai jos. Încerc în însemnările la care mă gândesc o punere în scenă nedisociată a modelelor de oameni, dar şi a încercărilor sau a pătimirilor prin care ei şi noi am trecut – veşnica şi irezolvabila *trăire a perfecţiunii în imperfecţiune,* „condiţia umană" prin excelenţă. Pe această cale, putem descoperi noi modele umane de referinţă şi ajungem să preţuim mai bine ce avem – istorie şi tradiţie, cultură, idealuri morale. Acestea însă nu ca nostalgie, descurajare sau acreală, ci ca o bază sufletească de la care să ne parvină imbolduri pentru a începe, a reîncepe, o îndreptare, o nouă construcţie. (Nota 1)

În rezumat, cred că susţin următoarea formulă: „a fost" se transformă într-un „continuăm acum", iar „va fi" devine un „începem", tot acum. Poate voi izbuti să vin în viitor cu exemple edificatoare care să justifice introducerea puţin teoretică de mai sus.

Acad. Gr.C. Moisil avea un spirit foarte viu, care nu se înduioşa văzând trecerea timpului. Ne putem aminti obişnuitul apel puternic al profesorului, *începem!,* la debutul unei sesiuni ştiinţifice pe care o prezida – în afara unor sărbătoriri la facultate, nu-mi amintesc ca dânsul să fi fost vreodată prezidat şi nici să-l fi văzut în vreun prezidiu. Încheia pe aceeaşi notă, spunându-ne adesea că n-am făcut decât să începem. Era o personalitate care nu intra în tipare preexistente, un neconformist, ceea ce cred că nu este frecvent la matematicieni, unii înclinaţi către un fel de *political correctness.*

Eram convocaţi la CNŞT (Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie), pe strada Roma, la Comisia de Matematică, prezidată de acad. Nicolae Teodorescu, pentru a aduna argumente şi referinţe destinate unui studiu de fezabilitate privind informatica. Pe atunci, un asemenea studiu se numea simplu „material". Scopul era de neînţeles, paradoxal, pentru că ar fi fost vorba să *convingem* conducerea de oportunitatea introducerii calculatoarelor, o conducere care niciodată şi de nimeni din exterior nu putea să fie convinsă de ceva ce nu ştia şi nu adoptase deja de la bun început. Eram într-o şedinţă de clasă cu elevi silitori, pornită devreme. Acad. Gr.C. Moisil îşi făcea apariţia către prânz şi cerea cuvântul imediat. Acad. N. Teodorescu, aş putea spune vizibil fără entuziasm, îi dădea cuvântul şi aştepta ceva cu totul neaşteptat şi dificil de managerizat. Profesorul Gr.C. Moisil, cu glas puternic, graseind, declara că tema noastră prioritară trebuie să fie *traducerea automată.* Continua metodic, „să traducem din engleză în rusă?, nu, aceasta fac ruşii". Dar invers, „să traducem din rusă în engleză?, nu, că aceasta fac americanii". „Şi atunci ce să traducem, Grigri?", întreba prezidentul cu teamă. Răspunsul venea fără ezitări, nemilos, ţineţi-vă bine: „Să traducem dintr-o limbă moartă în altă limbă moartă". Toţi ne dădeam seama de dificultăţile înaintării unei asemenea propuneri. „Cum, Grigri, vrei să-i spun padişahului", adică acad. Roman Moldovan (Nota 2), preşedinte CNŞT (1965-1967), la momentul întâmplării, „că introducem informatica pentru a traduce limbi moarte?!", exclama acad. N. Teodorescu, cu un glas ce deja denota un lamento. L-am atenţionat discret pe profesorul Moisil că noi suntem acolo în şedinţă, în calitate de... „Comisie de funeralii pentru academicianul...", recent decedat. „Foarte bine", a sunat replica tot în surdină, „foarte bine, se potriveşte!"

Alături de Gr.C. Moisil, într-o veche prietenie greu de explicat, prof. N. Teodorescu nu reuşea aproape niciodată „să marcheze", în fond, pe nedrept. Acad. N. Teodorescu era un profesor care ne făcea multă materie, un matematician cu cunoştinţe profunde şi un fin om de cultură. La dânsul acasă, într-o seară târziu, mi-a pus cam toate interpretările celebre din *Aida.* Mi-a explicat că, în timp ce mai toţi tenorii faimoşi cântă „Dolce Aida" – pauză, tragerea aerului – „Celeste Aida" – pauză, tragerea aerului, Enrico Caruso (1873-1921) este singurul care îşi reţine suflul şi reuşeste să cânte „Forma divină" legat şi abia apoi să expire. Diferenţa este enormă: la toţi aria suna ca un marş, abia la Caruso devenea o caldă declaraţie de dragoste, în plus, muiată în accentul nazal napolitan. (Uitaţi-vă ce puţini ani a trăit, murind în Napoli, oraşul în care s-a născut, unde există palate pline de documentele care nu mai încap nicăieri spre păstrare.)

Istoria reţine cu generozitate numeroase ilustrări ale umorului moisilian.

Este atunci natural să ne întrebăm acum cum se aplică, în acest caz particular, teoria lui Henri Bergson (1859-1941) din *Le rire: essai sur la signification du comique* (1900). Dacă nu se aplică, teoria devine incorectă. Răspunsul pe care îl susţin este acela că teoria nu este dezminţită în acest caz. Sursa umorului rămâne tot cea identificată de filosoful francez, *le placage de la mécanique sur du vivant,* deci faza în care viul se transformă în ceva mecanic, devine prizonier al unui automat. Comportamentul mecanic veştejit de umorul lui Moisil este constituit de balastul de idei, atitudini sau expresii *omorâte prin preluarea automată,* fără reflecţia vie, personală, fără discernământ, este cugetarea care devine slogan acceptat. Aceasta este zona mecanicului pe care umorul moisilian o denunţă. Noi suntem cei care ne transformăm în ceva mecanic atunci când luăm o prostie, o potrivire de cuvinte, drept adevăr.

Aveam să înţeleg mai târziu importanţa prelucrării limbilor moarte de la profesorul Hélene Ahrweiler Glykatzi (de naţionalitate franceză, născută la Atena în 1926), istoric, la momentul întâlnirii noastre la Bucureşti, preşedinte la Universitatea Paris 1 (Panthéon-Sorbonne). Mi-a povestit că stătuse de vorbă cu PF Justin Moisescu (1910, Cândesti, Arges – 1986, Bucureşti), al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Doamna profesor îmi spunea că PF Sa stăpânea la perfecţie greaca, „de la limbajul academic, la imprecaţiile marinarului din port". Toată conversaţia purtată cu doamna H. Ahrweiler m-a intimidat, m-a fascinat!

Amintesc că PF scrisese o teză de doctorat: „Evagrie din Pont. Viaţa, scrierile şi învăţătura", premiată de Academia de Stiinţe din Atena (1937). Renumitul teolog ortodox John Meyendorff (1926-1992), în cartea sa, *St. Grégoire Palamas et la mystique orthodoxe* (Seuil, Paris, 1976), propune o nouă perspectivă asupra Sfântului Palama, emite păreri interesante despre Evagrie ca filosof al cunoaşterii (toată viaţa trebuie să conducă la cunoaşterea Celui De Sus) şi, în alt loc, îl citează pe părintele profesor acad. Dumitru Stăniloae (1903-1993; notăm că anul acesta avem, deci, ocazia unei distinse comemorări). La iniţiativa ÎPS Calinic Argatu, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului, cu ajutorul Editurii Anastasia şi acad. Sorin Dumitrescu, s-a editat opera integrală a PF Justin, în şapte volume. (Nota 3)

Însemnarea de faţă fiind scrisă în septembrie, închei cu versurile *C´est en septembre/ Que l´on peut vivre pour de vrai* (Gilbert Bécaud).

Carte poştală

Cerşetorul mut invocă ploaia
caii pasc păşunile din cer
eu aştept pe vodă la Sinaia
şi mă-ndop cu *Îngerul apter*

munţii sapă gropi extraterestre
(auzeam pe Şipa un lătrat)
cearcănele-mprejmuie ferestre
după care nimeni n-a-nviat

de sub cruce-aşteaptă Caraimanul
un poştaş mai iute ca al meu
cerşetorul s-a-necat cu banul
şi în cer sughite Dumnezeu.

Bibliografie

1. A. Iorgulescu, S. Marcus, S. Rudeanu, D. Vaida (coordonatori/eds.), *Grigore C. Moisil şi continuatorii săi în domeniul Informaticii Teoretice/Grigore C. Moisil and his followers in the field of Theoretical Computer Science,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.

2. Gr.C. Moisil, *Activitatea Centrului de Calcul al Universităţii din Bucureşti, AMC* 13-14 (1970), 9-20, în [1].

3. D. Vaida, *Profesorul Gr.C. Moisil – pionierul informaticii româneşti* (în două părţi), în [1].

4. D. Vaida, *După 40 de ani, despre Gr.C. Moisil şi vremea sa* (I şi II), Revista *Curtea de la Argeş,* mai 2013 şi iunie 2013.

Note

1. Primul imbold dat de Sfinţii Părinţi pentru momentele de impas, eşec sau rătăcire este fără echivoc. Nu este „ne mai gândim", este imediat: *ridică-te!... Scula-mă-voi şi mă voi duce la tatăl meu...* (Luca 15, 18). Nu să ne dăm cu capul de pereţi, nu să ne deplângem eşecul şi să îi cădem pradă. Importantă devine *îmbunătăţirea,* cursa înainte, *venirea în fire.* Pe moarte, un sfânt părinte nu-şi clamează păcatele, ci mai vrea timp *să pună început.*

2. Doctor în economie în 1940, cu teza *Formarea şi mişcarea capitalurilor în România în perioada 1925-1938,* sub conducerea prof. Virgil Madgearu. A fost membru titular al Academiei Române, primul rector al Academiei de Ştiinţe Economice şi preşedinte al atotputernicului CSP (Comitetul de Stat al Planificării).

Am avut ocazia să stau de vorbă cu dl Petrache Buzoianu, vicepreşedinte la CSP, cu ocazia unei deplasări pe care o făceam împreună pentru vizitarea unei expoziţii de tehnică de calcul la Moscova. Participarea noastră era pur propagandistică. Stadiul de atunci la sovietici era deplorabil. Dl P. Buzoianu oarecum mă simpatiza şi îmi spunea fără jenă sau teamă câte neajunsuri are sistemul planificării. Mergea atât de departe cu critica, încât mie mi se făcea teamă să-l ascult. Aşa eram de tributari sistemului politic că nici în relativa noastră conversaţie privată nu cutezam să criticăm! Rezerv pentru mai târziu o remarcă mai amplă relativă la planificarea economică.

3. A fost cu părere de rău că Biserica Kretzulescu-Creţulescu a închiriat spaţiul de la galeriile alăturate Editurii Humanitas, şi nu Editurii Anastasia.

Ştiinţa, parte a culturii

Un creator de geometrii extraordinare

Acad. Mitrofan CIOBANU, acad. Petru SOLTAN

Academicianul şi ilustrul profesor Radu Miron este o personalitate proeminentă a ştiinţelor matematice contemporane, savant de renume şi autoritate mondială, una dintre figurile de marcă ale lumii academice ieşene, autor al unei vaste opere ştiinţifice. Este bine stabilită şi recunoscută contribuţia sa importantă şi originală la dezvoltarea multor direcţii noi de cercetare. Dezvoltând abilităţile sale multilaterale în atmosfera Seminarului Matematic „Al. Myller", o adevărată şcoală academică de creaţie ştiinţifică în domeniile matematicii şi informaticii contemporane, Radu Miron este un continuator al „generaţiei de aur" a matematicienilor români Alexandru Myller, fondatorul Seminarului Matematic, Simion Stoilow, Stefan Procopiu, Victor Vâlcovici, Octav Mayer, Gheorghe Ţiţeica, Gheorghe Vrănceanu, Grigore C. Moisil, Mendel Haimovici, Adolf Haimovici, Dimitrie Pompeiu, Dimitrie Mangeron, Constantin Climescu, Ilie Popa, Dan Barbilian, Gh. Gheorghiev s.a. În imensul univers al matematicii române, se conturează clar „Galaxia Miron", cu teorii geometrice extraordinare.

Radu Miron s-a născut la 3 octombrie 1927, în târgul Codăeşti, situat în partea de nord a judeţului Vaslui. Este un loc cu vechi tradiţii. Târgul de aici era vestit în toată ţara încă de pe timpurile de glorie ale lui Ştefan cel Mare şi Sfânt. În partea de sud-est, pe o măgură înaltă, se înalţă Movila lui Burcel. Domnul Moldovei l-a instalat acolo pe eroul său Şoiman Burcel, de pază împotriva năvălitorilor. Locuri pitoreşti ale plaiului românesc. Nu întâmplător, ocupaţiile tatălui viitorului academician, Gheorghe Miron, ţineau de sfera comercială. Mama lui, Maria Miron, era stâlpul casei şi se ocupa de educaţia copiilor. Radu a fost al şaptelea băiat dintre cei treisprezece copii ai familiei Maria şi Gheorghe Miron.

Copilăria o petrece în satul natal, unde, în anul 1939, termină cu rezultate excelente şcoala primară. Din copilărie a vădit o dragoste deosebită faţă de literatura română şi universală, o memorie neobişnuită şi o măiestrie carismatică în a captiva în mod natural orice auditoriu. În anul 1939 devine elev la Liceul Industrial din Iaşi. Dar, în anul 1941, Al Doilea Război Mondial a întins aripile sale negre şi asupra României. Tragediile ce intrau în casele oamenilor n-au ocolit familia Miron: fratele mai mare, Adrian, aviator de Marină militară, a căzut în primul an de război; al doilea frate, Ion, sergent la artilerie, a căzut prizonier sub Stalingrad şi, refuzând propunerea să se încadreze în Divizia „Tudor Vladimirescu", a murit în minele din Ural. La sfârşitul războiului, au rămas în viaţă numai patru fraţi. Din septembrie 1944, începe instaurarea regimului comunist în România. Oamenii au fost clasificaţi în trei categorii: „prieteni ai poporului", „duşmani ai poporului", „condrumeţi". Cei cu origine neproletară puteau intra, în cel mai bun caz, la categoria de „condrumeţi", fiind siliţi să înfrunte adversităţi şi discriminare, ceea ce impunea obstacole absurde pe traseul vieţii şi în realizarea aspiraţiilor. Familia Miron a fost în această categorie. Din această cauză, după terminarea claselor gimnaziale, se transferă la Liceul Industrial din Bârlad, şcoală pe care a absolvit-o în 1948. Planul era să devină inginer, ca şi fratele său mai mare, Aurelian, dar a considerat că pentru aceasta nu are suficiente cunoştinţe matematice. Ca urmare, se înscrie student la Facultatea de Matematică şi Fizică a Universităţii „Al. Ioan Cuza" din Iaşi. Din primul an de studiu se plasează printre cei mai talentaţi studenţi. Pentru succesele sale, la finele primului an a fost premiat cu *Operele lui I.V. Stalin,* în 30 de volume, într-o ediţie de lux. Ajungând la gazdă, a hotărât să facă cunoştinţă cu cadoul neobişnuit. Deschizând unul dintre volume, citeste cu nedumerire că „Contrarevoluţia din 1917 era formată din cele mai negative elemente ridicate la pătrat". Pentru orice student de la matematică, această afirmaţie suna caraghios: cum ceva real, după ridicarea la pătrat, devine negativ?... Cu aceasta s-a terminat şi lectura operelor „marelui conducător al tuturor popoarelor"...

Acad. Radu Miron, între cei doi autori

Studiul disciplinelor matematice l-a plasat în vâltoarea cercetărilor privind problemele de vârf şi aplicaţiile matematicii. În al treilea an de studiu se conturează domeniul de cercetare: structuri geometrice şi aplicaţiile lor. Această alegere a fost decisivă pentru toată activitatea ştiinţifică ulterioară. Încă din ultimii ani de studiu a fost angajat de Facultatea de Matematică şi Fizică a Universităţii din Iaşi, în 1950 ca preparator, iar peste un an ca asistent la facultate şi cercetător la Institutul de Matematică al Academiei Române, Filiala Iaşi. În anul 1952 termină cu succes universitatea. Primele rezultate matematice obţinute de Radu Miron au văzut lumina tiparului în anul 1955. În anii 1955-1957 a publicat 9 articole, în cele mai valoroase reviste din ţară, iar rezultatele au fost comunicate la Congresul Matematicienilor Români din 1956 şi la alte întâlniri ştiinţifice. De fapt, academicianul Radu Miron participă activ la toate forumurile ştiinţifice ce au avut loc în România începând cu anul 1954. În 1957, îşi susţine teza de doctorat cu titlul *Problema geometrizării sistemelor mecanice neolonome,* sub conducerea academicianului Mendel Haimovici, lucrare publicată în întregime în revista *Studii şi Cercetări Matematice.* Teza conţine o soluţie originală a unei probleme dificile formulate de E. Cartan cu trei decenii mai devreme. Această lucrare permite să afirmăm că teoria varietăţilor neolonome în spaţii riemanniene este o creaţie pur românească, elaborată de Gh. Vrănceanu, M. Haimovici şi R. Miron.

Articolul „Despre torsiunea totală a unei suprafeţe", publicat în *Gazeta Matematică* nr. 8 din 1955, a fost debutul unor cercetări surprinzătoare. Pornind de la „paralelismul pe suprafeţe" al lui Levi-Civita, generalizat de Al. Myller, Radu Miron a introdus noţiunea de configuraţie Myller. Pentru configuraţiile Myller s-au extins curburilor geodezice şi normale introduse anterior de Al. Myller şi O. Mayer, torsiunea geodezică a lui E. Bortolotti şi remarcabila formulă de tip Gauss–Bonne descoperită de M. Krein. În final, R. Miron a reuşit să construiască un sistem complet de invarianţi şi de formule fundamentale ale unei configuratii Myller. O sinteză a acestor rezultate, care au condus la o disciplină de sine stătătoare, a apărut în cartea *Geometria configuraţiilor Myller. Aplicaţii în teoria suprafeţelor şi varietăţilor neolonome.* Prima ediţie din 1966 a fost distinsă în 1968 cu Premiul „Gh. Ţiţeica" al Academiei Române. Cu această lucrare fundamentală, Radu Miron s-a plasat printre matematicienii de frunte, printre cercetătorii capabili să construiască teorii originale cu aplicaţii profunde în diverse domenii. Astfel, s-a realizat visul de a deveni un inginer creator, devenind un inventator creativ de teorii geometrico-fizice. Această calitate rară i-a permis ulterior ca rezultatele ştiinţifice publicate iniţial separat în reviste de profil să fie reunite ulterior în volume cu conţinut tematic bine delimitat şi cu aplicaţii originale în diverse domenii ale fizicii contemporane.

Începând cu anul 1975, profesorul R. Miron a creat şi a dezvoltat noi ramuri, ca teoria invariantă a spaţiilor Finsler, spaţii Lagrange, spaţii Hamilton, spaţii Weyl, G-structuri, teoria geometrică a spaţiilor fibrate, energii de ordin superior, teoria lagrangeană a relativităţii şi electromagnetismului, a ecuaţiilor Einstein şi Maxwell etc. Noţiunea de conexiune neliniară i-a permis rezolvarea problemei, formulate de Bianchi cu o sută de ani în urmă, privind prelungirea de ordin superior a structurilor riemanniene. Astfel, academicianul Radu Miron a creat o imensă operă ştiinţifică, materializată în peste 30 de cărţi, monografii şi tratate, precum şi aproximativ 300 de note, studii şi memorii publicate în prestigioase reviste din ţară şi străinătate. Numai în ultimii cinci ani au fost editate 3 monografii şi un ciclu de articole în diverse reviste prestigioase. Unele cărţi au fost reeditate, cu adăugiri.

Preocupările ştiinţifice ale academicianului R. Miron ţin de următoarele direcţii: geometria diferenţială; fundamentele geometriei; topologia algebrică; mecanica şi fizica teoretică; aplicaţii ale spaţiilor Lagrange şi Hamilton; istoria şi principiile metodologice ale matematicii. Aceste direcţii sunt dezvoltate într-o viziune proprie, cu noi mijloace de cercetare, care au dus la crearea a noi căi de cercetare, puţin vizibile anterior. Multe rezultate şi noţiuni îi poartă numele: „spaţii Miron", „conexiuni Miron", „axiomele Miron", „reper Miron", „ecuaţii fundamentale ale reperelor Miron" etc. Aceste denumiri au fost folosite în lucrări semnate de matematicieni de vază (de exemplu, unele dintre aceste noţiuni au fost introduse de M. Matsumoto în monografia *The Foundations of Finsler Geometry,* 1986). Prin contrapuneri de tipul „materie şi antimaterie", „spaţii paralele", „lume şi antilume" pătrundem în fenomenul divin de „separare a luminii şi întunericului", constituind „simetrii" uimitoare în lumea fenomenelor cunoscute. Din punct de vedere matematic, astfel de simetrii se construiesc cu ajutorul „principiului dualităţii". A construi o dualitate înseamnă a determina o corespondenţă între anumite tipuri de obiecte, unde fiecărei proprietăţi a obiectului iniţial îi corespunde o anumită proprietate a obiectului asociat în această corespondenţă. La orice dualitate, „obiectele" şi „proprietăţile" lor au „obiecte" şi „proprietăţi" duale. Această metodă, care este şi „un raţionament prin anti-analogie", conduce la faptul că multe obiecte diferite după formă şi conţinut sunt construite în unul şi acelaşi fel. Din acest punct de vedere, spaţiile Hamilton sunt duale spaţiilor Lagrange. Ideile matematice ale profesorului R. Miron au fost aplicate în astrofizică, biologie, mecanica şi fizica teoretică. În particular, simetriile (dualităţile) dintre spaţiile Finsler şi Cartan, Lagrange şi Hamilton descoperite de R. Miron, vor permite să aflăm încă multe informaţii surprinzătoare despre fenomenele cunoscute şi încă necercetate.

Celebrul matematician a desfăşurat o bogată activitate didactică şi educativă. A fost şi rămâne preferatul multor generaţii de studenţi. A parcurs întreaga ierarhie universitară, ajungând în 1969 profesor titular, decan al Facultăţii de Matematică (1972-1976), conducător de doctorat din 1972, doctor docent din 1973, şef al Catedrei de Geometrie, membru al Consiliului Profesoral şi al Senatului Universităţii etc. În anul 1991 a fost ales membru corespondent, iar peste un an, academician în Academia Română. Din 2002 este membru de onoare al Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Menţionăm că 35 de persoane, dintre care 10 oameni de ştiinţă din Japonia, unul din Italia, unul din Vietnam, unul din Ungaria şi 22 din România au obţinut doctoratul în matematică la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi, avându-l drept îndrumător ştiinţific pe academicianul Radu Miron. (Chişinău, august 2013)

(O listă a monografiilor publicate de acad. Radu Miron, precum şi alte informaţii despre activitatea sa şi despre recunoasterea internaţională, apar în numărul din luna septembrie al revistei.)

Conjurația împotriva lui Panait Istrati

Gabriel DRAGNEA

De fiecare dată când am avut ocazia, am susținut că „o personalitate n-ajunge să se definească decât prin adversitățile pe care le trezește", așa cum afirma cândva Tudor Vianu. Ceea ce s-a spus despre Panait Istrati, din dorința evidentă de a-i minimaliza personalitatea și opera, mergând până la execuția morală a existenței lui, nu a făcut decât să-l urce pe scriitorul brăilean pe podiumul învingătorilor. Reabilitările venite ulterior nu au avut decât să confirme aceasta.

M-am întrebat adeseori, în naivitatea mea de această dată, care ar fi fost motivele punerii la zid a ziaristului „vagabond de geniu"? După parcurgerea mai multor lucrări de referință, am reușit să înțeleg îndeajuns de bine cum funcționează „sistemul", cu mecanismele lui ruginite și infecte. Astfel, pot afirma, fără îndoială, că sinceritatea izvorâtă din abisurile sale sufletești, din setea de dreptate, avea să-l transforme pe Istrati într-un personaj incomod pe scena politică a lumii. Ajunsese să fie considerat un pericol nu doar pentru ceea ce putea spune – credibilitatea lui nefiind pusă la îndoială, ci pentru simplul fapt că exista. Citatele pe care le voi aduce în discuție nu fac altceva decât să scoată în evidență ideea că scopul scuză mijloacele, ajungând la o alta, conform căreia „cine nu e cu noi e împotriva noastră". Aceasta din urmă poate fi considerată laitmotivul acestui articol.

Înainte de a prezenta atitudinile voluntare sau comandate ale contestatarilor, consider importantă și necesară delimitarea termenilor *detractor* și *critic.* Pentru a fi clară o astfel de delimitare – deoarece nu toate numele prezente aici pot intra în categoria detractorilor – am apelat la editorialul lui Nicolae Manolescu din revista *România literară* (12-18 martie 2003): „Detractorul este de rea-credință și își face din negare un scop precis. El pornește de la ideea că scriitorul la care se referă trebuie să fie contestat. Nu ajunge la ea în urma unei demonstrații. Ideea e așadar preconcepută."

Un caz ce poate fi considerat o nedreptate la adresa lui Panait Istrati este acela în care cotidianul francez *Le Monde* adoptă o poziție cel puțin ciudată prin comentariile privind anchetele lui Istrati de la Lupeni, publicate în *Lupta.*

Conform monografiei lui Alexandru Oprea, *Panait Istrati – dosar al vieții și al operei* (Ed. Minerva, București, 1976), *Le Monde* publică așa-zisele probe ce „dovedesc" trădarea și cumpărarea sa „de către guvernul burghezo-moșieresc din România": „Se știe că a făcut parte dintr-o comisie guvernamentală, pe vremea unor împușcături la Lupeni, de pe urma cărora au fost victime 9 muncitori și că această comisie a aprobat pe de-a-ntregul autoritățile". Gravitatea constă în faptul că, dând credit publicațiilor prestigioase din lume, care cu trecerea vremii nu au revenit cu corecturile care s-ar fi impus, istoricul literar Al. Piru cade în capcana de a da crezare celor publicate. Astfel că, în studiul său din *Viața Românească*, nr. 2 din 1957 (Cf. Alexandru Oprea, op. cit., p. 266), apar următoarele informații: „Imediat după întoarcerea din U.R.S.S. în România, în 1929 luă parte, cu ocazia grevei minerilor de la Lupeni, la ancheta întreprinsă de ziarul *Lupta*. În loc să protesteze împotriva guvernului, care împușca pe greviști, Panait Istrati, înhămat la carul burgheziei, arunca răspunderea crimelor pe seama ațâțătorilor la grevă din sindicatul muncitorilor."

Dar, revenind la cele scrise de *Le Monde*, Panait Istrati se simte obligat să intervină pentru a clarifica lucrurile, spunând că ancheta sa de la Lupeni, „unde au fost împușcați nu 9, ci 30 de mineri și 100 de răniți", a fost personală și nu comandată. El vine și adaugă că însuși profesorul Romulus Cioflec, care era membru în partidul la putere și care l-a întovărășit pe tot parcursul anchetei, avea să demisioneze din partid, „cu scandal în presă, deoarece se convinsese ca și mine de vinovăția guvernului".

Din tonul reacțiilor apărute în ziarul *Vremea,* la 10 octombrie 1929, putem să deducem că cele scrise de Istrati privitor la cazul Lupeni erau o expresie a realității: „Ai colindat regiunea Lupenilor și ți-ai scris într-un ziar de seară nu impresiile, fiindcă n-ai fost acolo ca un simplu călător și om, ci rechizitoriul. (...) Ai venit să urechezi guvernul, să ții conferințe și să ne scuipi în plin obraz." (Citate extrase din monografia lui Al. Oprea, op. cit., p. 268.)

Punând în balanță reacțiile furibunde apărute în presa română, vom putea observa ce greu atârnă insultele aduse de Pamfil Șeicaru în 30 septembrie, în aceeași publicație, *Vremea* (cf. Al. Oprea, pag. 268): „Ah, Panait, Panait... Torente de invective, dintre cele mai triviale. Poza lui Istrati reprodusă în centrul paginii purta explicația «Proxenetul care ne insultă». Articolele din *Lupta* erau calificate «o dezgustătoare acumulare de măgării», iar autorul lor «un biet mardeiaș cu degetele butucănoase ce se screme», într-un stil «siluit», Istrati mai beneficiind, pe deasupra, de gingașele gratificații de «liric povestitor al invertirilor sexuale» sau, și mai pudic, «biet poet al șezuturilor deflorate» etc., etc."

Dovada că simpla lui prezență era un pericol o putem deduce din scrisoarea către Romulus Cioflec, în care se scuza că nu mai are timp să se oprească la Timișoara: „Cauza: sunt grozav de urmărit... Aseară, însuși Ionițescu mi-a trimis vorbă că studenții

creștini umblă să mă omoare (...) toată seara și noaptea până la unu mi-au ținut calea pe Dragoș-Vodă și au băut la o cârciumă lângă noi, urlând și arătând revolverele."

Și, cum acesta nu este singurul moment în care Panait Istrati este amenințat cu moartea, îl mai amintim și pe cel din 1927, moment ce coincide cu aderarea scriitorului la comunism. În paginile *Cuvântului,* cineva îl atenționează pe Istrati că, în cazul revenirii lui în țară, va fi urmărit cu degetul pe trăgaci.

Întorcându-ne în timp cu câțiva ani, descoperim campania de discreditare a omului, scriitorului Istrati și a operei lui.

Fără a le nega meritele, vom observa că pentru mulți scriitori români, opera istratiană – în speță *Chira Chiralina* – nu reprezintă nimic altceva decât „memoriile unui om care câtuși de puțin nu are respectul ființei omenești". Cine spunea aceasta? Nicolae Iorga (1), care, prin intermediul *Rampei,* la 12 noiembrie 1924, declara: „Eu nu-i găsesc absolut nicio calitate. Am spus: avem de-a face cu un hamal din portul dunărean". În schimb, prin discursul susținut la înmormântarea lui Istrati, Nicolae Iorga avea să facă dovada unui caracter îndoielnic, considerându-l „răsturnător de lume cu puterile unui real talent". Dar, poate era conștiința deșteptată care-i dicta sincere și adevărate laude.

Știind părerea lui Slavici (2), cronicile apărute în străinătate privitoare la apariția *Chirei* și multe alte aprecieri aduse operei apărute în *Europe*, la 15 august 1923, putem să realizăm că la mijloc – între aceste afirmații tendențioase – stau cauze politice (ca să nu le spunem principii). Invocându-se ideea de naționalism, lui Panait Istrati i se reproșează influențele democratice acumulate în occident. Și nu numai. Conform articolului din publicația *L'Orient,* redactată în franceză la București, semnatarul Arion completează marea de acuze spunând că „e socialist", „că nu a frecventat Capșa și, deci, nu face parte din nicio gașcă literară", „că nu are talent" și, cea mai gravă că „e un pornograf ignobil" (cf. Al. Oprea, op. cit., p. 172). În fața acestor enormități emise de detractorii săi, Panait Istrati avea să răspundă ripostând la rându-i prin două „scrisori deschise d-lui Cazaban și d-lui Iorga", scrisori apărute în *Adevărul literar și artistic*" (3) din 3 august 1924.

Tot despre cei doi mai sus amintiți va face referire și în materialul „Revenire în patrie după zece ani", cuprins în volumul *Cum am devenit scriitor*: „Câtă vreme mi se criticară cărțile, nu suflai o vorbă... Dar când ieșiră la atac, cu bastoanele lor seniorale, crezând că au de-a face cu un biet vântură-lume ce și-a trecut viața prin cârciumi și că numai din pură întâmplare a avut «norocul să întâlnească pe Romain Rolland» și să mâzgălească o carte «pretins frumoasă», ei bine, acești domnișori au întâlnit măciuca lui Codin care-i făcu cnocaut. Dușmanii mei: șacalul Cazaban, simbriaș mârșav al guvernului, și N. Iorga, academician, bărbat de stat și șef de partid huligănesc."

O altă perioadă care trebuie amintită este cea premergătoare colaborării lui Panait Istrati la publicația de dreapta *Cruciada Românismului,* dar și scurta perioadă care avea să urmeze după aceea. În urma unei „Scrisori deschise oricui", publicată la 20 ianuarie 1932 în cotidianul politic *Curentul* (4), va primi o replică foarte dură din partea lui Alexandru Sahia. Era o ocazie care nu putea scăpa kominterniștilor de la București.

Răspunsul lui Sahia „se înscrie în linia fidelității față de Moscova, liniei staliniste, și rostește o judecată echivalentă cu o condamnare": „Ce mare canalie ești, tovarășe Panait! Îmi reamintesc anii tăi de glorie, când era îndeajuns să-ți anunți o carte, pentru ca nenumărate edituri occidentale să năvălească cu ofertele. Și asta datorită cui? Talentului? Să fim drepți!... Cele două vaci grase: Rakovski și Troțki ți-au întins țâțele să le sugi cât vei voi, ca un mânz nărăvaș. Rakovski, pe atunci reprezentant al Sovietelor la Paris, s-a simțit fericit de revederea tovarășului; a fost în el o dulce aducere aminte, un dor discret pentru bălțile Brăilei, și ție s-a oferit cu ruble. Plecat în Rusia, recomandat de Rakovski lui Troțki – acesta a întrevăzut în tine elementul proaspăt pentru contramișcarea lui de revoluție permanentă. Dar Troțki e azvârlit la timp peste bord, Rakovski – înfundat în Astrahan, și în Rusia începe munca adevărată, formidabila industrializare și refacere economică. Cine se mai gândește că există într-un colț Panait, cântărețul cârciumelor? Dar lucrurile s-ar mai fi putut încurca dacă cel care înjură astăzi comunismul nu s-ar fi ridicat cu pretenții bănești supărătoare pentru cărțile tipărite, filmele de cinematograf. Drept satisfacție, tovarășe Panait, adept al lui Troțki, ți s-a arătat Nistrul. Bolșevicii nu înțelegeau să-ți plătească decât pâinea, ca oricărui muncitor, și, mai mult ca orice, îți dădeau libertatea de haimanalâc. N-ai înțeles să prețuiești. Ai refuzat, indignat, doreai bani și ranguri. Te simți bine acum, în smârcurile dunărene, preconizând dictatura regească sau luptând pentru conversiunea cea mare: iubitorule de țărani! Însă toate bârfelile, toate ororile pe care le debitezi pe spinarea Rusiei comuniste caracterizează deznădejdile unui înfrânt, stâlcit de cizma sigură." (Citate extrase din lucrarea lui Mihai Ungheanu, *Panait Istrati și Kominternul,* Ed. Porto-Franco, Galați, 1994, p. 65.)

Printre multele acuze aduse, s-a mai spus că Panait Istrati este fascist. Cum ar putea fi adevărată o asemenea afirmație când cunoaștem participarea lui Istrati la mitingul antifascist *L'Italie aux fers,* la sala Manege de Pantheon? Tot în apărarea lui Istrati mai amintesc poziția lui fermă în urma apariției în *Cruciada Românismului* a unui articol favorabil Italiei fasciste („Din fresca istorică a fascismului" de Tudor Ionescu, în nr. 12 din 21 februarie 1935.)

La acuzația de antisemitism, adusă tocmai de Romain Rolland, articolul *România însângerată* vorbește de la sine. Publicat în *Paris-Soir*, în 1925, Panait Istrati scrie „despre actele de teroare săvârșite contra evreilor de la Focșani sau Piatra-Neamț", provocând „țipete de furie" la *Viitorul*, care-l denunță pe gazetarul român ca „trădător și calomniator al patriei." (Cf. Al. Oprea, op. cit., p. 193.)

→

Dreptul la poezie

Marie-Jeanne VASILOIU

E atâta vreme de când, în goana sa neostoită după înnoirea expresiei, poezia se tot scutură de podoabe, iar uneori și de idei, încât apariția unui volum ca acela de *Poezii alese* (Ed. Semne, Buc., 2013) al lui Viorel Martin reprezintă un eveniment menit să ne încredințeze că nu, poezia-poezie nu se află, totuși, pe calea extincției.

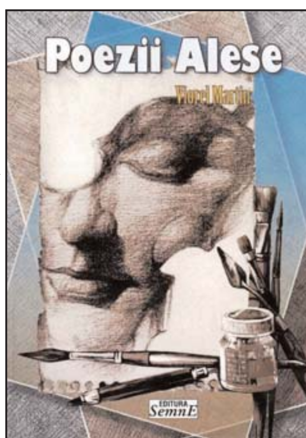
Criticii care au analizat poezia lui Viorel Martin au decretat: creația acestuia se apropie de tradiționalismul interbelic. Pe cititor însă nu-l preocupă încadrarea ei într-un „ism" – oricare ar fi acesta –, ci pura plăcere a lecturii, atât timp cât poezia este realizată din punct de vedere artistic (și este!). E drept, poetul își întoarce deseori privirea spre trecut – de altfel, unul relativ recent –, dar oare nu facem asta cu toții? Nu năzuim cu toții spre un *éternel retour*, unde să ne regăsim pe noi, cei de altădată, dar aflați – eventual – pe un plan superior, îmbogățiți cu ceea ce s-a mai adăugat, pe măsura trecerii timpului, la zestrea noastră spirituală?

Scrisă cu impetuozitate haiducească, poezia lui Viorel Martin, plasată sub zodia dragostei, copleșește prin prospețime, prin vitalitate neaoș oltenească: *Sunt oltean și-mi pare bine/ Că Gilortul e cu mine/ Și că sui și iar cobor/ Dealul Musculeștilor* (Dealul Musculeștilor).

Creația poetului se înscrie pe două coordonate fundamentale: evocarea universului edenic al satului natal și glorificarea iubirii. Versurile consacrate spațiului rural sunt concepute, în general, în metrică populară, iar prezența numeroaselor regionalisme (*muică, uium, zâmbat, buiac* etc.) nu face decât să le sporească autenticitatea.

Mamei, atotputernică zeitate a casei și a familiei, îi este închinată o nesecată dragoste filială: *Ai rupt din trupul tău petale/ De trandafir și gheață,/ Mi-ai dăruit și mie viață/ Din floarea tinereții tale* (Recunoștință). Chemând în ajutor forțe de dincolo de fire, mama îi descântă vlăstarului său, pentru a-l spăla de păcate, pentru a-l păstra *Curat/ Luminat/ Ca argintul strecurat/ Ca Maica Domnului/ Când l-a lasat!* (Descântec). Plecată în eternitate, ea își va veghea fiul cu o dragoste ce învinge timpul și spațiul: *Muica mea din fir de lână/ Înălbită la fântână/ Și curată ca o stea/ Din copilăria mea,// Îmi trimiți pe carte scrisă/ Pe corole de narcisă/ Și pe flori de busuioc,/ Roi de stele cu noroc* (Doruri sfinte).

Alături de mama-fir de busuioc, stă tatăl, imagine hieratică de patriarh din vremuri biblice: *Ca pe-o icoană adun/ Zâmbetul tău de om bun/, Mâinile aspre, în gând, le sărut…/ Mâinile ce ne-au crescut* (Bocet de fiu).

Poetul își amintește, fermecat, de case cu ferestre zâmbate, de Gilort (*Bunule, Gilortule,/ Îți mai cântă prundurile?/ Se mai joacă-n răgălii/ Peștii-frunze argintii/ Când prin vadul liniștit/ Pietrele ți-au înverzit?*), de obiceiuri ancestrale, de personaje fantastice din mitologia populară, de calul-frate, de natura mirifică, din care face parte cu toată ființa lui: *De ce mă cheamă fânul cu glas de flori și fluturi?/ De ce mă cheamă codrul și apa de ulcior?/ Sau stelele scăldate în adâncimi de ciuturi?/ Mă strigă și mă cheamă că știu că sunt al lor* (Întrebări).

Dar, după cum se simte un element component al microcosmosului rural, tot astfel, poetul știe că, la răscruci de constelații, poezia sa își trimite reverberațiile în Univers, unde, spune el, *Literele mele/ Amiros a stele* (Stele).

Un puternic filon de patriotism, noțiune care, în zilele noastre, s-ar părea că tinde să se demonetizeze, străbate creația poetului. Acesta își afirmă, cu glas răspicat, crezul: *Pe pământul românesc,/ E țăranul os domnesc;/ Plugul lui ce-n brazdă cântă/ Este doina cea mai sfântă.// Cresc din mâinile-i crăpate/ Muguri de eternitate/ Și din truda lui amară/ S-a-nălțat cuvântul Țară!* (Țara).

Coordonată majoră a poeziei lui Viorel Martin, iubirea este darul dumnezeiesc ce-i binecuvântează, indiferent de vârstă, viața. Veșnic îndrăgostit, el își cântă sentimentul în diferite ipostaze, de la neliniștea flăcăiandrului – *Călutule bun și cuminte,/ Calule, cal/ Mergi înainte!/ Calea e dreaptă/ Și peste deal…/ Mândra m-așteaptă* (Fratele meu) –, la certitudinea plenară a bărbatului matur – *Dragostea mea, răchită mlădie,/ Codrul îți cântă o simfonie/ Florile nasc vise-n poiene/ Berzele pasc gânduri perene// Stele scriu ochi de lumină,/ Dragostea mea caldă și plină!* (Dragostea mea) –, și până la dragostea târzie, ce pendulează între nostalgie și speranță: *Te văd și te aud, te simt și te gust,/ Amiroși a gutui și a must./ Deși bătrânețea se strâmbă la mine,/ Niciodată nu mă satur de tine* (Te simt și te gust). Și, într-un suprem gest de dăruire de sine, poetul își imploră iubita: *Închide-mă-n sărut, în colțul gurii,/ Încuie-mă și cheia s-o arunci!* (Cheia).

Autorul este cutreierat de angoase existențiale, stârnite de implacabila trecere a timpului: *Mă citești, ca pe-o carte,/ Soartă dătătoare de moarte…/ […] Că secundele când latră,/ Nu stă piatră peste piatră…/ […] Timpule, bătrân neghiob,/ M-ai făcut din rege rob!* (Robul), dar el își găsește sensul și justificarea în creație. Spre deosebire de marea mulțime a muritorilor, poetul nu-și dorește avuții și palate, ci îngăduința de a-și munci via de litere: *Lasă-mi, Doamne, mie/ Drept la poezie! […]/ Mie lasă-mi stea/ Ca să pot visa […]/ Deal împădurit,/ Mândră de iubit,/ Cal de-ncălecat,/ vie de legat,/ Plai de apărat// […] Și mai lasă-mi mie/ Munte și câmpie,/ Drept la poezie* (Rugă).

Încheind această rapidă trecere în revistă a liniilor de forță din creația lui Viorel Martin, să-i recunoaștem poetului *dreptul la poezie,* să ne lăsăm seduși de farmecul metaforei sale, care îi exprimă *cu patimă și fără protocol* clocotul trăirii artistice, și să-l primim așa cum ne îndemna cândva magul V. Voiculescu: *Ne bate primăvara în inimi… Să-i deschidem!*

O piatră de încercare în viața zbuciumată a lui Panait Istrati o constituie campania de denigrare și de condamnare a personalității și operei istratiene prin articolul „Un haiduc al Siguranței" al lui Henri Barbusse. A fost acuzat foarte aspru pentru declarațiile antisovietice care au urmat vizitei lui Istrati în Uniunea Sovietică. Deoarece „aceste calomnii erau atât de extravagante" (Mihai Ungheanu, op. cit., p. 63), se pare că ele nici nu au fost preluate de presa română.

Deși au existat colegi din breasla scriitorimii române care negau apartenența brăileanului la literatura română, Panait Istrati i-a lăsat „pe oamenii de bună credință să judece". Dar, încă din 1924, Ion Vinea opina despre *Chira Chiralina* că „se afirmă tocmai prin atmosfera românească" (cf. Al. Oprea, op. cit., p. 373). Tot în această categorie „de oameni de bună-credință" îi putem încadra și pe Gala Galaction, Pompiliu Constantinescu și alții. Cert este că acei puțini scriitori care au ajutat la reabilitarea operei și a scriitorului au ajutat, în fond, niște biete personaje literare, niște eroi care „au gândit și au grăit în românește".

Conform unei scrisori redactate la Nisa, în 15 aprilie 1925, cu scopul precis de a fi publicată „în fruntea volumului *Trecut și viitor*", Panait Istrati, nemulțumit de traducerile în românește ale operelor sale de limbă franceză, se hotărăște să-și traducă singur creațiile. „M-am hotărât să mă traduc singur în românește fiindcă, mai întâi de toate, eu sunt și țin să fiu un autor român. Țin la aceasta, nu din cauză că mi s-a contestat acest drept (el mi s-a contestat de oameni care n-au nicio cădere), ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în franțuzește printr-un extraordinar hazard, izvorăște din origine românească. Înainte de a fi «prozator francez contemporan», așa cum se spune pe coperta colecției lui Rieder, eu am fost prozator român înnăscut.(...) Las pe oamenii de bună credință să judece. Acestor oameni – singurii cărora mă adresez în tot ce scriu – le voi spune că majoritatea eroilor mei sunt români, ori din România (ceea ce pentru mine e același lucru), că acești eroi au gândit și au grăit, în sufletul meu, timp de ani îndelungați, în românește, oricât de universală ar părea simțirea lor redată în artă. Le voi mai spune oamenilor de bine că, dintre toate meleagurile contemplate de lumina ochilor mei, acelea care mi s-au întipărit în suflet pe când mă purta mama de mână, îmi sunt cele mai scumpe, și că numai un «înstrăinat» ca mine va ști să le ducă dorul și să le desmierde amintirea, așa cum știu eu astăzi când trăiesc din amintiri." (Panait Istrati, *Trecut și viitor – pagini auto-biografice,* Ed. Renasterea, 1925, p. 10)

Mergând pe ideea lui Ion Vinea, mă opresc aici, deși mai sunt multe de adăugat, considerând că, într-adevăr, „paguba națională ar fi prea mare" dacă nu vom fi capabili a îndeplini această „simplă formalitate: tălmăcirea prestigioasei opere în limba care trebuia să-i fie lut dintru început". (Alexandru Oprea, op. cit., p. 377)

Note

1. Referitor la amestecul în politică și nu numai, C. Rădulescu-Motru, în lucrarea *Etnicul românesc. Naționalismul,* la p. 138-139, descrie negativ figura ilustrului cărturar Nicolae Iorga. Spre exemplu: „D. N. Iorga este un cărturar, adică un om a cărui cultură este formată din cărțile citite, iar nu din o experiență încercată în viața reală. Această origine a culturii sale îl constrânge sufletește să fie ca mai toți cărturarii care se amestecă în politică și pe care i-a descris perfect de bine încă de acum un secol J. de Maistre: orgolios; îmbătat de ideile sale și, mai ales, de ideea propriului său eu; dușman al principiului de subordonațiune; *frondeur* din fire și partizan înnăscut al oricărei inovațiuni. Cu un asemenea suflet este ușor de înțeles ce politică naționalistă are să se facă. Viața reală va trece pe al doilea plan, iar pe primul plan va veni mirajul idealist; (...) d. Iorga n-are nicio unitate de măsură, căci vanitatea eului, ca și spațiul dintre ideile citite, nu se poate măsura." (Ed. Albatros, București, 1996)

2. Spre deosebire de alții, Ioan Slavici este mai ponderat în afirmații, cum se poate vedea din cele referitoare la *Chira Chiralina*: „Se vorbește azi mult despre *Kyra Kyralina* a lui Panait Istrati și mulți sunt supărați de conținutul romanului. Nu se vor fi potrivind cele spuse în *Kyra Kyralina* nici cu vederile mele, dar am rămas încântat de forma, de stilul desăvârșit în care povestește dl Panait Istrati. În privința aceasta, *Ion* al d-lui Liviu Rebreanu e mai dezbrăcat, mai fără perdea decât *Kyra Kyralina*, care foarte adeseori ne reamintește – ca fel de a povesti – poveștile orientale din *O mie și una de nopți*." (Interviu publicat în *Rampa*, 27 octombrie 1924, cf. Al. Oprea, op. cit., p. 134.)

3. „Activitatea publicistică la *Adevărul literar și artistic* începe la 15 iunie 1924, continuându-se în fiece număr al revistei până la sfârșitul aceluiași an. Aici apar, între altele, două povestiri inedite scrise direct în românește (*Pescuitorul de bureți* și *Sotir*), precum și câteva profesiuni de credință și pagini autobiografice" – cf. Panait Istrati, *Cum am devenit scriitor*, vol. I, ediția a III-a, Ed. Florile Dalbe, București, 1998, p. 412.

4. Interesant de adăugat este faptul că directorul acestei publicații este însuși Pamfil Șeicaru. În urmă cu trei ani, în paginile aceluiași *Curentul,* Pamfil Șeicaru și Nichifor Crainic făceau front comun împotriva lui Istrati. În privința acestei colaborări, Panait Istrati precizează: „Altă dată Șeicaru «m-a înjurat din interes, după cum tot din interes e fericit azi când primește un articol de la mine, căci porcii n-au obraz»". Cât despre ziar, el afirmă următoarele: „Căci nimeni nu știe că eu sunt mult mai fericit când pot să spun într-un articol tot ce-mi trăznește prin cap, decât când scriu o carte. Cărțile mi se pot publica la Paris mai ușor și mai repede decât pot eu să le scriu, pe când un articol trăznit, greu ar trece în altă parte decât la *Curentul,* care nu se împiedică în principii." (Cf. Al. Oprea, op. cit., p. 285.)

(Din volumul în lucru, *Publicistica lui Panait Istrati. Un jurnalist nedreptățit*)

Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste

Ion C. ȘTEFAN

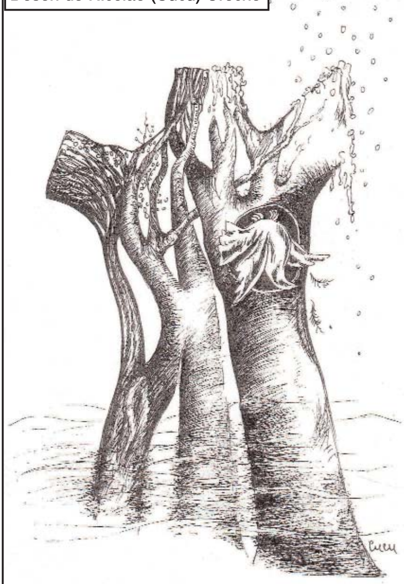
Volumul *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste* de Andrei Pleșu (Ed. Humanitas, 2012), a câștigat Premiul „Cartea anului 2012”, oferit de redacția revistei *România literară*, iar apoi i s-a conferit și Premiul anual pentru proză al Uniunii Scriitorilor.

„Cartea anului” nu poate fi povestită, ci doar citită și interpretată, în sensul profund al intențiilor autorului.

După cum ne mărturisește la început, Andrei Pleșu a trebuit să facă cercetări substanțiale în cadrul Institutului de Studii Avansate din Berlin, să susțină apoi mai multe conferințe, pe tema în elaborare, la Institutul de Studii Avansate din Nantes, la Universitatea din Iași și la Centrul de Studii Bizantine Sfântul Petru și Andrei din București, adică să-și susțină unele idei într-o confruntare largă cu un public avizat, pentru a-și elucida unele teme, pe care ne lasă să subînțelegem că i-au fost sugerate și de conducerea Editurii Humanitas – pentru această carte. Iar eu, ca simplu cititor, mergând mai departe (fiindcă, nu-i așa? scrisul este un urcuș al unei înălțimi către o altă înălțime), pot presupune că chiar lui Andrei Pleșu i-a fost greu, la început, să străbată acest spațiu spre o interpretare mai bogată.

Dar iată că (până undeva) a ajuns, totuși, într-un teritoriu sugerat prin titlul cărții: *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste.* (Deși, ar putea părea că ar fi vorba de două titluri paralele, apropiate.)

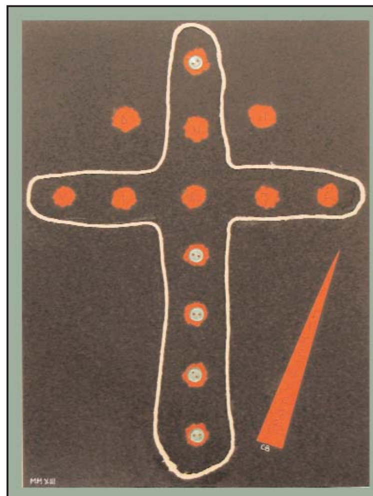
Ce aș înțelege eu prin aceasta? Andrei Pleșu lasă fiecărui cititor dreptul să-l interpreteze în felul lui. Două idei colaterale: că nu-i vorba de-o modificare a unor narațiuni, ci, dimpotrivă, de o încercare de a le aduce la malul unic al adevărului, ceea ce reprezintă, deja, un pas înainte față de interpretările anterioare, tradiționale și religioase.

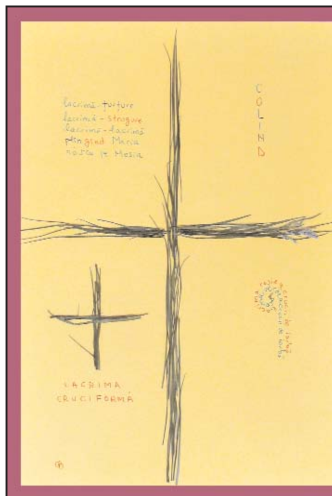

Desen de Nicolae (Cucu) Ureche

Explicația esențială se află în prima parte a titlului: parabola este o narațiune, o fabulație, o poveste de care sufletul omului are nevoie, pentru explicația propriei sale existențe, prin modelele sugerate de propovăduitor. Semnificația trecerii de la o astfel de narațiune la adevăr este nu o contrapunere, ci o străbatere a drumului invers, de la adevăr la parabolă.

De aici, încă un pas înainte, de data aceasta uriaș: că Iisus n-a spus, așa, niște *parabole,* reluate de evangheliști, cu sens moralizator, cu dublă semnificație, interpretate simplist, la nivelul respirației imediate, repetate apoi de mii și mii de ori de preoți naivi, sub sloganul „crede și nu cerceta”; apoi, altul, profund, la gradul de aprofundare al lui Andrei Pleșu și al altor cercetători, pe care se bazează afirmațiile sale, de apropiere a teologiei de filosofie, prin care Iisus n-a fost explicat până astăzi.

Iată că s-a gândit un român să ne deschidă ochii asupra unui dublu adevăr: credința și filosofia lui Iisus se interferează undeva, foarte sus, aproape de Scaunul lui Dumnezeu Atotputernicul și Atoateînțelegătorul, și chiar Iertătorul, deși noi Îl înțelegem prin prisma mărginirii noastre pământene, pentru a ne mulțumi doar pe noi, cei de un chip și asemănare cu El, și cu Tatăl, să-L întâmpinăm prin parabolele lui Iisus Fiul.

Religia adevărată devine o filosofie existențială într-o interpretare artistică și morală, explicitată de Andrei Pleșu printr-o prismă beletristică. Și iată de ce un preot din țară s-a speriat de această variantă a domnului Pleșu, fiindcă ne îndeamnă să gândim mai mult, mai profund, mai sus și altfel!

Până aici, mi-a fost foarte greu să descifrez temeiurile argumentative ale autorului, dar firul înțelegerii mele asupra cărții sale, în continuare, e și mai anevoios.

Deci: cum procedează el? Ca un bun teolog, filosof și filolog simultan, pentru care textul inițial este ipoteza oricărei judecăți, dar și ca un gânditor stăpân pe sine și pe proiectele pe care ni le propune.

Ca și în volumul *Despre îngeri,* el încearcă să se apropie cât mai mult de divinitate, evident, cu mijloace lumești – ceea ce nu-i la îndemâna oricui, mai ales când înaltul e aproape de Tronul lui Dumnezeu, fiind vorba de Fiul Acestuia, de aceea, eseistul se suprasolicită, iar cartea sa devine uneori un lung monolog de început, dar nu oricum, fiindcă parabola se deschide mult mai târziu, la lectură, trecându-se la un dialog intens doar cu cititorii interesați și, mai ales, capabili să intre într-un circuit al înțelegerii. Iar continuarea devine fascinantă; aparent, acest volum poate fi numit și *Parabolele lui Andrei Pleșu despre Parabolele lui Iisus.*

Cum vine aceasta? În dublu sens și în direcții opuse, dar nu contradictorii. Fiindcă un cititor grăbit i-ar putea spune lui Andrei Pleșu că despre tema aleasă de el se tot vorbește, de vreo două mii și ceva de ani încoace. Au susținut-o, în scris, Marcu, Matei, Luca – adică acei evangheliști care au fost mai aproape de Hristos, i-au ascultat parabolele – fiindcă Fiul Domnului și al Omului nu a scris, propriu-zis, o carte: El a vorbit-o, adică și-a rostit parabolele în public, în fața credincioșilor, pentru a-i îndrepta spre Dumnezeu.

Apoi, ucenicii Săi au scris despre *învățăturile* lui Iisus, cu mici diferențe de la un evanghelist la altul. Iar preoții, milioane de preoți din două mii de ani și ceva, au luat aceste parabole și au început să le citească și să le explice în biserici, în fața credincioșilor.

Ce ar mai fi de adăugat? Tocmai că ar mai fi. Exemplifică aceasta cu trei variante despre parabola făcliei, din Marcu, Luca, Matei: „Sensul prim al textelor de mai sus e limpede: există lucruri a căror evidență nu poate fi trecută cu vederea… Există altele care pot fi ascunse, dar care, ascunse, își pierd rostul, devin nefuncționale” (p. 59). Iar în altă parte: „Parabola cochetează, pretutindeni, cu un anumit coeficient de mister” (p. 33). După care: „Muntele revelației nu poate fi abordat ca un obiectiv turistic. El e suportul întâlnirii cu Dumnezeu, dar e și hotarul care menajează ființa delicată a misterului” (p. 62).

Capitole de început dau, de fapt, cheia dezlegării interpretative a întregului text: „Restul e literatură roz, emotivitate populistă” – adaugă autorul (p. 44).

Tocmai prin sinceritatea sa m-a convins, în această carte, Andrei Pleșu; el nu are nimic de câștigat și nimic de pierdut: e la un nivel superior de gândire, bazat pe o documentare temeinică (mă refer la sutele de nume și titluri bibliografice), când spune adevărul său, ca primă formă de comunicare intelectuală. Iar adevărul său asupra parabolelor lui Iisus e simplu: că, de mii de ani, aceste texte au fost folosite drept modele de credință și moralitate, dar fără a se încerca descifrarea dublei lor semnificații. „Să adăugăm că, în vreme ce discursul e *argumentativ*, povestea este *indicativă*. Nu *expune* o teorie, ci *arată* o stare de fapt, relatează o situație, fără prea explicite intenții demonstrative. Nu oferă răspunsuri, ci stimulează căutarea lor. În rezumat, s-ar spune că povestea spune nespunând, lasă să joace dinaintea celui care o ascultă palpitul *dintre* cuvinte, de dincolo și de deasupra lor. Prin faptul că arată în loc de a explica, povestea e de-o *funcționalitate pedagogică* incomparabil mai mare decât descriptivismul analitic.” (p. 18)

Deci, cum procedează autorul? (E întrebarea de la care am plecat în elaborarea acestor considerente.) Pune alături mai multe variante ale aceleiasi parabole, respectând textul evanghelic. Apoi, se străduiește să descopere ce e mai departe, adică, mai bine spus, ce putem adăuga, ca învățătură, la înțelegerea acestor texte.

Fiindcă „Nu disprețul față de lume și nu postura indigestă a unei sublimități demonstrative se așteaptă de la cel pornit pe cale, ci efortul de a dubla proximitatea, asfixiantă uneori, a contingenței, ca o *permanentă referință transcendentă*, ca *distanță* igienică față de invazia temporalității.” (p. 64)

De aceea, mai afirm că acest volum esențial despre *Adevărul ca poveste* nu poate fi *povestit,* efortul nostru îndreptând-se (mulțumindu-se) doar spre a-l înțelege.

Anticar

Recreaţii ştiinţifice

Este vorba despre o revistă, prima de acest gen de la noi, apărută la Iaşi, între 1883 şi 1888, şi reeditată în 2008 la Editura Recreaţii Ştiinţifice, tot de la Iaşi, sub îngrijirea profesorilor Temistocle Bîrsan (univ. Tehnică „Gheorghe Asachi", Iaşi) şi Dan Tiba (Institutul de Matematică al Academiei Române, Bucureşti). Cele şase volume anuale ale vechii publicaţii sunt însoţite de o broşură cu explicaţii editoriale şi de un CD care conţine colecţia revistei (disponibilă gratuit în format electronic şi pe site-ul www.recreatiistiintifice.ro).

Reluăm în continuare începutul introducerii editorilor din broşura menţionată, apoi, din primul volum (anul 1883, paginile 21-23) un articol, în frumoasa limbă română a timpului, pentru a vedea şi unele dintre preocupările tehnico-ştiinţifice ale vremii.

La 15 ianuarie 1883, la Iaşi (în tipo-litografia *Buciumului Român*), apărea primul număr al revistei *Recreaţii Ştiinţifice*, publicaţie ştiinţifică adresată unei largi audienţe, o premieră în peisajul cultural românesc de la acea dată. Colectivul de entuziaşti care au pus piatra de temelie a acestei întreprinderi cu profunde reverberaţii în viaţa academică română era format din N. Culianu, C. Climescu, I. Melik (de la Facultatea de Ştiinţe din Iaşi), G.I. Lucescu, V. Paladi, G.I. Roşiu, I.D. Rallet, G. Zarifopol, I.V. Praja şi I.M. Dospinescu (profesori la diferite licee şi şcoli din Iaşi). Colaboratori regulaţi au fost şi M. Tzony, V.C. Buţureanu, A. Scriban de la Universitatea din Iaşi.

Noua publicaţie a avut ca model reviste de prestigiu ce apăreau în ţările cu tradiţie îndelungată din Europa, din care s-au preluat, în timp, articole şi probleme: *Analele lui Gergonne* (Franţa), *Mathesis* (Gand, Belgia – a nu se confunda cu societatea italiană cu acelaşi nume fondată la Torino în 1895), *Journal de mathématiques élémentaires* (Paris), *Revue Scientifique* etc.

Revista a apărut lunar; fără întrerupere, timp de sase ani. Iniţial, fiecare număr avea 32 de pagini, cuprinzând articole cu subiecte variate: aritmetică, algebră, geometrie, geometrie analitică, trigonometrie, calcul diferenţial şi integral, istoria matematicii, mecanică, topografie, cosmografie, astronomie, chimie, geografie sau diverse. Ulterior, s-au publicat şi numere de 24 de pagini sau numere comasate (7 şi 8, numere de vacanţă) de 48 sau 40 de pagini.

Revista a cunoscut o bună răspândire în Regatul României (în întinderea sa de atunci), primind colaborări sub formă de Note, scrisori etc., din Iaşi, Bucureşti, Bacău, Botoşani, dar şi din Năsăud sau Paris şi a constituit un model pentru întreprinderi similare ulterioare, cum ar fi cunoscuta *Gazeta Matematică*.

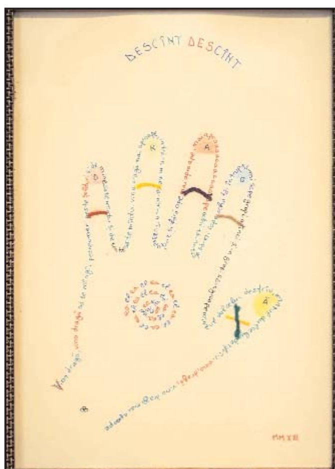
Ca „profesie de credinţă" a inimosului colectiv de editori, apare scrisă o scurtă adresare *Către Cetitori* în prima pagină a nr. 1 din 1883, în care se afirmă dorinţa ca noua publicaţie să remedieze din lacunele existente în învăţământul nostru, să ofere ospitalitate profesorilor sau institutorilor care „tratează o chestiune de ştiinţe după o metodă proprie lui", să încurajeze tinerimea studioasă. Cu modestie şi obiectivitate se adaugă:

„Nu pretindem că vom produce lucrări originale. În starea în care se află ţara noastră, lucrări originale, pe terenul ştiinţific, sînt foarte greu de întreprins. Nimine nu este vinovat pentru aceasta; trebue să ne facem stagiul cuvenit."

Într-adevăr, câteva date sunt edificatoare în privinţa situaţiei existente atunci în ţara noastră. Imediat după Unirea Principatelor s-a înlăturat, oficial, scrierea cu alfabetul chirilic (în 1860 în Ţara Românească şi 1863 în Moldova), iar în scrierea cu caractere latine s-a adoptat sistemul etimologic cu utilizarea semnelor diacritice. În perioada de până la 1880, limba română literară (modernă) şi-a încheiat procesul de unificare şi de stabilizare în forma pe care o are astăzi. Învăţământul trecea prin mari prefaceri şi frământări: înfiinţarea universităţilor din Iaşi şi Bucureşti, Legea învăţământului din 1864, numeroasele regulamente menite să organizeze reţeaua de şcoli şi să stabilească programele acestora, lipsa de manuale şi cursuri în limba română etc. Aceste dificultăţi şi greutăţi materiale, cât şi lipsa unui public format pentru receptarea unei reviste ştiinţifice de acest gen, fac ca actul publicării *Recreaţiilor Ştiinţifice* să fie unul temerar, pornit dintr-o înaltă responsabilitate, pentru îndeplinirea căruia au fost necesare multă dăruire şi sacrificii. În vol. VI, nr. 1, se subliniază frumoasa concepţie umanistă a colectivului de redacţie, abordarea conştientă a actului ştiinţific şi a procesului de învăţământ de la noi:

„Credem că noi am tras cea întâi brazdă care conduce către lucrări originale. Brazda'i mică şi îngustă, dar există! [...] Noi de la început am avut în videre că o să trebuiască să facem sacrificiu de timp şi bani. Am făcut şi vom face acest sacrificiu."

(T. Bîrsan, D. Tiba)

Descânt

Vino, dragă,
vino, dragă, să te mângâi
peste umeri, peste şolduri
şi de mine să te mântui
şi de toate să te mântui.
Vino, dragă, mai aproape
intră-n mine ca-ntr-un râu
zdrenţuit şi fără ape
mai aproape, mai aproape
ochii tăi în trup să-mi sape
gropi adânci
şi-n gropi să-ngroape
mânzul dulcelui desfrâu.

Diverse

Fotografia mişcărei este titlul unul articul publicat în *Revue Scientifique* din 23 decemvrie 1882. D. Muybridge, în America, reuşisă către finitul anului 1878 a fotografia atitudinile succesive ale unui cal ce merge la pas, la trap şi la galop. Metoada sa servea foarte bine la studiul mişcărilor omului şi ale patrupedelor, dar nu se putea aplica cu destul succes la sborul paserilor. D. Marey, în Paris, învinsă această greutate. El construi o *puşcă fotografică* analoagă cu revolverul astronomic construit de D. Jansen pentru observarea contactelor Vinerei cu Soarele în 1874. D. Marey, mai norocit de cît D. Jansen, se servi de plăci Monckhoven cu gelatinobromură de argint, care sînt foarte sensibile şi care nu erau cunoscute încă în 1874.

Puşca fotografică are aspectul unei puşti ordinare cu o ţavă de un calibru foarte mare. Către extremitatea liberă a tubului se află obiectivul fotografic: imagina se formează către ceealaltă extremitate, pe marginea unui disc de steclă mată. Acest disc este perpendicular pe acsa mare a ţeviei; centrul lui este situat cu mult mai jos. Cînd se dă drumul acestei puşti, o sistemă orologică, aşezată aproape de pedică, face, pe de o parte, ca placa de steclă să primească o rotaţie intermitentă, iar, pe de alta, ca un obturator circular cu crăpătura în direcţia razei să se întoarcă cu o mişcare continuă, aşa încît, placa, oprindu-se de 12 ori într'o secundă, să primească de 12 ori impresia luminei.

În locul steclei mate se pune o steclă sensibilă, care face o rotaţie complectă într'o secundă şi prin urmare în acest timp se fotografiează de 12 ori obiectul ochit.

Aparatul e uşor. Operatorul îl poate transporta ori unde. Ochind bine o pasere şi apoi dînd drumul pustei sale, va obţine pe placa bromurată 12 fotografii aşezate în serie circulară. Probele sînt mici, dar astfeliu de fine încît se pot examina cu lupa şi mărindu-le se pot ave imagini foarte frumoase.

„Am văzut pe D. Marey, zice D. Olivier, autorul articulului citat; fotografiind dintr'o fereastă a casei sale persoane ce treceau departe de acolo pe stradă, pe jos şi cu trăsura; spre marea lor mirare, acele persoane ar fi găsit astăzi portretele lor în *Revista Ştiinţifică,* dacă nu ne am fi temut că această reproducere ar fi indiscretă."

Ca dependenţă a catedrei sale dela „College de France", D. Marey a fundat o *staţie fisiologică* în Parcul Principilor, între Auteuil şi Boulogne. Studiile ce face acolo sînt bazate pe o metoadă proprie a sa. Un om care aleargă sau sare, un cal ce fuge sau sare o barieră, o pasere în sbor etc., sînt obiecte interesante de studiet pentru D. Marey. Când se va cunoaşte mecanismul sborului la paseri, se sperează că se va găsi o soluţiune pentru marea problemă a navigaţiei aeriene.

În Belgiea, D. Candeze, membru în Academia regală, a făcut o altă experienţă: pe cînd se transporta cu drumul de fier, a reuşit să fotografieze mai multe din localităţile pe unde trecea. Probele obţinute sînt foarte curate. El îşi propune să-şi urmeză experienţele în balon.

Aclimatarea ceaiului în Europa. Tot în acel numer din *Revue Scientifique* videm că încercările de aclimatarea ceaiului în Loara Inferioară sînt pe cale foarte bună; ultoanele făcute pe camelia ar fi suportat foarte bine temperaturi mai mici de zero grade. În Sicilia, aproape de Mesina, 120 arboraşi, plantaţi de trei ani, sînt foarte frumoşi, acoperiţi de frunze şi de seminţi. Întrebarea este dacă aroma se va conserva fără alterare.

Cel mai înalt pod din lume. În Pensilvania (America), se construeşte acum un pod care va ave o înălţime de 91,74 m deasupra nivelului rîului Kingua a cărui albie se află la 640 metri deasupra nivelului mărei. Acest pod va fi de fer şi va ave o lungime de 625 metri. Se vor întrebuinţa în construcţie 180 000 kg de fer şi 54 000 metri cubici de zidărie; construcţia va ţine aproape un an.

Influinţa politică a cometelor în China. *Nature* spune că chinejii au privit cometele ce s'au arătat în aceşti din urmă doi ani ca o prevestire ameninţătoare. Ei asamănă coada cometelor cu o sabie şi văd în aceasta semnul unei răzbunări ce se va îndrepta asupra unei naţiuni nedemne. Cu ocazia celei din urmă comete, s'a dat un decret promulgat în numele tînărului împărat, în care se zice că cometa dovedeşte negligenţa fonctionarilor de a informa pe suveran despre nenorocirile poporului. S'a ordonat o anchetă foarte severă; nu-i cu neputinţă ca din aceasta să urmeză o reformă radicală în administraţia chineză.

Canalul Balticei. Noul canal ce va uni marea Baltică cu marea Nordului va scurta aproape cu 600 mile drumul ce se face pînă acum prin strîmtorile Danimarcei. Acest canal va merge de la Gluckstadt la Kiel şi va ave o lungime de 50 mile, adecă aproape jumătate din lungimea canalului de Suez. Se vorbeşte aseminea despre săparea unul canal maritim de la Anvers la Cologne.

Efectele comerţiale ale tunelului St. Gotard. Mai înainte, Alpii izolau Italiea de Europa nordică, şi comerţul ei se făcea mai mult cu Franţiea şi cu Angliea. De la deschiderea tunelului de St. Gotard, Italiea s'a pus în relaţii directe cu Germaniea, Belgiea şi Olanda; vechile relaţii comerţiale se schimbă cu o repegiune revoluţionară.

În cele dintăiu două luni după deschiderea tunelului, s'a transportat din Germaniea în Italiea 40 000 tone de cărbune, 107 tone fer nelucrat, 14 000 tone de maşini, 693 tone de aramă, 17 409 tone de spirtuoase, 1 446 tone de hîrtie şi 76 vagoane de drum de fer.

Din Arizona, în armata israeliană

Octavian D. CURPAȘ

Pentru Nira Lee, cuvântul „casă" are două înțelesuri: Tempe, Arizona, și Tel Aviv, Israel. Nira s-a născut în Arizona în anul 1988, într-o familie de evrei. A copilărit și a studiat în orașul Tempe. A ales, însă, un drum total diferit de toți colegii și prietenii ei: s-a decis să se înroleze în armata israeliană.

Într-o zi de septembrie, în anul 2000, în campusul Arizona State University a avut loc un marș pro-Israel. Deși era doar în clasa a șaptea, Nira a înțeles că în Israel sunt conflicte față de care ea nu trebuie să fie indiferentă. „Îmi aduc aminte înverșunarea incredibilă de la ASU, aici, la o distanță de 10.000 de mile (aprox 16.000 km) de Orientul Mijlociu. Cred că acela a fost momentul care mi-a stârnit dorința de-a face mai mult pentru această țară" – a declarat într-un interviu acordat cotidianului *The Arizona Republic*. În perioada școlii gimnaziale, când majoritatea fetelor de vârsta ei erau preocupate de băieți și de machiaje, Nira studia ebraica, istoria Holocaustului și originile familiei sale, iar la vârsta de 16 ani a vizitat pentru prima dată Israelul.

În perioada cât era elevă la Dobson High School, mai exact, în clasa a zecea, adolescenta de origine evreiască a pus bazele unei ligi numite „Anti-Defamation League". După absolvirea liceului, urmează cursurile unei universități din Washington D.C., cu specializare în relații internaționale, concentrându-se pe Orientul Mijlociu și politica internațională.

La vârsta de 19 ani, Nira Lee urmează timp de un an cursurile Universității Haifa din Israel, iar acum, la 25 de ani este locotenent în armata israeliană, în zona de frontieră a Fâșiei Gaza, purtând uniforma verde-oliv a Forțelor de Apărare Israeliene; coordonează transferul de alimente, îmbrăcăminte și materiale medicale din Israel în Fâșia Gaza.

Nira Lee este din fire o luptătoare înnăscută. A trebuit să lupte pentru viața ei din momentul în care a venit pe lume la Good Samaritan Hospital din Phoenix. Fiind născută prematur, cu patru săptămâni mai devreme, Nira a suferit de un sindrom numit „detresă respiratorie neonatală", caracterizată prin faptul că un nou-născut nu poate să respire adecvat, deoarece plămânii nu îi sunt complet dezvoltați. În primele zile după naștere, medicii i-au sfătuit pe membrii familiei să facă aranjamentele funerare. Cu toate acestea, Nira a sfidat realitatea. A fost conectată la un aparat respiratoriu pentru aproape 3 săptămâni, timp în care nu a deschis ochii, nu a clipit. Când medicii au scos-o de la aparate, părinții ei, Marcie și Barton Lee, au stat cu respirația tăiată. S-au rugat cu toții și apoi Nira a respirat pentru prima dată singură. „Medicii și asistentele au spus atunci că este o luptătoare și iată că a ajuns soldat în armată", confirmă Marcie Lee, mama Nirei.

Tatăl, Barton Lee, este rabin la ASU Hillel Jewish Student Center din anul 1972. Având în vedere că ambii părinți predau studii ebraice la Arizona State University, valorile Nirei Lee au fost centrate de timpuriu pe credință, compasiune și dreptate. A revenit din Israel pentru a-și termina studiile la Universitatea din Washington D.C., iar în luna mai, 2010, după absolvire, s-a înrolat în armata israeliană. Vorbind despre Fâșia Gaza, Nira Lee spune că este condusă de gruparea teroristă Hamas care dorește să distrugă Israelul și care a aruncat mii de rachete către israelienii civili în ultimii ani. „Forțele de Apărare ale Israelului nu cooperează cu Hamas, de aceea este crucial să menținem relații solide cu organizații internaționale care lucrează cu civilii din Gaza neimplicați în această organizație; zilnic trec granița între 250 și 350 de tiruri transportând bunuri comerciale."

Nira Lee deține acum cetățenie dublă (americană și israeliană) și spune că după ce s-a înrolat în armata israeliană s-a simțit extrem de singuratică. Incidentele destul de frecvente din zonă, însă, creează o unitate și solidaritate aparte între soldații israelieni, ne mai spune Nira Lee; adesea, în miez de noapte, se pot auzi rachete trimise din Fâșia Gaza sau câte un autobuz care sare în aer din cauza vreunei bombe.

Având în vedere că în luna octombrie, anul acesta, serviciul militar al Nirei Lee în zona Gaza va lua sfârșit, ea își propune să-și completeze studiile de masterat la Universitatea din Tel Aviv. Decizia Nirei Lee de a-și întrerupe studiile nu a fost una de moment, ea s-a datorat spiritului ei moral, dispoziției ei spre sacrificiu, dârzeniei și curajului de a se alătura celor devotați unei cauze.

Adina Sas-Simoniak, de la teatru la consiliere spirituală

Octavian D. CURPAȘ

Arnold Bennett, un renumit scriitor englez, comenta într-unul dintre romanele sale „acea calitate misterioasă numită stil". Stilul constituie modul în care spunem, facem sau exprimăm ceva, stilul reprezintă însăși manifestarea persoanei noastre, a ceea ce ne definește, a ceea ce suntem. Metaforic vorbind, stilul este veșmântul gândurilor pe care le avem, un dar, o mirodenie ce ne deosebește de ceilalți, cu alte cuvinte, stilul contează și face de cele mai multe ori diferența, mai ales atunci când vine vorba de celebrități. O prezență cu stil, dar și o celebritate e și românca Adina Sas-Simoniak, licențiată în actorie a Academiei de Teatru din Tg. Mureș, în prezent o jurnalistă de marcă din Chicago. Născută într-o zi de iarnă, pe 10 ianuarie, în cel mai frumos sătuc de la poalele Munților Zarandului, Cuvin, din județul Arad, aceasta emigrează, împreună cu soțul ei, în Statele Unite, în aprilie 1997, lăsând în urmă un debut la Televiziunea din Arad, dar și mirajul efemer al scenei.

Cu toate că scena i-a adus popularitate, iar după absolvirea facultății, în 1995, a trăit într-un fel unic fiecare partitură interpretată, transpunându-se în pielea personajului și încercând o abordare nouă, diferită de cea clasică, Adina înțelege că în artă resursele sunt nelimitate, iar granița dintre teatru, jurnalism și literatură se întrepătrunde, astfel că un actor poate să se simtă inspirat să încerce noi modalități de exprimare. Propria structură sufletească îi permite acest lucru, iar începuturile ei în publicistică se produc în revista *Oastea Domnului,* după care Sas-Simoniak continuă să se afirme cu articole în *Flacăra Rusaliilor, Cuvântul Adevărului, Genesis.* Are, de asemenea, șansa să editeze, câțiva ani la rând, revista Televiziunii Creștine Române, *Creștinul în acțiune,* iar în aprilie 2003 vede lumina tiparului prima ediție din *Orizont creștin,* probabil singura tipăritură ce reușește să îi unească pe creștinii de diferite confesiuni – ortodocși, baptiști, penticostali și creștini după Evanghelie.

Distribuită în toată comunitatea română din Chicago și împrejurimi, construită în jurul unor rubrici precum „Știați că...?", „Punct turistic", „File de istorie", „De la gospodine... pentru gospodine!", „Sănătate", „Colțul de literatură", „Maxime și cugetări", rebus etc. și finanțându-se doar din reclame, revista publicată de Adina Sas-Simoniak își întrerupe apariția cu puțin timp în urmă, în favoarea site-ului www.orizontcrestin.org.

De la jurnalism la literatură nu mai este decât un pas, iar talentul ei odată confirmat, urmează un alt moment crucial în cariera Adinei, anul 2002, când iese de sub tipar *Perpendiculara pe un colț de nemurire,* prima carte de versuri ce îi poartă semnătura. Pe lângă aceasta, Sas-Simoniak se mai ocupă de editarea a încă două volume, *Semnul vieții* (o plachetă cu stihurile pictoriței Dorothea Fleiss din Germania și poze realizate de artista-fotograf Lia Deznan din Chicago) și *Picuri din suflet* de Ion Soimoșanu.

Ca orice iubitor de artă, Adina se hrănește la rândul său cu frumos și se delectează lecturând din John Ortberg, Bill Hybels, Smith Wigglesworth sau Jim Cymbala. Și, pentru că o veche zicală spune că, până la urmă, cărți din cărți se nasc, una dintre dorințele despre care aceasta vorbește la timpul viitor, este aceea de a publica, pe lângă romanul la care lucrează în prezent, un tom de poezii și eseuri, intitulat *Clepsidra cu sentimente.*

Un om cu contururi clasice, în care simțămintele se măsoară ireversibil, asemenea timpului, relevând inteligență, sensibilitate și spirit, atribute prin excelență feminine, aceasta este Adina Sas-Simoniak care, într-o încercare firească și elevată de a simți vremurile, oamenii și situațiile și de a da răspunsuri la unele dintre problemele importante ale vieții într-un stil practic de întrebuințare a celebrității, s-a apucat și de consiliere spirituală, reușind să se ridice, din nou, la înălțimea așteptărilor. Preocupată de faptul că există nenumărate femei singure, neînțelese, în depresie, ce au nevoie de cineva care să le asculte, să nu le condamne, să le pună sub picioare fasciculul de lumină care este credința și care le conduce la Dumnezeu, Adina explorează și exploatează și acest domeniu, încercând să fie un sprijin pentru sufletele „bolnave", pe care le ajută să își redobândească integritatea fizică și psihică. Ea însăși, o mamă și o soție devotată pentru cele două fetițe minunate, Shanea Hafeya (6 ani) și Mayra (3 ani), și pentru Simi, cel alături de care a pornit la drum în decembrie 1995, știe cât de important este să reușești să „repari" și să readuci echilibrul în viața celor care deși au dorit să se bucure de șansa unei familii împlinite, nu au o asemenea fericire.

Dacă ar fi să formuleze într-o frază stilul care o definește, indiferent că este vorba de televiziune, publicistică, literatură sau consiliere spirituală, Adina Sas-Simoniak, cândva eleva din *Lecția* lui Eugen Ionescu, ar spune astfel: inima mea să nu iubească altceva decât lucrurile lui Dumnezeu. Fie că apare *pe sticlă* ori că mânuiește condeiul, sau că încearcă să le susțină cu generozitate pe femei și să le convingă că o pot lua de la capăt, pentru că o doare durerea lumii, aceasta o face în stilul ei optimist, motivat, atractiv. Un stil natural și plin de afecțiune, care a făcut-o deja celebră.

(Phoenix, Arizona)

La pas prin satul global

Un argeșean prin lume

În China, după 44 de ani

Ion PĂTRAȘCU

Mai bine te impiedici pe o cale nouă, decât să cazi pe una bătătorită. (Proverb chinezesc)

În dimineața zilei de 13 august 2013, aterizam la Shanghai, în cadrul unei vizite turistice de două săptămâni. Nu mai era Shanghaiul pe care-l cunoscusem eu în februarie 1966. M-am trezit într-un *viitor* pe care chinezii și-l edificaseră în mod miraculos. Aceeași senzație am avut pe tot parcursul acestui circuit turistic. La Shanghai, iar apoi la Hangzhou și Beijing, imaginile mele vechi nu se mai potriveau cu ceea ce vedeam de această dată. Era o cu totul altă Chină, cea a începutului de secol XXI, o Chină care crescuse și înflorise ca un Făt-Frumos din basme, parcurgând, în mai puțin de o generație, un traseu pe care alte popoare trudiseră timp de sute de ani.

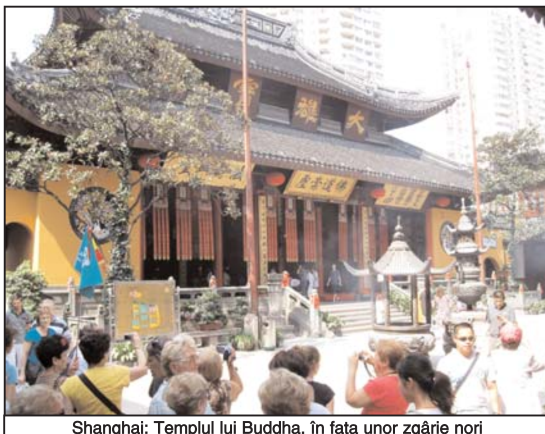
În luna martie 1969, când mi-am încheiat misiunea diplomatică în China, lăsam în urmă un Shanghai care parcă înghețase în istorie, de altfel, o istorie emblematică pentru China. Povestea spune că orașul de astăzi era doar un sătuc, numit Huating, înainte de dinastia Sui, devenit prefectură în era Tang și primind numele de Shanghai ulterior, în timpul dinastiei Song. S-a dezvoltat ca oraș comercial pentru ca, prin anul 1930, să fie cunoscut drept centrul financiar al Asiei. Din secolul al XIX-lea, evoluția lui este legată de prezența străinilor, de concesiunile engleză, franceză, americană și altele, implantate în Shanghai. După gusturile lor, străinii au orientat Shanghaiul spre jocurile de noroc, droguri și prostituție, transformându-l în cel mai mare bordel din lume. După proclamarea Republicii Populare Chineze (1 octombrie 1949), orașul intră într-o perioadă de *hibernare*, fiind considerat de noile autorități drept *simbol al capitalismului*.

Shanghaiul, cunoscut de mine cu 47 de ani în urmă, era oglinda unei țări cu grave probleme interne și externe. În anii scurși de la proclamarea Republicii, țara a fost antrenată în experimente, care mai de care mai păguboase, străine, în cea mai mare parte, de tradițiile și filosofia poporului chinez. Pe un asemenea fundal, s-a produs explozia social-politică din anul 1966, cunoscută sub numele de Revoluția Culturală. Am fost martorul primilor trei ani, cei mai *furioși*, ai acelui fenomen.

Nici pe plan extern China nu avea o situație mai bună. Practic, era încercuită de țări și forțe nu doar neprietenoase, ci de-a dreptul inamice. În Nord, se acutiza conflictul ideologic chino-sovietic; în Vest, erau neînțelegerile cu India; în Sud, continua agresiunea SUA împotriva Vietnamului; în Est, China se confrunta cu atitudinea ostilă a Japoniei, Taiwanului și Coreei de Sud. Marea Chină nu era admisă în ONU și alte organisme internaționale, locul său legitim fiind uzurpat de Taiwan. Apoi, urmând politica Statelor Unite, principalele țări occidentale țineau China într-o *carantină diplomatică,* refuzând să stabilească relații normale, de la stat la stat.

În acea vreme, China se afla într-o perioadă nefastă, de cca 200 de ani, când a fost scoasă din centrul lumii, unde apăruse în zorii istoriei și se menținuse timp de milenii, fără întrerupere. Centrul lumii? Da, aflăm din mitologia chineză. În concepția vechilor chinezi, pământul ar fi fost pătrat, înconjurat de un ocean nemărginit. În centrul acelui pământ, China a fost creată de strămoșul chinezilor, Pan Gu.

În august 2013, aveam în față o Chină renăscută precum pasărea Phoenix. Nu era o Chină mitologică, ci una a miracolelor. În doar trei decenii de la lansarea reformei patriarhului politicii chineze, Deng Xiaoping, țara a ajuns la vârful piramidei de putere din lume, alături de Statele Unite ale Americii. În anul 2011, China și-a adjudecat deja locul doi ca mare putere economică mondială. La mulți indicatori economico-financiari, China are o poziție dominantă. Direct sau indirect, o bună parte a lumii, începând cu Statele Unite, este îndatorată Chinei. Prin poziția sa în principalele organisme financiare internaționale, China și aliații săi din BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud) ar putea determina reorientarea politicii acestora sau, în caz contrar, chiar clonarea lor. Așa cum înainte se spunea că *steagul urmează dolarul,* este evident că, astăzi, yuanul chinez este urmat nu doar de steagul Chinei,

Shanghai: Templul lui Buddha, în fața unor zgârie nori

dar și de influența tot mai mare a acestei țări în toate problemele internaționale majore.

Oamenii de toate orientările și profesiile încearcă să descifreze secretele prin care China a atins asemenea culmi nemaivăzute de progres în toate domeniile. Din punct de vedere al regimului politic, dilema este evidentă. Deși formal China este o țară socialistă, în realitate ea urmează traseul unei economii de piață. Deci, această țară nu poate fi încadrată pe deplin nici la socialism și nici la capitalism. În cercurile avizate se spune că *între comunism și capitalism există China.* Fenomenul își are originea în doctrina lui Deng Xiaoping, conform căreia *nu are importanță dacă o politică este etichetată ca fiind socialistă sau capitalistă, atâta timp cât generează dezvoltare.* Tot el sublinia că *este bine să fii bogat* și că țara lui va avea succesul asigurat *numai dacă chinezii îndrăznesc să-și emancipeze mințile și să acționeze liber.*

Orientările lui Deng Xiaoping au diminuat rolul ideologiei și au reprofilat membrii de partid în buni gospodari ai țării. Au fost păstrate conducerea și planificarea centrală, ceea ce a permis o mai bună cunoaștere și dirijare a fenomenelor economice. La toate acestea a fost adăugată grija pentru eficiență și rentabilitate. Lucrurile s-au îmbinat în mod natural, atâta timp cât China a fost leagăn al economiei de piață încă din timpul dinastiei Shang, cu 3.500 de ani în urmă. Strălucitul economist chinez Sima Qian, care l-a precedat pe englezul Adam Smith cu 1.800 de ani, definea profitul drept scop final al tuturor activităților dintr-o societate bazată pe economia de mărfuri. După el, cea mai bună politică pentru o asemenea economie *este aceea de a-i permite să se dezvolte în conformitate cu regulile proprii* (din volumul *China: tradiții și cultură,* de Su Shuyang).

Forța de muncă chineză, abundentă, harnică, disciplinată și modestă, este considerată de analiști drept punct central al miracolelor din ultimele trei decenii. Însă, această mare forță, 779,95 de milioane în 2009, mai avea nevoie să fie educată, calificată, pentru a putea deveni o forță de muncă aptă să preia un rol productiv și competitiv în economia mondială. Dintr-o statistică a anului 1982, gradul de educație al acestei forțe de muncă era, în linii mari, următorul: 28% analfabeți și semianalfabeți, 34% cu studii primare și doar 0,87% absolvenți de învățământ superior. Și, totuși, miracolul s-a produs mai întâi în acest domeniu sensibil, deoarece chinezul nu a uitat spusele filosofului Confucius cum *că biologia ne aseamănă și educația ne deosebește.* Tot de la acest filosof, conducerea chineză a reținut imperativul privind rolul decisiv al segmentului de funcționari ai statului și necesitatea organizării meritocratice a societății, după regula *omul potrivit, la locul potrivit.* În cadrul acestei reforme, dezvoltarea învățământului și științei a devenit *o obsesie a conducerii chineze,* cum o numesc unii analiști.

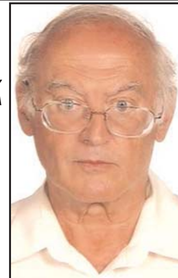
În doar zece ani, numărul universităților din China s-a dublat. În anul 2009, erau înrolați 21,447 milioane de studenți, cu 5,311 milioane de absolvenți la sfârșit de an universitar. La fel de impresionantă este și dimensiunea învățământului mediu vocațional (de meserii), care, în același an, cuprindea 21,767 de milioane de elevi, dintre care au absolvit 6,192 de milioane. Învățământul chinez este susținut în prezent de un efort financiar egal cu 4% din PIB-ul țării.

Revenind la Shanghai, trebuie spus că, din punct de vedere al avântului pe plan economico-financiar, educațional, științific și cultural, acest megaoraș este propulsorul și *oglinda* noii Chine. Numit și *Perla Orientului,* orașul a devenit un centru economic de prima mână, asigurând (în anul 2005) 50% din producția industrială a țării. El este poarta Chinei spre lume. Voi mai adăuga doar două coordonate ale poziției orașului Shanghai: din 2003, portul Shanghai a depășit în fiecare an câte una dintre *surorile* sale cele mari, Rotterdam, Hong Kong și Singapore, devenind cel mai mare din lume. Îmi este plăcut să menționez că, din anul 2002, portul Shanghai este înfrățit cu portul românesc Constanța. Cel de al doilea element care explică miracolele din China este poziția fruntașă pe care orașul o ocupă în învățământul chinez. El are unele dintre cele mai mari și mai vechi universități din China, cotate printre cele mai bune din lume. Aceasta explică și faptul că tocmai o universitate din Shanghai, Jiaotong, publică de mai mulți ani ierarhizarea academică a primelor 500 de universități din lume. Din păcate, România nu a întrunit până acum condițiile necesare pentru a accede în această elită. Pentru aceasta, ea ar avea nevoie de un punctaj cel puțin dublu.

→

O ilustrare a anticipaţiei juvenile

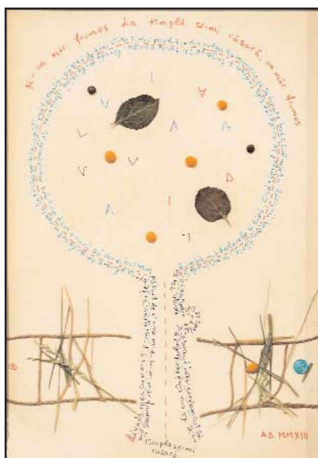
Mircea OPRIŢĂ

Ioana Petrescu – nu trebuie confundată cu profesoara universitară de la Cluj, specializată în eminescologie şi în poezia lui Ion Barbu – s-a născut, ca Ioana Elisabeta Bălănescu, în anul 1906 şi a trăit până la 20 octombrie 1996. *Colecţia de Povestiri Ştiinţifico-Fantastice* îi publică naraţiuni cu caracter romantic, în care asupra unor momente ale istoriei se proiectează elemente de sugestie ştiinţifică, menite să „limpezească" astfel enigme străvechi. *Balaurul mărilor* (1957) confruntă zorii ştiinţei moderne cu negura groasă a ignoranţei medievale: pentru pescarii din aşezarea scandinavă Bolmo, naşterea unei insule în largul ţărmului lor echivalează cu zvârcolirile fabulosului kraken al istorisirilor marinăreşti răspândite din gură în gură. *Cântecul lebedei* (1958) este povestea de dragoste dintre Alessandro Morelli, artist pasionat de viorile vechi din Cremona, şi tânăra Ginevra, soţia bogatului şi imoralului conte Mortagna. Înţelegând la un moment dat că riscă s-o piardă, contele îi pândeşte în noapte pe cei doi îndrăgostiţi, iar Ginevra cade răpusă de un foc de pistol tras asupra lor. Salvată din incendiul ce distruge palatul contelui, una dintre minunatele viori de colecţie va fi aşezată pe mormântul celei ucise din răzbunare şi, în mod miraculos, cântă singură o melodie tristă în nopţile cu lună. Aici, pentru a rupe superstiţia, intervine lecţia savantă, de fapt o ipoteză echivalentă cu o superstiţie nouă:

„– Dă-ţi puţină osteneală şi urmăreşte-mă! Există anumite metale, seleniul de pildă, care au proprietatea ca, sub acţiunea razelor luminoase, să emită electroni, astfel încât se naşte un curent electric. Cu ajutorul unui dispozitiv electromagnetic, curentul acesta poate produce un sunet. N-ai auzit până acum de celula fotoelectrică? E o descoperire recentă a veacului nostru. Iată însă că documentul acesta, spuse el bătând cu degetele în carnet, dovedeşte că descoperirea o făcuse Pietro la Costa încă de la începutul veacului trecut.

Otto mărturisi că totuşi nu prea înţelesese mare lucru şi că aceste teorii îl zăpăcesc.

– Ai răbdare, troglodituIe! Ajung acum la explicaţia ştiinţifică a fenomenului petrecut în cavou. Pietro prevăzuse vioara cu un mecanism electromagnetic şi o aşezase în aşa fel pe piatra de mormânt ca să fie atinsă de razele lunii. În jurul viorii pusese nişte plăci de seleniu, care au o culoare brună roşcată. Ţii minte petele de sânge închegat? Când razele de lună care pătrundeau pe fereastra cavoului ajungeau să cadă pe vioară, plăcile de seleniu, devenind conducătoare, erau străbătute de curenţii produşi de o pilă galvanică. La rândul lor, aceştia acţionau asupra unor dispozitive electromagnetice, determinând mişcarea unor ciocănele, care loveau uşor coardele şi le făceau să vibreze.

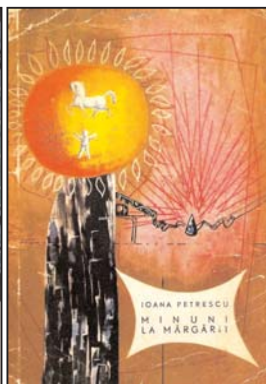

Şi iată cum plângea vioara!

– Dar străbunul tău afirmă că nu se auzea numai un singur sunet, ci un fel de modulaţie jalnică.

– Desigur! Fiecare ciocănel era acţionat de o altă placă de seleniu. Razele lunei trecând prin frunzişul salciei, care se mişca la adierea vântului, cădeau în chip neregulat asupra diferitelor plăci, făcând ciocănelele să atingă în mod variat coardele, obţinându-se o succesiune de sunete melodioase. Eu văd lucrul acesta ca şi cum l-aş avea în faţa ochilor şi aş putea să construiesc şi eu o asemenea vioară."

Ultima povestire publicată în *Colecţia* lui Adrian Rogoz, *O întâmplare de necrezut* (1960), îşi aduce subiectul în contemporaneitatea noastră, dar şi între clişeele politice ale Războiului Rece. Un accident produs la bordul unui avion riscă să fie tratat drept crimă cu motivaţii rasiale şi abia înşiruirea amănuntelor sale pe un fir de logică ştiinţifică îl salvează pe liderul sindicalist Mdolomba de la nedreapta acuzaţie de crimă asupra preşedintelui consorţiului belgian care exploatează minele de aur din Katanga.

În anii '60, Ioana Petrescu a scris două cărţi mai direct legate de publicul juvenil, atât prin subiecte, cât şi prin personaje. În *Audacia* (1963), acţionează într-o amuzantă naivitate infantilă echipa „muschetarilor" Ţumbri, Cireşica şi Mihuţ, cărora li se alătură, pe post de d'Artagnan, căţelul Zdup. Elementul de tehnologie SF al romanului este „neo-siderul", metal miraculos inventat de personajul Ana Păun şi care ar permite o senzaţională restructurare a concepţiilor arhitectonice. Viziunea anticipatoare ţinteşte aici spre oraşul viitorului, experimentat în Ardeal. Construită în secret, în numai nouă luni, o asemenea minune a civilizaţiei trimite gândul la preţiosul decor al basmelor populare. Mulţimea invitată de pretutindeni la inaugurarea oficială descoperă o gară „ca un palat de cleştar". Dincolo de porţile sale de bronz, nimerim de-a dreptul pe un alt tărâm: din viscolul iernii, musafirii trec în grădini cu magnolii şi cireşi înfloriţi, cu boschete de azalee şi rododendron, cu lalele şi bujori. Bulevardele se mărginesc cu „măreţe palate în armături de argint". Construite din plăci transparente de masă plastică, edificiile „păreau uriaşe cuburi de cristal strălucitor vopsit în culori dulci de acadele". Între blocuri descoperim zvelte poduri aeriene, pe deasupra cărora circulaţia se face cu funicularul. În parcul cu aspect tropical, maimuţe se fugăresc printre ferigile uriaşe, iar papagali pestriţi cârâie peste orhidee. Oraşul acesta ardeleano-futurist e făcut, bineînţeles, şi cu ajutorul inteligenţei sovietice, întrucât un anume profesor Iakovlev, prin studii pedologice temeinice, ar fi reuşit „să împământenească o sumedenie de specii rare, tropicale, aduse din Crimeea şi Caucaz". Vegetaţia de pe blocuri concurează miticele grădini suspendate ale Semiramidei în această aglomerare urbană capabilă să se izoleze de clima naturală a planetei în aşa măsură, încât devine model pentru viitoarele aşezări omeneşti de pe Lună.

În romanul *Minuni la Mărgărit* (1965), căţeaua Lupa ia locul lui Zdup pe lângă personajele aflate la vârsta copilăriei, iar pretextele SF se concentrează asupra unor experienţe de laborator ce pun în evidenţă un element chimic nou, cu proprietăţi radioactive deosebite, în stare să producă un puternic „stimulus vitae" la plante şi animale. Autoarea a mai scris pentru copii şi cărţi fără tangenţă cu anticipaţia, de felul romanului *Lusitanii* (1967), relatare lejeră despre expediţia lui Vasco da Gama spre Indii.

Livada

Livada mea cu meri şi pruni gravizi
de-atâta ploaie te-ai făcut mireasă
întinsă pe-o cocoaşă mătăsoasă
păzită de trei câini şi doi molizi

din pulpa ta mănânc pe săturate
bacşişul morţii, lacrimi beau, tărie,
cu mâinile sub cap, întins pe spate
ca bunul Lazăr condamnat să-nvie

la ora când pendulul subteran
îşi schimbă mădularele şi ţipă
când timpul se cocleşte sub cadran
şi îngerul îşi tunde o aripă,

livadă milostivă, dacă vrei,
îngroapă-mă sub tine doar o vară
să dorm buştean păscut de câţiva miei
şi-un măr frumos din tâmplă să-mi răsară.

După unii analişti, miracolul economic chinez ar fi fost posibil datorită sacrificării nivelului de trai al poporului. Totuşi, creşterea este, mai degrabă, rezultatul faptului că ţara nu a consumat şi nici nu consumă mai mult decât produce. Din plusul realizat an de an, China investeşte masiv în propria dezvoltare. *China a ales calea muncii şi a sacrificiului, cea a unei încordări naţionale, bine declanşată, bine orientată şi întreţinută de către elite.* (Paul Dobrescu, *Viclenia globalizării...*) Sacrificiul este, probabil, cea de a doua natură a chinezului. Încă de la strămoşul său mitologic, Pan Gu, el nu este un individualist, el pune pe primul plan familia, comunitatea, ţara. Nu poate fi negat, însă, faptul că, în ultimele trei-patru decenii, au fost scoase de sub pragul sărăciei sute de milioane de chinezi. Deşi au trecut deasupra pragului, trei pătrimi din populaţia Chinei se desprind cu greu de acest punct de referinţă. Statistic vorbind, ar mai rămâne de rezolvat situaţia celor aproximativ 100-120 de milioane, care trăiesc cu mai puţin de un dolar pe zi.

Oficialii chinezi ştiu mai bine de ce consideră China ca fiind încă o ţară în curs de dezvoltare. Deşi a crescut vertiginos, PIB-ul Chinei este cam de zece ori mai mic decât cel al Statelor Unite. Oricât de mare ar părea PIB-ul chinez, el se împarte la peste 1,3 miliarde de locuitori.

Evoluţia Chinei este foarte atent monitorizată de întreaga lume, dar mai ales de Statele Unite ale Americii. De aceea, pentru final, inserez două aprecieri ale cunoscutului om politic american Henry Kissinger, din volumul său *Despre China* (apărut în limba română în anul 2012). În prima, el sublinia că *nivelul atins în interacţiunea sino-americană semnifică redobândirea de către China a unui rol central în realitatea regională şi mondială. Revendicarea chineză a unui parteneriat egal nu mai era o pretenţie exagerată... era, tot mai mult, o realitate susţinută de performanţele sale financiare şi economice.* Apoi, referindu-se la Jocurile Olimpice de la Beijing, din 2008, demnitarul american aprecia că *ele nu au fost, pur şi simplu, un eveniment sportiv; ele au fost concepute astfel încât să vestească lumea despre renaşterea Chinei... Ceremonia de deschidere părea să spună: Am sosit. Suntem o realitate, nu mai putem fi ignoraţi sau desconsideraţi. Suntem gata să oferim lumii civilizaţia noastră... China era din nou în centrul lumii, iar civilizaţia ei inspira respect şi admiraţie.*

Ars longa...

Cu Cristian Bădiliță, printre păsări și extratereștri

Alex ȘTEFĂNESCU

Bine ați venit, dragi păsări și extratereștri, pentru că aceste poeme lor le sunt destinate. Toți cei prezenți îndepliniți această condiție. Începând cu, o să dau un singur nume, un mare poet, Mircea Bârsilă, care, pentru mine, este unul dintre cei mai valoroși poeți români de azi

Sunt bucuros că la acestă manifestare participă oameni importanți reprezentând instituții importante din România. Eu nu sunt un nonconformist, am oroare de nonconformism.

Mă bucură foarte mult faptul că domnul Mihail Sachelarie, directorul unei instituții foarte respectate din Pitești, un reprezentant al Institutului Cultural Român, un reprezentant al Consiliului Județean și însuși ministrul Culturii, domnul Daniel Barbu, se află aici. Am văzut de multe ori miniștri care se duc să taie panglica la inaugurarea unui lift. Aici este vorba de un lift care te suie până la cer. Este foarte frumos gestul pe care l-a făcut domnul Daniel Barbu, să gireze prin prezența sa, lansarea unei expoziții cu totul originale. Mai vreau doar să spun că domnul ministru al Culturii este ministru al culturii, deși este un om de cultură, caz rar în România.

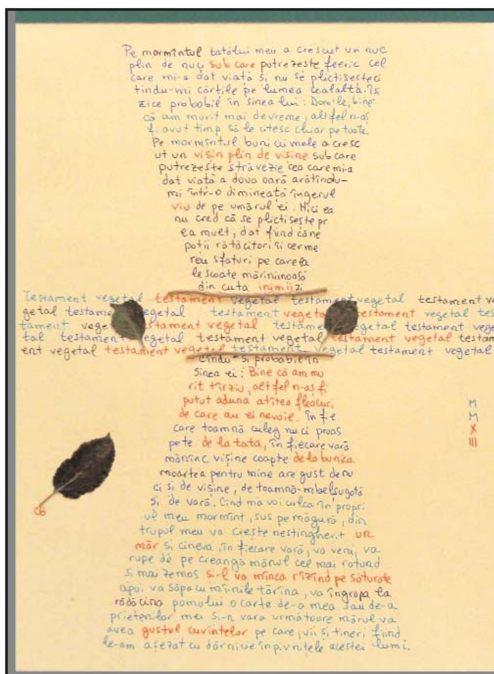
Când eram copil, mergeam la spectacole de circ pentru că îmi plăcea acel spațiu magic în care oamenii își depășesc limitele. Era, așa, un fel de nemurire faptul că oamenii puteau ieși din condiția lor. Odată, am văzut niște acrobați care tot cădeau de pe funie, gata-gata să-și rupă gâtul, se redresau în ultima clipă, făceau acrobație cu umor, făceau acrobație în joacă. Și am spus părinților mei: „Uite ce slabi sunt ăștia, nu și-au pregătit bine numărul." Dar tatăl meu mi-a șoptit, și aceasta a fost o primă lecție despre condiția artei: „Ei știu mai bine decât oricine să facă acrobații din moment ce își pot permite să simuleze stângăcia și să nu cadă. Sunt mai buni decât acrobații."

Exact asta cred despre Cristian Bădiliță. Cristian Bădiliță, aici, se joacă, știind despre poezie mult mai multe decât știu alți poeți. Are o cultură foarte bine însușită - pentru că s-a vorbit despre cultură. De ani de zile repet cu exasperare, cu speranța că mesajul meu ajunge la cei de care depinde cultura română, una și aceeași idee: cultura nu este un ornament, nu este un lux. Este revoltător faptul că de multe ori ministrul Culturii a primit învestitura ca pe un premiu de consolare pentru că nu i s-a găsit alt loc în guvern. Este poate cel mai important post dintr-un guvern. Cultura nu este o aureolă. Cultura este un mod de a fi. Este, ca să fiu foarte explicit, deosebirea dintre un pământ sălbatic și un pământ cultivat. Asta este deosebirea dintre un om care este cultivat și un om necultivat. Omul necultivat este sălbatic. Nu este nevoie să citești neapărat Homer ca să fii un om cultivat. Trebuie să fii format, trebuie să fii cultivat, trebuie să fii umanizat, pentru că îndepărtarea de cultură ne sălbăticește. Este un lucru foarte grav. Cultura trebuie să facă parte din viața de zi cu zi, este un oxigen.

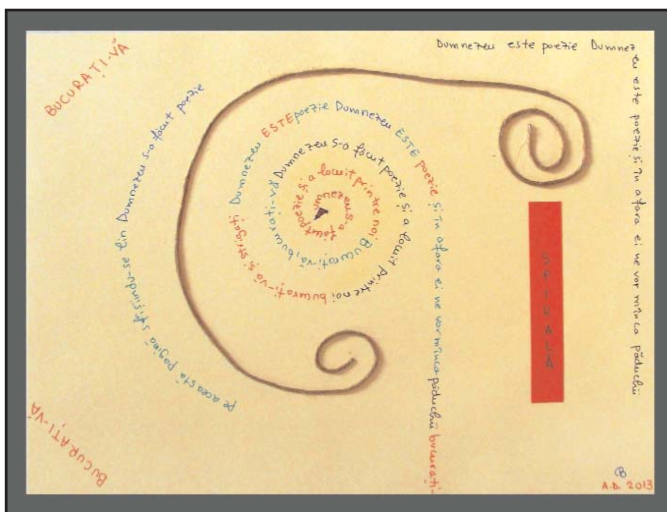
Este de necrezut că în țara noastră sunt oameni care folosesc numai 300 de cuvinte din limba română, când limba română are 100.000 de cuvinte active și, dacă cercetezi bine, are 200.000 de cuvinte, multe încă neactivate, ca să zic așa. Este revoltător să știi că în țara ta oamenii se exprimă mai mult prin gesturi și interjecții.

Cred și eu că este extraordinar de importantă folosirea în cunoștință de cauză, de un om experimentat, a limbii și, din acest punct de vedere, expoziția lui Cristian Bădiliță este în primul rând un omagiu adus limbii. Cine îl aduce? Un erudit.

Cristian Bădiliță este un mare om, este un Mircea Eliade al vremurilor noastre. Noi ne gândim ce frumos ar fi fost să-l fi cunoscut, să fi stat de vorbă cu Mircea Eliade. Peste 50 de ani alții vor zice „ce noroc avea Alex Ștefănescu că a dat mâna cu Cristian Bădiliță". Vorbesc serios. Fiindcă îl cunoaștem, ni se pare că este o prezență banală.

Eu sunt emoționat în prezența lui. Chiar dacă l-aș vedea în pijama, tot emoționat aș fi. Însemnele exterioare n-ar conta. Pentru că știu ce valoare reprezintă. Specialist în patristică, cunoaște mai multe limbi străine (greaca veche, latina, franceza), se joacă cu cunoștințele lui lingvistice. Cunoaște limba română mai bine decât 100 de români la un loc.

Și, din această competență, din această familiarizare cu mecanismele care funcționează în creația literară, a rezultat această joacă. Deci nu este o joacă naivă, este joaca unui om care este suprasaturat de competență lingvistică. De aceea, putem să privim cu luare aminte combinațiile de cuvinte pe care ni le oferă. Și dacă nu vrem, degeaba nu vrem, că ne obligă el. Ne obligă să întoarcem capul ca să citim rând după rând sau chiar să stăm în mâini (ceea ce mie mi-ar fi, recunosc, destul de greu), ne biciuiește indiferența, ne obligă să dăm atenție cuvintelor. Cuvintele limbii române... Cu câtă grație, cu câtă inventivitate le folosește!

Cristian Bădiliță nu face parte dintr-o grupare avangardistă. Nu își ia curaj ca să fie inventiv împreună cu alții. Este solitar. Totul este creația lui.

Au mai fost și alții, dar el merge până la capăt. Nu numai că diversele combinații de cuvinte sunt scrise în forme geometrice cu totul suprinzătoare, dar se asociază și cu imaginile, se asociază și cu spațiul. Cristian Bădiliță a adus iarbă din livada lui ca să combine iarba cu cuvintele.

Testament vegetal

Pe mormântul tatălui meu a crescut un nuc plin de nuci
sub care putrezește feeric cel care mi-a dat viață
și nu se plictisește citindu-mi cărțile pe lumea cealaltă.
Își zice probabil în sinea lui:
„Dom'le, bine că am murit mai devreme,
altfel n-aș fi avut timp să le citesc chiar pe toate."
Pe mormântul bunicii mele a crescut un vișin plin de vișine
sub care putrezește străvezie cea care mi-a dat viață a doua oară
arătându-mi într-o dimineață îngerul viu de pe umărul ei.
Nici ea nu cred că se plictisește prea mult
dat fiind că nepoții rătăcitori îi cer mereu sfaturi
pe care ea le scoate mărinimoasă din cuta inimii
zicându-și probabil în sinea ei:
„Bine că am murit târziu, altfel n-aș fi putut aduna
atâtea fleacuri de care au ei nevoie."
În fiecare toamnă culeg nuci proaspete „de la tata"
în fiecare vară mănânc vișine coapte „de la bunica",
moartea pentru mine are gust de nuci și de vișine,
de toamnă-mbelșugată și de vară.
Când mă voi culca în propriul meu mormânt, sus pe măgură,
din trupul meu va crește nestingherit un măr
și cineva, în fiecare vară, va veni,
va rupe de pe creangă mărul cel mai rotund și mai zemos
și-l va mânca râzând pe săturate.
Apoi va săpa cu mâinile țărâna,
va îngropa la rădăcina pomului o carte de-a mea sau de-a prietenilor mei
și-n vara următoare mărul va avea gustul cuvintelor
pe care, vii și tineri fiind,
le-am așezat cu dărnicie în pivnițele acestei lumi.

Fiecare tablou-poem te farmecă. În primul rând te farmecă textul, care chiar și dacă ar fi scris în modul cel mai banal este tot fantezist, tot foarte liber, tot îți provoacă imaginația. Cu atât mai mult te provoacă modul în care este scris, imaginile cu care se asociază.

Cel mai mult m-a impresionat faptul că poetul nu se repetă, că inventează mereu altceva, că este de o inventivitate inepuizabilă și de o inepuizabilă bucurie de a crea.

M-am săturat de scriitori posomorâți, care stau la restaurantul Uniunii Scriitorilor și care discută cu o sumbră antipatie despre scriitorii care au succes. Adică succesul a ajuns în lumea literară suspect: „Are succes! Dă-l dracului! Face o artă comercială. Nu este bun." Eu, dimpotrivă, nu înțeleg literatura fără succes. Nu sunt de acord, desigur, cu succesul ieftin. Că i-am și spus cuiva: „Păi, dacă folosești mijloace neliterare și pui în fiecare pagină fotografii cu femei goale și ai succes, de fapt, nu ai succes, ci au succes femeile goale, care merită într-adevăr toată atenția." Așa poți să pui bancnote de 100 de dolari în fiecare pagină și ai succes. Vine lumea să ia cartea.

Dar să ai succes doar cu mijloace poetice, ăsta da succes. Ăsta este într-adevăr un succes.

Mă bucur că în Pitești sunt manifestări culturale de înaltă ținută. Asemenea expoziție ar face impresie și la Paris și la Lyon, oriunde, nu numai la București. Și meritul este și al dumneavoastră că știți să participați la asemenea acte de cultură de înaltă ținută. Vă mulțumesc!

(Cuvânt la vernisajul expoziției *Pentru păsări și extratereștri*, Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu", Pitești, iunie 2013.)

Ars longa...

Cristian Bădiliță

Cristian Bădiliță s-a născut la 27 martie 1968, la Săveni, Botoșani. Este teolog, eseist, traducător, poet, artist plastic. A urmat secția de matematică-fizică a Liceului „August Treboniu Laurian” din Botoșani, apoi doi ani a fost student al Facultății de Litere a Universității din București, secția româno-franceză.

În 1990 s-a transferat la secția de limbi clasice, iar în 1991-1992 studiază teologia la Seminario Conciliar din Madrid. În 1995 se stabilește în Franța. Doctor în istoria creștinismului antic al Universității Paris IV Sorbona, cu teza *Les métamorphoses de l'Antichrist chez les Pères de l'Eglise,* calificativul *summa cum laude.* Lucrarea a primit Premiul Solomon Reinach al Asociației Eleniștilor din Franța. S-a specializat în literatura patristică greacă și latină.

A debutat cu poezie în revista *Ateneu,* suplimentul *Caiete botoșănene,* în 1984.

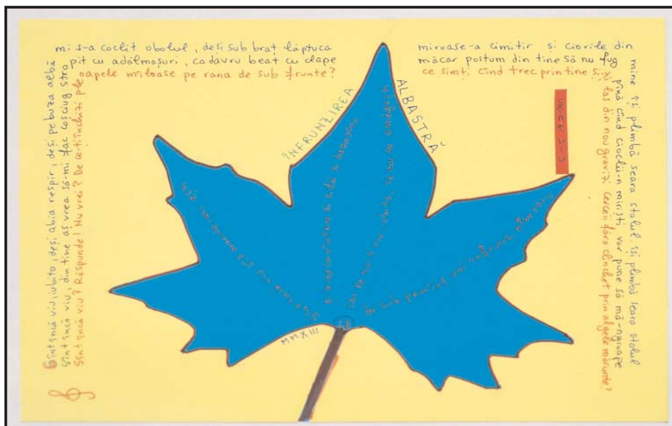
În cadrul Colegiului Noua Europă din București, a coordonat, din 2003 până în 2011, împreună cu Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, traducerea comentată a *Septuagintei.* A coordonat prima editare științifică a scrierilor lui Nicolae Steinhardt, apărute la Editura Humanitas. Din 2009 lucrează la o traducere amplu comentată a Noului Testament (primele patru volume au apărut).

Se consideră un *anarhist creștin de dreapta* și pledează pentru reinstaurarea monarhiei în România. Critic al imposturii comuniste și neocomuniste, rezervat față de sistemul democratic-ochlocratic modern, a participat activ la revolta din decembrie 1989 și la organizarea protestului din Piața Universității (1990). A fost bursier al Institutului de cultură din Trento și al Wissenschaftkolleg zu Berlin. Participări la numeroase colocvii internaționale, precum și la volume colective, reviste și dicționare internaționale.

Dintre cărțile publicate: *Jucați-vă mai des cu focul* (2012), *Fată frumoasă, poeme de dragoste și amor* (2012), *Calendar poeticesc* (2011), *Degetul pe rană și alte dezintoxicări antipolitice* (2011), *Manual de anticristologie. Studii, dosar biblic, traduceri și comentarii* (2002, 2011), *Peisaj cu maimuță și înger. Zimți. Scrisori apocrife ale lui Archibald de la Cruz* (2011), *Patristique et oecuménisme. Thèmes, contextes, personnages* (2010), *Serafita – Concert pentru harfă și ghilotină* (2009, 2010), *Cartea micilor erezii* (2010), *Asceză și copilărie – Văzutele și nevăzutele la vârsta copilăriei ascetice* (2010), *Godul nordian* (2004, 2009), *Orthodoxie versus ortodoxie* (2009), *Știință, dragoste, credință – Convorbiri cu patrologi europeni* (2008), *Glafire. Nouă studii biblice și patristice* (2008), *Platonopolis sau Împăcarea cu filozofia (2007), Singurătatea păsării migratoare* (2007), *Poeme pentru păsări și extratereștri* (2007), *Les Pères de l'Église dans le monde d'aujourd'hui* (în colab. cu Charles Kennengiesser, 2006), *Tentația mizantropiei. Stromate* (2006), *Regele cu o harfă în mâini* (2006), *Les métamorphoses de l'Antichrist chez les Pères de l'Eglise* (2005), *Apocalips de buzunar* (2005), *Duminica lui Arcimboldo* (2004), *Văzutele și nevăzutele* (2004), *Jean Cassien entre l'Orient et l'Occident* (în colab. cu Attila Jakab, 2003), *Mircea Eliade. Întâlnirea cu sacrul* (2001).

A tradus din greacă, latină, franceză și spaniolă.

În 2013 a avut expoziții de „planșe poetice” *pentru păsări și extratereștri,* la Biblioteca Județeană din Pitești, Muzeul Bruckental din Sibiu, Biblioteca Națională din București.

Înfrunzirea albastră

Sunt încă viu, iubito, deși abia respir
deși pe buza albă mi s-a coclit obolul
deși sub braț lăptuca miroase-a cimitir
și ciorile prin mine își plimbă seara stolul

sunt încă viu, din tine aș vrea să-mi fac coșciug
stropit cu adălmașuri, cadavru beat cu clape
măcar postum din tine să nu fug
până când cioclii-n miriști vor pune să mă îngroape.

Sunt încă viu? Răspunde! Nu vrei? De ce-ți închizi
pléoapele mâloase pe rana de sub frunte?
Ce simți când trec prin tine și-ți las din nou gravizi
cerceii fără clinchet prin algele mărunte?

Sunt încă viu cât încă moarte-mi ești
și binecuvântare și silă și dezastru,
iar de nu-s viu, iubito, să nu te amăgești:
de sub pământ voi înfrunzi albastru.

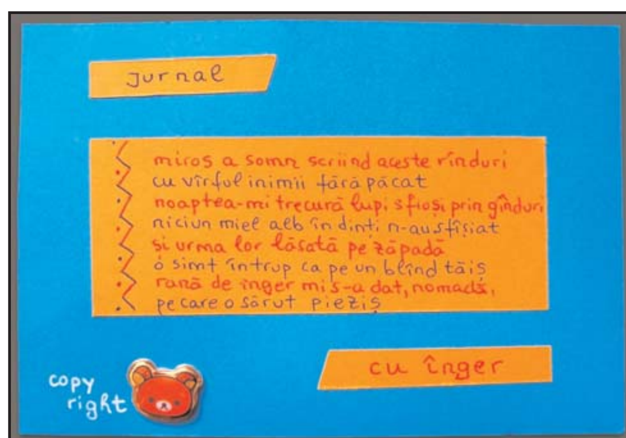
Amorul sacru și amor profan

A existat o toamnă când iubeam
Și-o iarnă chiar, puțin după aceea,
Când în oglinda fiecărui geam
O contemplam pe blonda Salomeea.

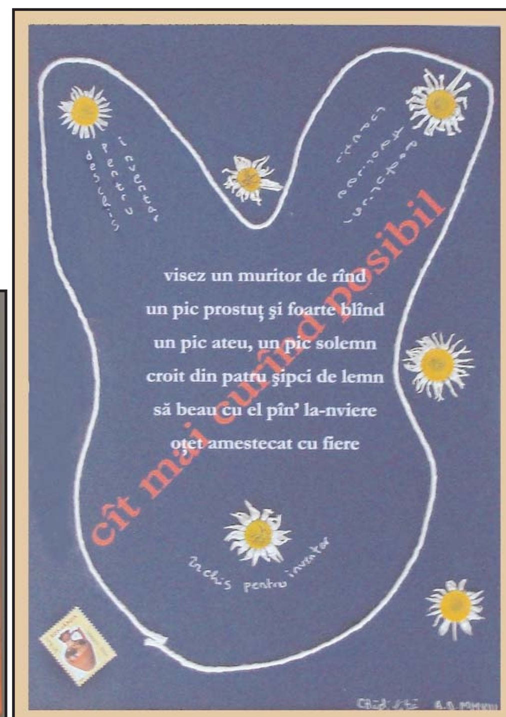
La gât purtam fular din părul ei,
Mă îmbrăcam în umbra pielii sale
Și mă-nchinam la rușinații zei
Să-mi fac din osul ei armuri și zale.

Trist cavaler cântând la o flașnetă
Prin troleibuze bete și tramvaie,
Amorezat de coama ta bălaie
Ce dimineața devenea brunetă,

Mă perpeleam pe-un paradis de paie
Și te mâncam, iubito, în omletă.

Număr ilustrat cu imagini de lucrări ale lui Cristian Bădiliță din expozițiile „pentru păsări și extratereștri” de la Pitești și Sibiu. Fotografii de Gabriela Cuzepan (Muzeul Brukenthal) și Malvine Mocenco (Muzeul Golești).

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Acad. Johan GALTUNG – Norvegia
- Dan D. FARCAȘ – matematician și scriitor, București
- Marian NENCESCU – scriitor, București
- Paula ROMANESCU – scriitor, București
- Cătălin MAMALI – psiho-sociolog, SUA
- Acad. Dan Berindei – București
- Ioan LASCU – scriitor, Craiova
- Lila SÂNTEAN-KARI – prof. univ., Canada
- Dragoș VAIDA – prof. univ., București
- Acad. Mitrofan CIOBANU – Chișinău
- Acad. Petru SOLTAN – Chișinău
- Gabriel DRAGNEA – publicist, București
- Marie-Jeanne VASILOIU – scriitor, București
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Octavian D. CURPAȘ – publicist, SUA
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Alex ȘTEFĂNESCU – scriitor, București